

КЛАСИКА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Олесь О.

З

НЕОПУБЛІКОВАНОГО

«ВІДКРИТА КНИГА»

2018

Олесь О.

З НЕОПУБЛІКОВАНОГО

1896-1897	18
НА ЧУЖИНІ	18
ДІВОЧА ДОЛЯ	20
ПТАШКА	22
СИРІТКА	23
НА ШЛЯХУ	24
ДО СОКОЛА	26
«О край незабутній, зруйнований краю!..»	27
«Ти долю шукаєш, єдиний мій друже...»	29
ДО СЕСТРИ МАРУСИ	30
МОЄ БЛАГАННЯ	31
«Як люблю надвечір! Темнішають гори...»	32
ДУМА	34
1903	36
«Погляд твій упав на серце...»	36
«Жита мої, жита мої розкішні!..»	37
«О, не без жалю погубили...»	38
«Твої слова - то квіти восени...»	39
1904	40
«Натхнення час - то час святий!..»	40
«Плава морок нічний, спочиває земля...»	41
«Не жди пісень і слів признання...»	42
«Журишся?..»	43
«Поможи ж йому мерщій!..»	44
«Ах, так несподівано сонце зійшло...»	45
«Почувши перший скрик дитини...»	46
«Щось плаче десь в душі моїй...»	47
«Я з вогню душі своєї...»	48
ВЕСНЯНОЇ НОЧІ	49
«Храм мого серця від слова упав...»	50
«Коли нас сніг не зміг убить...»	51
«Твої чари, як в'юнок...»	52

«За глум ваш, за кривду лукаву...»	53
«Як засне гаряче сонце...»	54
«Десь голосять та скиглять звуки...»	55
«Пролетіла зоря, пролетіла ясна...»	56
1905	57
«Квіток в моїм гаю - без ліку квіток!..»	57
«Ті, що звуться людьми, перед світом усім...»	58
«Тобі дарма, тобі дарма...»	59
«Серце - море. Пісня - хвиля...»	60
«Ой в саду росла троянда...»	61
«Гроза пройшла... Повітря чисте...»	63
«Гей, спинися, вітре буйний!..»	64
«Я молодість люблю. Цвіте вона і сяє...»	65
«Цілюють квітень солов'ї...»	66
ПІСНЯ СЕЛЯН	67
«Ще в нас вогонь не згас в грудях...»	69
«Як?! Сонця теплого нема?...»	71
«Спи, моя милая, спи, моя любая...»	72
«Не зляка нас ні даль, ні борня, ні кати...»	73
«Досить були ми німими рабами...»	74
«Чому не радує весна...»	75
«О, не життя, а люде злі...»	76
«Слова в поезії - квітки...»	77
«Була чудова ніч - вгорі...»	78
«В ранах моє серце...»	79
«Навік твої погасли очі...»	80
«О, де вогню дістать для крові...»	81
«Так бути повинно... «Хвиля» я...»	82
«Ви не забудете мене, квітки і трави милі...»	83
«О сонце! Виглянь із-за хмар...»	84
1906	85
«Нащо жити? - стогне ліс...»	85

«Покохав я дівчину...»	86
«Мій дух - труна зотлілого мерця...»	87
«В агонії лежить і корчиться дитя...»	88
«Глянь, повстає поневолений люд...»	89
ГУМАННІСТЬ	90
«Знову я в лісі стою...»	91
«Я стояв на ниві в сірих тисках мли...»	93
«Хай гасне вечір - ти зійшла...»	94
«Хто боїться сонця...»	95
1907	96
«Нема тебе - мій зір тебе не баче...»	96
«Ні, не встигну я нарвать...»	97
«Ледве спуститься ніч, як вони оживуть...»	98
«Повне серце в мене звуків...»	100
«В той вечір, як уперше я вгледів кохану...»	101
«Життя мене без жалю б'є...»	102
«Сонце моє, сонце! Хочеш ти зайти...»	103
«Ти все, що щедро дарувала...»	104
«Щось унадився занадто...»	105
«Я так казав: «О брате бідний!...»	106
КОСІ ТВОЇЙ	107
«Не журись, коханий друже...»	108
«Ти днем була... Як день, ясна і мила...»	109
«Боровся народ наш за волю і світ...»	110
«Ой світе, світе...»	111
«Смійсь! Давно не чув я сміху...»	112
«Нехай під вашою рукою...»	113
«В тумані дні мої минають...»	114
1908	115
ПІСНЯ	115
«Чарує ніч, п'янить, полоне...»	116
«Чорний ліс, мертвий ліс...»	117

«Я зараз сплю, і морем розлилась...»	118
«Привіт тобі, зелений саду...»	119
«Коли впаду, знесилений украй...»	120
«Так, він давно вже вмер з прокльоном на устах...»	121
«З-під темної хмари самотній, високий...»	122
«О зграї хмар на крилах легких!...»	123
«Ось і сонце! Ніч розтала...»	124
«Зараз я покинув гори...»	125
«Летіли хмароньки ясні...»	126
«Там, в ясній сторонці...»	127
«І розкрив своє серце закоханий я...»	128
«Він не любе, він покине...»	129
«Нехай тобі минуле наше...»	130
«Тебе я більше не шукаю...»	131
«Іди собі, іди, не оглядайся...»	132
«І сонне знов життя пливе...»	133
«Віки цвинтар народний спить...»	134
«В сльозах твої небесні очі...»	135
«А може, я тебе шукаю...»	136
«Туди, де сонце погасає...»	137
1909	138
«Голосе серце, сльози ллє...»	138
«Мовчить, дрімає літня ніч...»	139
«Повірили в мрії і сон золотий...»	140
«Над чим задумалась ти так...»	141
«Проснулось серце! То зомліє...»	142
«Теплом і ясністю душа моя повита...»	143
«Ти смутна - і я сумую....»	144
«Я радію, як мати дитині своїй...»	145
«Невже це ті дерева голі...»	146
«Потоптав її, билину...»	147
«Хай струни стануть крем'яними...»	148

«Немає сил ні вірити, ні йти...»	149
«Сад і квітне, і пахтить...»	150
«Прийди, схопи мене і вирви...»	151
«Пролинуть їх міщанські дні...»	152
«Минають дні солодким сном...»	153
«Раз прийшла Церера вранці...»	154
«Розкажи нам, розкажи нам»	155
«Прокинувся я в волошках польових...»	157
«Він все ішов, ішов в негоду...»	158
«Пішла... Ні відгуку, ні погляду, ні слова...»	159
«Розквітла ти і всіх зачарувала...»	160
«Коли палаю я в огні думок...»	161
«Не любиш ти, знущаєшся, глузуєш...»	162
«Підбитий кулею зневір'я і розпуки...»	163
«О Україно-мати! Зглянься, заспокой...»	164
«В туманах тоне Божий світ...»	165
«Голубка моя і марніє, і в'яне...»	166
«О, як я вірити б хотів...»	167
«Тихо! Як тихо у лісі!.. ні звуку...»	168
«Ми божевільні. Із мертвого моря...»	169
«На вулиці між панською юрбою...»	170
«Іде він, згорблений хрестом...»	171
«По саду, по темнім гаю...»	173
«Круг мене голуби літали...»	174
«Замовкли струни і мовчать...»	175
«Годі, старці, на других нарікати...»	176
«Горів в його серці огонь золотий...»	177
«У саду зеленім...»	178
«Плач, моя кобзо, невтішно ридай...»	179
1910	180
«Зустрінемося, хвилину поговорим...»	180
«Не жаль, що знову чорний піт...»	181

«Циганку я спіткав...»	182
«І ви нарешті вилізли з печер...»	183
«Вчора ти спитала в мене...»	184
«Стою над кручею, жахаюсь і сміюсь...»	185
«Чорні голови дельфінів...»	186
«В саяві ночі ллються хвилі...»	187
«В дитинстві тебе загубив я...»	188
«Поле застигло у фарбах осінніх...»	189
«Всміхнешся ти - і лине море світла...»	190
«Не тужи над моєю труною...»	191
«Думаю про тебе. Бачу, моя мила...»	192
«В часи весни, коли птахи співають...»	193
«Полюбила, покохала...»	194
«Із струн моїх летить ридання...»	195
«Дня я мову не люблю...»	196
«Після дикої оргії-ночі...»	197
«Тобі хотілось сліз моїх...»	198
Б. ГРІНЧЕНКОВІ	199
«Душа в росі тривожних сліз...»	200
«Щасливий той, хто в час весни...»	201
«Не любила, не любила...»	202
«Буря наблизилась... море шумить...»	203
«В країнах теплих, полудневих...»	204
«У містах блищать будинки...»	205
«Поховали багатого пана...»	206
«Коли подумаю, яка неправда в світі...»	207
«Із дна свого серця я ліру дістав...»	208
«Розлука навіки... Нічого... Дарма...»	209
«Молюсь, твою благословляю вроду...»	210
«Лежу, простертий, на землі...»	211
НА ДВІРЦЮ	212
ТРОЯНДА І ТИ	213

«Ніщо не радує. Ні небо, ні земля...»	214
«Я знаю вас, нащадки запорожців...»	215
«Стогнали ми безсилим рабами...»	216
«Та як весело співати...»	217
«Раз весною, раннім ранком...»	218
«Надія, як і ти! Сьогодні привітає...»	219
«Хотіти зняти зорі...»	220
«Прощай! Як мертве місто спить...»	221
«Краса, несказанна краса!...»	222
1911	223
«Тебе нема... Цвіте весна... одна...»	223
«Де ти, друже, де ти, вірний...»	224
«Зневіривсь я. Пішов в безодні...»	225
«Минає все, і все мине...»	226
«Я умирав, душа вмирала...»	227
«О, він ще задзвонить, мій бідний дзвін...»	228
«Кинув я кобзу. Гри ви не варті...»	229
«Могила вирита. За мною тільки діло...»	230
«Лежить моє перо. Мовчать мої уста...»	231
«Не присягайсь, не падай на коліна...»	232
«Я умираю, я умираю...»	233
«Лебідонько, що плаваєш в пустині...»	234
«Як падають влітку з троянд пелюстки...»	235
«Як довго ждали ми своєї волі слова...»	236
«Побачу? Погано?!...»	237
«Сиджу, в столі перебираю...»	238
«Грають в морі між камінням...»	239
«Музо-голубонько! Людьми ображений...»	240
«Бризнуло сонце дощами вогняними...»	241
«В той час, коли від муки і безслав'я...»	242
«Не встигли ще зотліти трупи...»	243
«Не зустрінемось з тобою...»	244

«Коли зо мною ти - душа моя як арфа...»	245
«І ви нарешті вилізли з печер...»	246
«Не винен ти, що пізно так родився...»	247
«Не вір мені, музо! Я друг твій повік!..»	248
1912	249
«Умер кобзар, порвались струни...»	249
«Смієшся ти, як хвиля в морі...»	250
«Сміх і плач - два рідні брати...»	251
«Кобзу! Ліру!..»	252
«Тебе сьогодні вже немає...»	253
«Любов, як сонце...»	254
«Там, на Альпах - орлах білокрилих...»	255
«Сестро, навколо злість гадюча...»	257
«Усміхалось сонце, і пташки співали...»	258
«Cogito ergo sum...»	259
«Ранений в груди смертельно...»	260
«Десь далеко, десь вгорі...»	261
«Мовчить, дрімає літня ніч...»	262
«Співаю я! Любов моя...»	263
«Слухайте лірників, слухайте...»	264
«Спи, голубко, спи, ясна...»	265
«Серце, як клітка порожня...»	266
1913	267
«Сни розцвітають, сні одцвітають...»	267
«Хоч ридай над минулим невтішно...»	268
«Шаліє надія! Париж великий...»	269
ПАРИЖ	270
«На струнах, на крилах місяця ночі рука...»	271
«Коли нема пророка на землі...»	272
«Весна, весна! І сонце золоте...»	273
«Туманом вкрились верхогір'я...»	274
«З напіввідкритого вікна...»	275

«Мій кінь злетів на кручі-гори...»	276
НАД ТРУНОЮ М. КОЦЮБИНСЬКОГО	277
«Ні, не прощай. Ми зустрінемося з тобою...»	278
І. ФРАНКОВІ	279
«Тільки гаснуть день почне...»	280
РОЗПАЧ	281
1914	282
«Ти не признаєшся, а я знаю, хто ти...»	282
«Ходжу, блукаю по саду...»	283
«Цвіте весна, шумлять гаї...»	284
«Як я люблю тебе, небо Італії!..»	285
«Ти не та, ти наче друга...»	286
«Я хотів тебе на гори...»	287
«Замовкніть всі: великий час прийшов...»	288
«З боліт, з гущавини, із ярів...»	289
«Чогось я жду, чого - і сам не знаю...»	290
«Без надій на волю...»	291
«Я гнів втопив, і кобза знов...»	292
«Всю темну ніч мого життя страшного...»	293
«Війна, війна! І знов криваві ріки...»	294
«Геть рахівницю! К бісу все!..»	295
«Кожний погляд твій, зітхання...»	296
«Коли її ступали ніжки...»	297
«Сидіть в тюрмі і прагнуть волі...»	298
«Сама прийшла, заговорила...»	299
1915	300
«Обірвалася нагло, як крик солов'я...»	300
«На кон твій погляд лине...»	301
«Ти всім була! Моїм прекрасним сонцем...»	302
«Ти ждеш мене, в сльозах зітхаєш...»	303
«О Вінчі, Вінчі, де ти? Встань!...»	304
«В твоїх очах кривавий захід...»	305

«Уже замовкли солов'ї...»	306
«Я думаю, я марю про лілеї...»	307
«Ти знов прийшла, зійшла зорею...»	308
«Так, я впевнивсь! Я люблю!...»	309
«О, дзвени голосніш, розвивайся повніш...»	310
«Хто щасливий бачив...»	311
«Нехай лежу я на землі...»	312
«Не співаю... в думці ти...»	313
«Як засне гаряче сонце...»	314
«І знов любов, і знов пісні...»	316
«Піду я в ліс! Впаду на землю...»	317
«Ніколи ранок не настане...»	318
«Як крила янголів, сніги, сніги...»	319
«Зацвіли зелені сосни...»	320
«Музо! Палітру і пензель мерщій!...»	321
«Неначе ніч, небесна ніч...»	322
«О, де ви, де ви? Чи в землі...»	323
«Кажі, кажі чудесну казку...»	324
«Нема того, за ким сумує доля...»	325
«Поезій вам?! Хи-хи-хи!...»	326
«Із пісень своїх, як з квітів...»	327
«Стояла в хмарах ти, а я літав над ними...»	328
«Нема тії, якій співаю...»	329
«Відкіль, відкіль тебе я знаю...»	330
«Сиджу... бандура на стіні...»	331
«Ми не зустрінемось до суду...»	332
«Плазую я по багнах всюди...»	333
«Поете! Лицарю краси...»	334
«Я умирав, а ви дивились...»	335
«Мачуха до згину!...»	336
ВНОЧІ	337
«Впустіть! Рятуйте! Горе! Горе!...»	339

«Срібна сутінь... і ліс...»	341
«Я хочу слів, потоків-слів...»	342
ПЕРШИЙ СНІГ	343
«Розбита арфа, а струни стогнуть...»	344
«Єсть душі прекрасні, єсть душі святі...»	345
«Я цілий день про тебе думав...»	346
«Майові сни, майові мрії...»	347
1916	348
«Люблю тебе якоюсь дивною любов'ю...»	348
«Не брат я вам, брати мої...»	349
«О, як я змучився, о Боже, Боже!..»	350
«Давно гармати змовкли...»	351
«О, як я плакав! Скільки сліз...»	352
«Слова розкидані, забуті...»	353
«Не зрадникам-братам, не крамарям...»	354
НА БЕНКЕТІ	355
«На крилах радості, на крилах мрій кохання...»	356
«В степу до срібного струмочка...»	357
«Болить моє серце... Мовчу я, терплю...»	358
«Хтось сон злякав, а світ світає...»	359
«Погас огонь в душі моїй...»	360
«Замовкла кобза золота...»	361
«Що з тобою, серце? Вмерло ти чи спиш?...»	362
«Коли б лишився я в селі...»	363
«Красі твоїй молюсь!...»	364
«Ти бідна лілея, побита вітрами...»	365
«Вас наче гріла кров моя...»	366
«І знов журба, нудьга безмірна...»	367
«Перша блискавка весняна...»	368
«Нехай старці ми і каліки...»	369
«Ідіть собі, я вас не знаю...»	370
«Погляньте ви: я сплів вінок...»	371

«Невесело! Недоля серце точе...»	372
«Ти тільки погляд спинила на мить...»	373
«Побіжім з тобою, люба...»	374
«Я не зберіг пісень, що ти співала...»	375
«О, де ти, сестро милосердя...»	376
«Заграйте, струни! Заплачте кров'ю...»	377
«Гніздо? Чи небо і вітри...»	378
«Неси мене, пісне, далеко неси...»	379
«Де ти, кого ім'я не знаю...»	380
«Жду я тебе, не діждуся, і жду...»	381
«Коли б я очеретом був...»	382
«В білім ти - лілея біла...»	383
«Ти в бузовім - кущ бузовий...»	384
«Сьогодні ти вже в синьому, як хмарка...»	385
«Перший раз співаю ніжкам...»	386
«Лийтесь, сльози, доки здібні...»	387
«А грім реве, а дощ гуде...»	388
«На землю капає гаряча кров...»	389
«Ти землю всю квітками завітчала...»	390
«Скільки лавра розцвіло навесні...»	391
«Цвітуть акації, залиті білим цвітом...»	392
«Ти й не знала, що пісні...»	393
1917	394
«Остання пісня жалібна...»	394
«Не вернуться крилаті мрії...»	395
«На волі сокіл! В небі зник!...»	396
«Люблю. Без пам'яті люблю...»	397
«Ваші брехні і знущання...»	398
«Спочиньмо! На бік тарабан!...»	399
«Не раз душа моя до вас летіла...»	400
«Радійте, співайте пісні голосні...»	401
«Він все не вірив крику ран...»	402

«Хай хмара йде, хай грім гуркоче...»	403
«Пісне, ще одна година...»	404
«Я тобі зостанусь вірний...»	405
«Золоті листки злітають...»	406
«Стоїть, сміється і віта...»	407
«Ви сонця ждали так давно...»	408
«Прийми уклін, шляхетний друже...»	409
«Не пізнаю тебе, мій краю...»	410
«Ридайте, струни! Знову хмари...»	411
«Хай гасне вечір, ніч прийшла...»	412
«Так і ллються струмки...»	413
«Моя душа жила в бандурі...»	414
«Криваво-чорні хвилі йдуть...»	415
«Не вам судить мене, пігмеї...»	416
«Однаково! Не жити вдруге...»	417
«Серед примар і з гір в долину...»	418
«Хіба ви знаєте - хто ваша рідна мати...»	419
«Де ти, свято, свято згоди?...»	420
«Вже рік старий в могилі темній...»	421
«Огнів, огнів! Бо сонце гасне...»	423
«Чого я плакав, сам не знаю...»	424
«Гей, гостри, народе, зброю...»	425
«Як крижаний баскет стою...»	426
«В час смеркання, в час вмирання...»	427
«Пісня - се туга кохання...»	428
«Три старці до мене прийшли...»	429
«Назустріч сонцю золотому...»	431
«Накладали їй полуду...»	433
НА ВУЛИЦІ	434
«З ланів життя в провалля смерті йти...»	435
«Мовчать уста, хоч серце б'ється...»	436
«Душно! Повітря!.. Вікно розчинить...»	437

«Дим, огонь, ридання, крики...»	438
«На волі раб! Живи, твори!...»	439
«Віють крила наді мною...»	440
«Не словами, не плачем...»	441
«Не вам вести його, коли він став на ноги...»	442
«Золоті прекрасні мрії...»	443
«Гриміть, ревіть, громи, гармати...»	444
«Я пішов в шовкове поле...»	445
«В сю ніч ви камінь одвалили...»	446
«З моєю мрією ясною...»	447
«Який блискучий, дивний ранок...»	448
«Боже, що ранок і день посилаєш...»	449
«О, де ви, ті, що нам вінки сплітали...»	450
«На рівнинах Білорусі...»	451
«Знов душать нас, товариш, брат...»	452
«Дайте терпіння!...»	453
«Щасливі ми! Сучасники мої...»	454
«Хто на варті, на сторожі...»	455
«Гей, вперед! Крізь ліс дубовий...»	456
1918	457
«Не боюсь я зимою тебе, не боюсь...»	457
«В проміннях сонця вранці, літом...»	458
«Ти прийдеш знов, моє сумління...»	459
«Жартуй, оточена юрбою...»	460
«До досвіта я встаю...»	461
«Нехай сліпими табунами...»	462
«Гей, Семени, Петьки, Грішки!...»	463
«Сумую... безмежно... лелію... люблю...»	464
«Коли приходила весна в наш край...»	465
«Коли б я міг в сю мить співати...»	466
«Як осінній листок, моя бідна душа...»	467
«Весна прийшла, і повідь спала...»	468

«Влетіли в серденько моє...»	469
«Усе: моя душа, і кров, і мозок...»	470
«Радість життя в моїм серці співає...»	471
«Ще зійде сонце, і не в червоних шатах...»	472
«Ліси тернові, яри і кручі...»	473
«До мене смуток знов прийшов...»	474
«Прийми мене, весно рожева...»	475
«Покинь, мій синочку, ридати...»	476
«Дух наш пречистий, дух наш народний...»	477
«Ти жила в моїй уяві...»	478
«Душа її - пустеля сіра...»	479
«Замовкло щебетання...»	480
«Очі моєї русалки...»	481
«Хоч в грудях повно почуття...»	482
«Над трупами в'ються круки...»	483
«Ті пісні, що я співаю...»	484
«Не дурно плакав я в пустелі...»	485
«Огонь, і сміх, і крики в хаті...»	487
«Ти заходиш сонцем... небо і земля...»	488
Д. МАРКОВИЧУ	489
«Сумно мені, сумно! І щодня сумніш...»	490
«Хай дня не видно з-за туману...»	491
«Мовчу! Рука моя дрижить...»	492
1919	493
М. ВОРОНОМУ	493
«Здавалося б, з одних негод...»	494
«Ми довго бились в обіймах чаду...»	495
ПРИМІТКИ	496

1896-1897

НА ЧУЖИНІ

Я знов приїхав на чужину,
Покинувши свій любий край,
З слізьми оставив я Долину,
Сказавши їй вкінєць «прощай!».
За день я цілу ніч не спав,
Ходив по степу між гаями,
Я скрізь втаємну проблукав,
Облитий пишними чарами.
Було чудово в ту пору,
Коли, зійшовши я на гору,
Сидів на камні, дивувався.
Як часом блискавка мигне
І срібний промінь розілле,
Тоді я будто прокидався.
Уже давно все кріпко спало,
Один вітрець тоді не спав,
Він віяв приятно помалу
І все до степу щось шептав.
Безкрайї степ розливсь, як море,
Далі високі, сині гори,
Потім блакитна неба даль
Далеко слалася, мов шаль.
Зійшов з гори, пішов на став,
На його глянув, серце зжалось,
Навік остатись тут бажалось.
Там місяць по небу блукав,
Тополі з вербами дивились,
Там хмари синії носились,
Тремтіла боязно зоря.
Потім постояв я під дубом,

Де перше слухав кобзаря,
А скрізь було так гарно, любо...
Хотів навіки тут зостатись,
Щоб більше вже не розставатись.
На лузі коні біля ставу
Щипали шовкову отаву,
Огні там хлопці розвели,
І співи й досі ще були...
Аж ось надворі засіріло,
Промінням небо зайнялось,
В селі хати вже задиміли,
Мале й велике піднялось,
Взялось за працю. Хоч хвилину
Побуть хотілося в раю,
Та треба їхать на чужину,
Долину кинути свою,
Останєє сказати їй слово...
«Прощай!» Побачу, може, знову
Твій степ тернистий, і хатки,
Квітками убрані садки.
Почую, може, я дівчат
В гаю над срібною водою
Пісні вечірньою добою...
Тепер ти, любий край, прощай,-
І сльози линули мов град.

1896

ДІВОЧА ДОЛЯ

(думи)

Завидного мало у вашої долі...
Цікаві од вчора, бо часто не бачу.
Несе лихий вітер без стежки, по полю,
Не хоче шукати для неї дорогу!
Он квіточка, гляньте, росте у садку,
Щаслива, без сонця живе в холодку,
І часто метелик до неї летить -
Посиде, пошепче і знов одлітає.
Як вечір настане, роса окропить,
А ніччю, як місяць у синім блукає,
То краще, чим зорі червоні, засяє.
Дивується нею усякий, і квіти
Царицею квіток зовуть між собою.
І сам соловейко до неї на віти
Летить поспівати нічною добою.
Не знає недолі, бо доля співає...
Аж хмара надвечір страшна наступає,-
Зробилася буря [недоля прийшла]
І квітку зламала, далі понесла
По чистому полю, а потім на дно
Глибокого яру вода замела.
Безслідно пропала, а щастя? Воно
Невічно на світі буває - на мить
Прогляне, всміхнеться і знов одлетить...
Он дівчина, гляньте, весела гуляє,
Як пташка щаслива. Вона то співає,
То гра в перепілки, а часом моргне
На парубка оком... Нещасний здихне,
Промовивши тихо: «І дасть же таку
Небесний красу їй чудову! І мати,
І батько кохали, як око, дочку».

Та як й не кохати! Її бровенята -
Смолявий шнурочок, та й годі! А синії очі
Безкраї - як небо. А коси дівочі
Були аж за пояс. Щаслива не знала,
Що горе на світі між людьми буває,-
З веселим серденьком, як пташечка в гаї,
Вона щебетала, порхала, співала...
Та правда хіба що між нами буває?!
Котре раз родилось, то вже не вмирає?

18.07.1896

ПТАШКА

На річці стоїть собі острівок.
Кругом обсадив його деревами
Давно хтось... Розвів і садок,
Й поставив хатину поміж тополями.
Хазяїн спочинув уже в домовині,
Дерева зламались, схилилась хатина,
І тільки zostались тополі. На їх
Змостила гніздечко веселая пташка,
Діждалася діток і часто до їх
Літала, даючи у ротики кашки.
Аж ось оперились, чималі вже стали...
Ще краще та пташка в лугах щебетала,
Радіючи з щастя серденьком своїм.
Аж раз вона баче: хлоп'ятко з старим
Дідусем на човні в цей рай підпливає.
Посиділи трохи. Давай лиш зрубаєм
Оці дві тополі - й сокира рубає...
Упали тополі, гніздечко розбилось,
А дітки в калюжі малі потопились.
Де дітися - горлиця з горя не знала,
Стогнала за дітьми, у воду пірнала:
Хотіла дістати. І от наступає
Рік третій, як пташка з весни прилітає
На цей острівок і плаче, воркує...
Нерідко і з людьми так доля жартує!

11.07.1896

СИРІТКА

По вулиці тиняється нещасна дитина -
Обірвана, розхристана. На плечах торбина
Висить з хлібом, котрий тяжко, бідній, дістається
«Така-сяка потаскухо!» - лає хтось без серця.
Журно стане - і поллються з карих сльозенята
Пожуриться і знов ходить від хати до хати,
Тиняється... Її лають, часом б'ють сирітку
(Бо батько вже давно умер, а мати хворає).
І от їсти випрохує їй оця малолітка
«Христа ради, дайте мені!» - руку простягає
Під вікном багатого. І хто серце має,
Той висуне щедрю руку. Багато ти в світі
Своїм ім'ям, Боже, кормиш сиріток убогих!
Бо без тебе в домовині були б оці діти,-
Ти для них, покинутих, єдина підмога.
От підходить до палати небога-сирітка,
Попросила: «Христа ради...» - її виганяють...
Сльози втерла, оглянулась... Коли бачить: дітки
І щасливі, і веселі з нянькою гуляють,
Тут їх й мати. І сирітка мовчки зупинилась,
Сіла долі. Із сльозами маленька дивилась
Довго-довго, як гралися у розкоші діти.
Об чім думала ж сирітка у ті гіркі миті?

15.07.1896

НА ШЛЯХУ

Пече сонце... Все втікає -
Хто у хату, хто в садок...
Тільки, бачу, шкандибає
Трое по шляху діток
Кров на ніжках червоніє,
На очах сльоза тремтить,
Тіло спечене голіє,
Піт струмками капотить.
Підійшов я та й питаю:
«Ви, небоги, це куди?»
Тільки кожен з їх здихає...
І схотіли знову йти,-
Аж найменше одмовляє:
«Ми й не знаєм... Світ за очі,
Бо дороги в нас немає
(Куди вітер віять схоче),
Вже давно нас виганяли.
Аж торік ще... наша мати...
Ми насилу ублагали
Ще пожити в їхній хаті.
Батько вмерли вже п'ять літ,
Мати стала п'ять горілку...
Їм нелюбий й божий світ,
Як не підуть день до шинку!
Село бідне, хліба мало...
Ми щодня в людей збирали».
«Мені нічим вас кормить -
Куди хочте, туди йдіть!»
Ми zostались вп'ять, прохали,
Тільки гірше катували...»
«А скажіть, яке село
За Сулою зараз є?
Туди ходять все, було,

На роботу, й попас є.
Будто б то гусей багато...
Пасти ж нікому,- й мерщій
Ми йдемо туди найнятись!» -
Добавля мені старший.
Розказав я їм дорогу,
Дав би грошей - так не малось.
Попрощалися, небоги,
Й дальш пішли. Поки не стало,
Я дивився їм услід.
З серцем що було - не знаю,
Але як дітей згадаю,
То й тепер стає як лід...

28.07.1896

ДО СОКОЛА

Завидную маєш ти, соколе, долю,
Усяк би хотів її мать.
З безкрайого неба, з широкої волі
Цей світ чарівний оглядять...
[Тремтіти], купатись у синім просторі,
На горах у ніч спочивать,
[Балакати] з хвилями темного моря,
Як те коли схоче гулять.
Глибокую думу на горах гадати,
Її полишає один
Вітрець, коли схоче тебе поласкати.
Та чари таємних вершин
Ти перший пізнаєш, і промінь від сонця
Він сяйвом своїм обіллє,
І збудить [чудова] природа питомця:
«Вставай! Бо вже сонце встає!»
Спірнеш, стрепенувшись, від кулі ще швидше,
Спочинеш - і знову гулять.
Полинеш за хмари, полинеш ще вище,
Де воля, де щастя не сплять.
Де, сизий, захочеш, то там і буваєш,
Одчинений скрізь тобі путь...
Завидную долю ти, соколе, маєш...
Хотів би тобою я бути!

27.07.1896

«О КРАЙ НЕЗАБУТНІЙ, ЗРУЙНОВАНИЙ КРАЮ!..»

О край незабутній, зруйнований краю!
Не знаєш ти, рідний, як щиро кохаю
Тебе, мій соколе,
Тебе, моя доле!

Я згадую часто перисті, веселі
Степи твої пишні, уквітчані села
Рясними садками,
Пишними квітками.

Я згадую ночі де-небудь у гаю,
Де срібні струмочки шумлять та гуляють,
Де любо буває,
Як в Божому раї!

Я згадую, рідний, як ввечір дівчата
Зберуться над воду у гай погуляти.
Жартують, гуляють,
Пташками співають.

А потім, як квіти - рожеві та повні -
Підійдуть до річки, подв'язують човни...
«Анута, дівчата,
На човнах гуляти!»

Поїдуть по річці чудової вроди,
Зайшло уже сонце; кругом прохолода.
Під ними і гори,
І місяць, і зорі...

Вже північ надворі, скрізь тихо, лиш в гаю
Далеко десь чути - дівчата співають...
Веселі в вас літа,
Рожеві квіти!

Я згадую часом кургани-могили,
Де славне козацтво за волю спочило -
Така вже в нас доля,
Гнучка, як тополя!

О край незабутній, зруйнований краю!
Заплачу я гірко, як часом згадаю
Останні руїни
І долю Вкраїни!

16.11.1896

«ТИ ДОЛЮ ШУКАЄШ, ЄДИНИЙ МІЙ ДРУЖЕ...»

Ти долю шукаєш, єдиний мій друже,
Ти рвешся щосили найти...
Розумний ти, певно, і думами дужий,
Вони в тебе, брате, святі!..

Ти думаєш: щастя де-небудь далеко
Й до житті святої дійти
Здається для тебе, що дуже нелегко...
Їх легко, мій друже, найти...

Вони біля тебе - ти тільки не бачиш,
Оглянься кругом, обернись
І вгледити ти долю веселу, без плачу,
Що перше не бачив колись...

З'єднай своє серце і думу глибоку,
Й одмову ти знайдеш в других,
І щиру пораду, як море, глибоку,
І згоду у думках твоїх...

З'єднай своє серце і думу, мій друже,
В з'єднанні і доля твоя.
Вона недалеко, вона не у думках,
У думках є доля своя.

10.11.1896

ДО СЕСТРИ МАРУСИ

Мене ти питаєш: нащо я віршую,
Нащо, безталанний, так трачу години?
Скажи мені, сестро, з ким я поміркую,
З ким думу з'єднаю у тяжкі хвилини...
З ким серцю од жалю свого заридати,
І хто мені скаже: «Мій друже і брате!»
Ніхто, моя сестро, нема на всім світі
Такої душі... а ті, що питають:
«Чого ти сумуєш, чи весело жити?» -
А потім з другими тебе ж осуждають,
Сміються, кепкують, то, сестро, не люде.
Здихну тільки мовчки, піду за хатину
І там самотньо з жалю заспіваю,
А потім заплачу і серцем полину
Туди, де немає ні сліз, ані болю,
Де лихо сміється, тікає недоля...
А ранком устанеш та підеш на поле -
Круг тебе все сяє... і трави, і ниви...
Все раде, веселе до Божої волі...
І я мов зрадію, зроблюся щасливий,
І серце у грудях всміхнеться неначе.
Проснуться надії... і, бідне, заплаче...
І буцім здається - всміхаються гори,
Шепочуть неначе з метеликом квіти,
І пташка щебече, як батько говоре,
Все каже: «Дивися, як весело в світі!!»
Прокинуться мрії, і воля, і слава...
Нащо ж мені люде, коли й без їх мило?

5.01.1897

МОЄ БЛАГАННЯ

О Боже мій милий! Пошли мені розум!
Пошли мені серце, пошли мені душу,
Щоб добре любила і коїть не вміла
Ніякого зла!..

12.04.1897

«ЯК ЛЮБО НАДВЕЧІР! ТЕМНІШАЮТЬ ГОРИ...»

Ст. Коломийцю

Як любо надвечір! Темнішають гори,
Стихать починає усе навкруги,
Безкрає вже небо палає прозоре,
Замовкли, заснули гаї і лути...
Одна тільки пісня ще гучно лунає -
І хвилями тихо далеко пливе,
І кращі в душі почуття викликає,
Й на добрую працю їх вабе і зве...
Стоять непорушно рядами тополі,
Не шепче розмову шовкова трава.
І тільки десь чути: в широкому полі
То стихне сопілка, то знов заспіва.
Над річкою рідне село простяглося,
Пишається в квітах безкрая земля,
Проміння сріблясте скрізь-скрізь розлилося...
А гляньте кругом ви: розкішно ланами
Густа та висока пашня скрізь росте.
І хто не проїде - свій погляд з сльозами
На небі оставе і хрест покладе.
Той хрест не од болю на груди побиті
Кладе він, бо щастя він мусить зазнати.
Він знає, що взимку голодними діти
Не будуть вже більше по лавах конати.
І в думці малюнки малюються в його,
Немає вже торби, хатина нова...
Так як ще тут можна, щоб в дяку до Бога
Не вирвались щирі із серця слова?!
Пошли ж ти їм, Боже, за працю, за муки,
За сльози криваві, що тут же лились,
Багаті жнива, щоб у виразках руки
До тебе на нивах оцих піднялись.

Вже північ... всі люде, нещасні й щасливі,
Поснули у мріях солодких своїх.
Пошли ж ти їм, Боже, багатії жнива
За працю велику, за муки всі їх.

14.04.1897

ДУМА

Усе промайнуло... і часом питаєш:
Чи кращим зробився широкий наш світ?
Спитаєш у думці, і сам ти не знаєш...
Стоїш на розпутті... не знайдеш одвіт...
Згадаєш минуле, і серце холоне:
Малюнки літають не зовсім ясні,
Багато в них плачу, багато в них стону,
Оброблені кров'ю людською вони...
Немало лилося червоної крові,
Багато-багато земля пролила!..
За славу, за правду, за віру Христову
Нерідко струмками по полю текла.
Палало по селах... На поміж, як груші,
Котились на землю голови людські.
Тоді неповинно губилися душі,
Колишні години були нелегкі.
За славу високі кургани поклали,
Такий нелюдинний вже був тоді вік...
Минулись криваві години... Настали
Тепер уже кращі, світліші від тих,
Але ж, вам признаюсь, не дуже багато
Я світла углеdiv і в кращих, нових.
Хоч крові немає - так лихо, як мати,
Печеться щоденно об дітях своїх!
Одно замерзає в нетопленій хаті,
Друге свого батька з нужди обкраде,
А третє міркує: де ніч йому спати,
Бо хати немає... П'ять день голода...
А те уже хоче навіки заснути
(В могилі хоч лихо його не займа).
Хотіло б заснути, всі муки забути,
Бо раю для його земного нема...
Коли ми щасливі, то все, нам здається,

На білому світі при долі живе.
Багато другої крові іще ллється,
Та кров не по полю - по латах пливе.

3.02.1897

1903

«ПОГЛЯД ТВІЙ УПАВ НА СЕРЦЕ...»

Погляд твій упав на серце,
Погляд твій на струни впав,
Вдарив струни, ранив серце.
Плаче серце! Ллється кров!
Ллється кров, і ллється пісня...
Два струмки - один потік.

1903

«ЖИТА МОЇ, ЖИТА МОЇ РОЗКІШНІ!..»

Жита мої, жита мої розкішні!
Привіт, уклін вам до землі!
Невже я знов, як в дні колишні,
Посеред вас, жита мої?!

Невже я знов люблюсь вами,
Як любувавсь колись степами?
Гай-гай, багато літ струмками
З тих літ у Лету уплило...

Ви все ж пишаєтесь квітками
І хилитесь колоссям до землі.
А я змінивсь... Давно лежать рядами
У мене зморшки на чолі.

[1903]

«О, НЕ БЕЗ ЖАЛЮ ПОГУБИЛИ...»

О, не без жалю погубили
Дерева листя восени,
Журились, плакали вони,
Коли ті листя з них летіли.

Так часом плаче у безсиллі
По кращих мріях чоловік,
Коли життя розіб'є їх
І хрест поставе на могилі.

І тільки дуб, міцний і пишний,
Не скине лист пожовклий свій,
Поки весна не дасть другий -
Зелений, свіжий і розкішний.

Так інший шлях собі наміте
І ним до тих пір буде йти,
Аж поки кращої мети
Життя в туманах не засвіте.

24.12.1903

«ТВОЇ СЛОВА - ТО КВІТИ ВОСЕНИ...»

Твої слова - то квіти восени
Весняних барв невідомої вроди!
Навколо смерть, агонія природи...
Вони ж стоять, щасливі і ясні...

Твої слова - то звуки чарівні,
Що ваблять, кличуть і полонять.
Замовкнуть - чуються мені
Десь мов на похорони дзвонять.

Шкода квіток і згуків чарівних,
Душа моя, як осінь, погасає,
А понад нею в згуках жалібних
Розбитий дзвін лунає.

19.03.1903

1904

«НАТХНЕННЯ ЧАС - ТО ЧАС СВЯТИЙ!...»

Натхнення час - то час святий!
В той час душа моя літає
Вгорі в блаженному розмаї
І слуха голос неземний.
І чує те, чого другий
В той час душею не вчуває.

В той час стиха моя печаль
І власне все в загальнім гине,
В той час прощаю я людині,
В той час мені й рослини жаль
І дух мій чистий, як кришталь,
По небу з янголами лине.

2.03.1904

«ПЛАВА МОРОК НІЧНИЙ, СПОЧИВАЄ ЗЕМЛЯ...»

Плава морок нічний, спочиває земля...
І у мене душа спочиває.
Вийди, втіхо моя, вийди, радість моя,
Тут нікого у полі немає...

Знаю, серце моє, що розійдемося ми,
Що не бути нам вмісті ніколи...
Дай же камінь тяжкий мені вилить слізьми,-
Тут нікого немає у полі.

Дай єдину хоча мені ніч із життя
Вилить розпач із серця сумного.
Ти нічого не бійсь, не лякайсь каяття,-
Тут у полі немає нікого.

Вийди, серце моє, і забудь про людей,
Без свого не зостануться люде.
Ти ще їм оддаєш цілу безліч ночей,
А ця ніч нехай нашою буде.

23.09.1904

«НЕ ЖДИ ПІСЕНЬ І СЛІВ ПРИЗНАННЯ...»

Не жди пісень і слів признання...
Хоч кожний, хто співати міг,
Співав коханій про кохання
І плів вінок з пісень своїх.

Моє ж даремнеє бажання -
Сказать про все я не зумів.
Моя любов, моє кохання
Для вислову не знає слів.

Не жди пісень! Моє кохання -
Пожар душі, і кожний згук
Мого крилатого признання
В огні згоряє, повний мук.

1904

«ЖУРИШСЯ?..»

Журишся?

Не журися, сестро, що навколо зради,
Що навколо тебе душі кам'яні,
Від яких не вчуєш братньої поради,
Втіхи на сумління, на думки сумні.

Плачеш?

Плач, мій янгол чистий, чистими сльозами,
Сльози вже не зрадять в темряві життя...
Зорана думками, зрошена сльозами,
Пишні колись квіти дасть душа твоя.

1904

«ПОМОЖИ Ж ЙОМУ МЕРЩІЙ!..»

Поможи ж йому мерщій!..
Бо вони над ним глузують:
І стискають, і милують,
І жахають, і чарують,
І на крилах образ твій
Носять в дні і ночі п'яні...
Серце мліє, серце в'яне...
Серце сохне... умира...
Серце з щастя завмира!

[1904]

«АХ, ТАК НЕСПОДІВАНО СОНЦЕ ЗІЙШЛО...»

Ах, так несподівано сонце зійшло,
Так серце безкрає зраділо,
Що навіть сказати йому не змогло,
Як в стумі по ньому боліло.

І стало ховатися сонце кудись,
А серце в грудях заридало.
І так в його сльози гарячі лились,
Що й голосу крикнуть не стало.

1904

«ПОЧУВШИ ПЕРШИЙ СКРИК ДИТИНИ...»

Почувши перший скрик дитини,
Я не радію,- знаю я,
Що хрест тяжкий їй дасть життя,
В квітки тернами каяття,
Оберне мрії всі в руїни...

Чому ж, як вгледжу домовину,
Чом стогне так душа моя?
Над чим журюсь і плачу я,
Чом так люблю тоді життя
І шкода так мені людину?

1904

«ЩОСЬ ПЛАЧЕ ДЕСЬ В ДУШІ МОЇЙ...»

Щось плаче десь в душі моїй,
Співає щось і журиться про себе.
Я слухаю цю пісню і її
Тобі присвячую, бо думаю про тебе.

Тяжко, гірко, ніч стоїть,
Скрізь тумани в'ються...
Серце змучене болить,
Тихо сльози ллються.

Стогне серденько моє,
Давлять чорні думи,
І нема ніде, як є,
Вогоньку у стумі.

А згадай: і в нас була
Зірка люба й мила,
Як та маківка цвіла,
Як те сонце, гріла.

Та покинула, зайшла
У пільму навіки...
Ми остались без тепла,
Без надій і втіхи.

1904

«Я з ВОГНЮ ДУШІ СВОЄЇ...»

Я з вогню душі своєї
Вилив світу срібний дзвін,
Все найкраще взяв я з неї,
Щоб дзвонив напрочуд він.
Та його ви не злюбили
І каміннями розбили...
Бідні люде, бідний дзвін!
Бідні люде, чом, як били,
Зовсім дзвону [не розбили],
Бо не раз ще вдаре він,
І не раз ви серед ночі
Розтулятимете очі.
Він задзвоне, тільки душі
Він не так уже зворуше,
Бо мій дзвін - розбитий дух,
Повний гніву, повний мук,
Що літає без спокою
І ридає над собою,
Що для лютих ворогів
Не знаходить кар і слів.
Він огнем у душі ваші
Перелле свої розпачі.
О, він в вас слізьми недолі
Перелле свій жаль і болі.
Як його ви розбивали,
Мабуть, ви того не знали,
Що йому ви сил дали
Більше в сто крат, ніж взяли.
Хай же дзвоне він, лунає
І, як жаль, вам душі крає!

ВЕСНЯНОЇ НОЧІ

Зомліло все... весь світ широкий,
Мов зачарований, зомлів...
На крилах чар глибокий спокій
Понад землею пролетів.

В долині я... вдалі ні згука...
Скрізь не життя, але й не сон.
І так і в нас колись, либонь,
Все стихне - туга, радість, мука.

Мені здається, ніби я
На мертвім дні якогось моря,
А там на дні кипить життя,
Життя горя.

Я не живу, але й не сплю...
У душу стомлену мою
Злетів такий же тихий спокій,-
Як день, ясний, як ніч, глибокий.

Спокійно в ній, кипучі сили
Солодким сном спочинку сплять,
І їм назустріч не летять
Вже більш життя бурхливі хвилі.

1904

«ХРАМ МОГО СЕРЦЯ ВІД СЛОВА УПАВ...»

Храм мого серця від слова упав...
Дивно! Вітри його били і рвали,
Хвилі шалені його підмивали,
Він же, криштальний і дужий, стояв.
В сонці сміявся і барвами грав.

Чудно! Звалився від слова твого,
З чого ж такого його збудував я?
В зиму морозною сльози складав я,
Тихії слізоньки серця мого,
Сльози ж розстали від слова твого.

Тяжко! На що сподіватись і жить.
Пекло! А там, на печальній руїні,
Світиться образ твій в кожній сльозині.
Тихо, привітно... І серце болить,
Серце пита мене: як йому жить?

1904

«КОЛИ НАС СНІГ НЕ ЗМІГ УБИТЬ...»

Коли нас сніг не зміг убить,
Вітри не вирвали з корінням,
Нас сонце може відродить.
О будьмо сонячним промінням.

Коли ж даремно ми жили,
Коли страждали не химерно,
[Ми] ниви кров'ю полили,
З плугом посіймо зерно.

Коли не заглушили нас
Громи, і регіт, і прокльони,
Брати, в глухий, північний час
Удармо тихо в дзвони.

Коли серця у нас живі
І теплі наші груди,
Рубіни іскр, вогонь крові
Потиху киньмо в люде.

[1904]

«ТВОЇ ЧАРИ, ЯК В'ЮНОК...»

Твої чари, як в'юнок,
В'ються квітами круг серця,-
Серце мліє, серце б'ється,
Серце з пут солодких рветься,
Серце п'є нектар з квіток,
А в нектарі тім... отрута,-
Серцю милі й жахні пута -
І терпіть не в силі пут,
І без них не в силі бути!

[1904]

«ЗА ГЛУМ ВАШ, ЗА КРИВДУ ЛУКАВУ...»

За глум ваш, за кривду лукаву
Ми щедро віддячим в свій час.
І зброєю помсти для вас
Ми візьмемо волю і славу.

[1904]

«ЯК ЗАСНЕ ГАРЯЧЕ СОНЦЕ...»

Як засне гаряче сонце
І на небо в срібних строях
Вийде дивний лицар ночі
І на землю пустить стріли,
Срібну зливу стріл блискучих,
Я в ту ніч дістану арфу
І піду далеко в поле,
Де стоять зелені верби
І, над озером схилившись,
Тихо скаржаться і плачуть...

[1904]

«ДЕСЬ ГОЛОСЯТЬ ТА СКИГЛЯТЬ ЗВУКИ...»

Десь голосять та скиглять звуки...
Скільки скарг та смутку в них?!
То душа чиясь від муки
Плаче в звуках жалібних.

Хто ж це так невтішно плаче,
Припадає до землі?
І чого мої неначе
Всі ці муки і жалі?

[1904]

«ПРОЛЕТІЛА ЗОРЯ, ПРОЛЕТІЛА ЯСНА...»

Пролетіла зоря, пролетіла ясна
І погасла на темному небі.
Пролетіла зоря, та лишила вона
Срібну стеженьку-слід після себе...

Ти зустрілась мені на дорозі моїй,-
Розминулись - і зникла зорьбою,
Та лишила в душі моїй спомин ясний.
Зникне й він, тільки [юність] зо мною.

1904

1905

«КВІТОК В МОЇМ ГАЮ - БЕЗ ЛІКУ КВІТОК!...»

Квіток в моїм гаю - без ліку квіток!
Та сніг їх розсипав без жалю,
І в снах вони блудять по царствах казок.
Ах, скільки квіток в моїм гаю!

Пісень в моїх грудях - без ліку пісень!
Та пустки їм стрілися в людях,
І згаснуть вони, як увечері день...
Ах, скільки пісень в моїх грудях!..

Розтане зима, і квітки по весні
Розквітнуть і в роси вберуться,
А вільні, дзвінкі і крилаті пісні
Ген-ген, як пташки, понесуться.

Полинуть пісні, як річки зашумлять,
По нивах забутого краю,
І в гай мій луною їх звуки влетять.
О мріє, о пісне! Ой гаю мій, гаю!

13.01.1905

«ТІ, ЩО ЗВУТЬСЯ ЛЮДЬМИ, ПЕРЕД СВІТОМ УСІМ...»

Ті, що звуться людьми, перед світом усім
Своїм серцем хвалилися звіку.
І пішов я до їх з своїм горем гірким,
Щоб на його знайти у їх втіху.

Замість янгола чулого в серці людським,
Я знайшов махляра тільки з крамом,
Що на гроші міняв все, що треба другим,
У крамниці, що звалася храмом.

«Що тут треба тобі? - він у мене спитав,
Спочуття і спочинку?! А гроші?
Як нема, то й навіщо мене турбував?
За слова не купують розкоші».

Одвернувсь я від його і більш не пішов
За теплом спочуття ні до кого.
І його не в людей з чулим серцем знайшов,
А у неба та сонця ясного.

20.01.1905, Суми

«ТОБІ ДАРМА, ТОБІ ДАРМА...»

Тобі дарма, тобі дарма,
Чи він з тобою у хатині,
Чи десь в самоті з туги гине,
Тобі дарма, тобі дарма...
Тобі дарма, чи без ума,
Чи й досі він тебе кохає,
Чи він другу коханку має,
Тобі дарма, тобі дарма...
Тобі дарма, що вже його
[Нема] півроку, на чужині.
Була ти завш глуха й німа
На скрик його слабкого серця.
Чи буде жить, а чи порветься -
Тобі було зовсім дарма.
І він пішов - його нема.
Свій рід і край коханий кинув,
І чи живий, чи вже загинув -
Тобі дарма. І це дарма.

9.01.1905

«СЕРЦЕ - МОРЕ. ПІСНЯ - ХВИЛЯ...»

Серце - море. Пісня - хвиля.
У негоду плещуть хвилі,
У негоду пісні ллються:
Б'ється серце, море б'ється...
Серце - море. Тільки буря,
Як із моря, з серця може
Буйно викинуть на берег
Повну силу індивіда.

[1905]

«ОЙ В САДУ РОСЛА ТРОЯНДА...»

Ой в саду росла троянда,
Красувалась між квітками,
І барвінок вивсь круг неї,
І нарцис довчасно в'янув.

І казав нарцис троянді:
«О трояндо, пишна квітко!
Глянь, як в мене серце в'яне,
Як зелене листя жовкне».

І спиняла погляд журний
На нарцисові троянда,
І в йому з журбою вмісті
Неземна любов світилась.

І нарцис і [скнів], і в'янув,
І хотів троянді вірить,
А душа йому казала:
«Не тебе троянда любить».

І журился нарцис, і в'янув,
І хотів любить лілею,
Що здаля дивилась журно
І лила ночами сльози.

І питав нарцис троянду:
«Ой не в'яль, трояндо, серце!
Не мене ти, квітко, любиш,
Не про мене, квітко, мариш».

І хилилася журливо,
І [зотліла] знов троянда,
І казала: «Ти не віриш?!
Що ж мені робить з тобою?»

І нарцис радів від щастя,
І очей не зводив з неї,
А душа його горіла
У огні палкім кохання.

А коли нарцис дізнався,
Що вона другого любе,
Він спитав її нервово:
«Чом ти раньше не сказала?»

І мовчала знов троянда,
І хиливсь нарцис додолу,
І вмирав у тихім жалю,
І шептав в знесиллі: «За що?»

І коли зітхнув востаннє,
Заридала враз троянда
І на нього впала з криком:
«Я тебе люблю, нарцисе!»

І здригнув нарцис від щастя,
І хотів з землі піднятись,
Але його серце в час той
Тільки спать і спать хотіло.

1.10.1905

«ГРОЗА ПРОЙШЛА... ПОВІТРЯ ЧИСТЕ...»

Гроза пройшла... Повітря чисте,
Проміння б'є, роса тремтить...
Ожити б їм, розправить листя
І світ, тепло і радість пить.

Чому ж стоять вони в печалі?
Чому усмішка їх гірка?!
Які їх душу палять жалі,
Прибила думка їх яка?!

Хай серце змучилось в недолі,
Але воно могло б ще жить...
Невже розбитий дзвін ніколи,
Як наперед, не задзвенить?!

1905

«ГЕЙ, СПИНИСЯ, ВІТРЕ БУЙНИЙ!..»

Гей, спинися, вітре буйний!
Не лети - постій!
Як углядиш мою милу,
Уклонися їй!

Вітер згорда: «Хто ти будеш?»
«Хто я? Я - козак
З вільним духом, з ніжним серцем,
З іскрами в очах».

Стиснув руку мою вітер,
Радо привітавсь,
Бо уgliedіть в людях брата
Він не сподівався.

1905

«Я МОЛОДІСТЬ ЛЮБЛЮ. ЦВІТЕ ВОНА І СЯЄ...»

Я молодість люблю. Цвіте вона і сяє,
Як та весна, в розкошах мрій своїх.
Нехай квітки сьогодні вітер позриває,
Розквітнуть завтра кращі їх.

Я молодість люблю! Вона, як хвиля, лине
І грудьми в скелі гострі б'є,
І хай вона розіб'ється і згине,
Ще зграя хвиль за нею йде.

Я молодість люблю! Вся зіткана з любові,
Вона в негоди злі літа
І всюди крилами, гарячими від крові,
З землі туман і тьму змита.

Я молодість люблю! Вона людському духу,
Що нивам спаленим роса,
Не будь її, давно було б життя без руху
І жити б втратилась краса.

1905

«ЦІЛУЮТЬ КВІТЕНЬ СОЛОВ'Ї...»

Цілують квітеня солов'ї,
І поцілунків їх - без краю...
Вартують-слухають гаї,
І мліють квіти серед гаю.

Але коли б серед гаїв
З тобою ми поцілувались,
Всі поцілунки солов'їв,
Як струни, нагло б обірвались.

Спинили б льот хмарки в півмлі,
Тремтять би зорі перестали,
І вже б до ранку солов'ї
Співать пісні свої не стали.

1905

ПІСНЯ СЕЛЯН

Биймо у дзвони, кличмо до зброї,
Скиньмо з народу гнітюче ярмо!
Хай ми поляжем в кривавому бої,
Смертю своєю життя ми дамо:

Щастя і долю,
Землю і волю,
Волю рабам,
Рівність братам!

Мачуху-землю віки ми орали,
Бились над нею своїми грудьми,
Хлібом царів і панів годували,
З голоду ж пухли і мерли самі.

Годі глумитись!
Час нам помститись!
Встаньте ж, брати,
Згиньте, кати!

Тюрми прокляті нам час зруйнувати,
В купи каміння їх мури згорнуть,
Час нам невольників всіх розкувати,
В рідні оселі їх знову вернуть.

Рідная хата,
Батько і мати.
Скрики усіх,
Сльози і сміх.

Хай нас вбивають, ріжуть, стріляють,
Всіх нас ніколи кати не уб'ють,-

Ті ж, що за долю і волю вмирають,
Смертю своєю життя нам дають.

Ніч розганяють,
Ярма здіймають,
Вільним від пут
Роблять свій люд.

Згаснуть пожежі, і згинуть тирани,
Зломиться шабля і штик москаля,
Вільна країна нам матір'ю стане,
Всіх нагодує й напоїть земля.

Гей-но ж за долю,
Землю і волю,
Волю рабів,
Рівність братів.

1905

«ЩЕ В НАС ВОГОНЬ НЕ ЗГАС В ГРУДЯХ...»

Ще в нас вогонь не згас в грудях,
Ще має наш народний стяг.
І тільки січі прийде час,
Злетяться враз мільйони нас.

Від крові дух наш охмелів
І впав, і спав віки без снів,
А вдарить грім з народних хмар -
І знищить хижих яничар.
Біда катам, біда катам,
І слава нам, і слава нам!

Повстане всяк, хто краю друг,
В кім кров живе і вільний дух,
І груди зранені степів
Обмиє кровію круків.

І на степу посходить знов
І воля, й слава, і любов,
І зацвітуть, як мак, вони,
І [щастя діждуть] їх сини.
Вставай від сна,
Іде весна, іде весна.

Он глянь: вже лицарі летять
Народ з неволі визволять.
Десь [в поміч] грізно вдарив грім -
То гасло бою: бій за ним.

Брат волі й правди, [рятуй] край,
На бій страшний за їх вставай,
Спасай життя і честь свою
І вслав себе навік в бою.

Вставай від [сна],
Мине весна.

1905

«ЯК?! СОНЦЯ ТЕПЛОГО НЕМА?..»

Як?! Сонця теплого нема?
Нема квіток? Немає літа?
Так чим же так душа моя зогріта,
Коли навколо холод і зима?

Ридання вітру... блиск снігів...
Але ж я чув пташині звуки
І бачив, як гойдались луки,
І чув, як темний гай шумів.

Ах! То був сон? То ти вві сні
Мені казки ясні шептала
І над снігами розсипала
Квітки, проміння і пісні.

1905

«СПИ, МОЯ МИЛАЯ, СПИ, МОЯ ЛЮБАЯ...»

Спи, моя милая, спи, моя любая,
Спи,- мої думи не сплять:
Всю ніч безкраїми янголів зграями
Тихо до тебе летять.

Та несе квіти веснянії, пишнії,
Друга - чуть-чуть співа,
Третя розказує казки розкішнії,
Казками сон повіва.

Одна лиш думонька, чимось засмучена,
Каже до болю в журбі,
Як моє серденько, стомлене, змучене,
В тузі болить по тобі.

Спи, моє золото, спи, моє серденько,
Спи,- я за тебе не сплю:
В ніченьку літнюю, срібно-блакитную
Пісню складаю свою.

Перлами сліз моїх, квітами-згуками
Я уберу тебе всю,-
Власними шкодами, власними муками
Щастя тобі принесу...

...Спить моя милая,- радісне личенько,
Радісні мислі її...
Спи, моя любая, сон твій і ліженько
Думи вартують мої!

1905

«НЕ ЗЛЯКА НАС НІ ДАЛЬ, НІ БОРНЯ, НІ КАТИ...»

Не зляка нас ні даль, ні борня, ні кати,
Хай бринять на нас люті кайдани.
Як угледим зорю золотої мети,
Наше сонце з-за обрію встане.

І коли ми упали, розбиті без сил,
В грудях з стрілами гострими впали,
В той же мент замість нас із безхрестих могил
Наші діди усі повставали.

[1905]

«ДОСИТЬ БУЛИ МИ НІМИМИ РАБАМИ...»

Досить були ми німими рабами,
Досить носився той посміх над нами!
Час нам, рабам, усім встать,
Дяку за глум їх і кривди віддять.
Гнів наш запале і кров нашу, й груди,
Лавою ми полнемося усюди,
Знищим, зруйнуєм і спалим катів,
Нам не утримать свій гнів.
Довго терпіли і довго ми скніли,
Довго їх кров'ю своєю поїли.
Ой не ласуйте, лихі павуки,
Пекло ми зробим вам тут за гріхи.
Геть, коли хоче живими, тікайте,
З гніву народного - діток ховайте.
Жаль наш у нашому гніві згорить,
Нас не уміли жаліть.

1905

«ЧОМУ НЕ РАДУЄ ВЕСНА...»

Чому не радує весна,
Коли весь ліс, як арфа, грає,
А струни Бог перебирає,
Рука його ясна.

Моя ж бандура на стіні,
Вітри душі її ламають,
І струни порвані не грають,
І Бог мій у труні.

О веснонько! Верни мені,
Верни не молодість, а віру,
Що я життю приніс в офіру...

.....

[1905]

«О, НЕ ЖИТТЯ, А ЛЮДЕ ЗЛІ...»

О, не життя, а люде злі...
Для себе ж злі без краю...
Вони єдині на землі
Зробили пекло з раю.

[1905]

«СЛОВА В ПОЕЗІЇ - КВІТКИ...»

Слова в поезії - квітки.
І щоб сплітати з їх вінки,
І щоб давати перли-штуки,
Потрібні час і майстра руки.

[1905]

«БУЛА ЧУДОВА НІЧ - ВГОРІ...»

Була чудова ніч - вгорі,
На вквітчанім хмархами небі,
Стобарвно сяли дві зорі
І мовчки вабили до себе.

І я з землі хотів летіть
До їх, прекрасних і таємних,
Їх, ніжних, блиск і ласку пить
І потопать в безхмар'ях темних.

Минула ніч, і день засяв,
А я, сумний, стуливши очі,
Все зорі в думці уявляв
І сяйво їх, і ласку ночі.

1905

«В РАНАХ МОЄ СЕРЦЕ...»

В ранах моє серце,
І душа в огні...
Нащо ти, невірна,
Зрадила мені?!

[1905]

«НАВІК ТВОЇ ПОГАСЛИ ОЧІ...»

Навік твої погасли очі,
Уста-троянди одцвіли,
І ніжні рученьки дівочі
Двома лілями лягли...

[1905]

«О, ДЕ ВОГНЮ ДІСТАТЬ ДЛЯ КРОВІ...»

О, де вогню дістать для крові,
Для серця - бурі і любові,
Для вух - нечуваних громів,
Для уст - живих потоків слів...

[1905]

«ТАК БУТЬ ПОВИННО... «ХВИЛЯ» Я...»

Так бути повинно... «Хвиля» я...
Й ніхто й ніщо мене не спине,-
Горить в огні душа моя...
На мить у ніг твоїх спочине -
І знов шука нове життя,
І знов летить в нові країни.

О, любо б нам було літати
Удвох по синьому розмаю,
З тобою бути! За одну мить
Віддав би все, що маю.
І не схотів би більш воліть
Других годин, другого раю.

Та жах глузує надо мною
І кряче вороном в мені.
Що буде там, в п'їт'мі, з тобою,
Де скелі гострі, кам'яні,
Де грози буйні і страшні,
Де вже не може бути спокою.

[1905]

«ВИ НЕ ЗАБУДЕТЕ МЕНЕ, КВІТКИ І ТРАВИ МИЛІ...»

Ви не забудете мене, квітки і трави милі,
Умру - і ви розквітнете стобарвно на могилі,
І килим ваш мої зогріє груди,
І подих ваш чекання в май розбуде,
Бо тут, в житті, на цім безладнім світі,
І груди, і життя моє були розбиті.

Людей я зовсім не любив. Озброєні душею,
Вони б могли літати і жити високо над землею.
Та на землі їх вабили болота й бочка гною,
І лазили вони по ним... червою.
А ті орли, що вгору піднімались,
Ті на хрестах безлюдно розпинались.

1905

«О СОНЦЕ! ВИГЛЯНЬ ІЗ-ЗА ХМАР...»

О сонце! Виглянь із-за хмар,
Своїм теплом мене зогрій,
Віддай мене в обійми чар,
Візьми мене на крила мрій.

О сонце! Виглянь хоч на мить!
Хай вдаре золото ясне,
Хай в нім душа моя згорить,-
Спали її, спали мене!

29.09.[1905]

1906

«НАЩО ЖИТИ? - СТОГНЕ ЛІС...»

«Нащо жити? - стогне ліс.-
Стільки смутку, стільки сліз!
Щоб діждатись щастя мить,
Стільки мучитись і жить!»

«Сонце, сонце! Світ! Весна! -
Жайворонок почина.-
Дай на тебе надивлюсь,
Дай розкошами уп'юсь».

Грає море: «Гей, борись!
Вгледеш степ і світ колись,
Гострі скелі розбивай
І з піснями умирай».

Шепчуть трави: «В час весни
Ви казкові бачте сни,
І щоб вгледіть їх хоч раз,
Не злякає доля нас».

І людина одмовля:
«Земле, земленько моя!
Чом тебе в одну мить
Можу клясти і любити?!»

13.02.1906

«ПОКОХАВ Я ДІВЧИНУ...»

Покохав я дівчину,
Думав, щиро, до загину,
А дівчина мене лає,
За недавність докоряє.
Гей, недобрую дівчину
Я другому комусь кину,
Сам піду я з України
На чужі якісь країни.
Гей, піду я на волю,
Щоб забуть її сваволю.
Степ травною загойдає,
Товариша прибирає.
Гей, піду я понад море -
Море хвилями говоре.
Море хвилями заграє -
Товариша прибирає.
Гей, піду я до діброви,
Щоб забути чорні брови.
Вона листям заколише,
Моє бідне серце втіше.
Гей, візьму я кобзу в руки,
Згинуть дівчата-гадюки.
Обійму її руками -
Обіллю її сльозами.

14.07.[1906-1907]

«МІЙ ДУХ - ТРУНА ЗОТЛІЛОГО МЕРЦЯ...»

Мій дух - труна зотлілого мерця,
Вона і мрій моїх руїна.
Стаю я знову на коліна
І плачу, плачу без кінця...

І ви йдете! Не видно вам її,
Не чуть вам сліз моїх неvtішних,
Не жалко вам квіток розкішних,
Що потоптали ви, сліпі.

10.06.1906

«В АГОНІЇ ЛЕЖИТЬ І КОРЧИТЬСЯ ДИТЯ...»

В агонії лежить і корчиться дитя,
Розтоптане злорадно мною...
О, мати мучиться, безсилая для бою,
І та змія - любов моя.

Тепер ти більш червону кров
Не будеш в мене з серця пити...
Вмирай мерщій, бо сонцем світе
І зве мене друга любов.

[1906]

«ГЛЯНЬ, ПОВСТАЄ ПОНЕВОЛЕНИЙ ЛЮД...»

Глянь, повстає поневолений люд,
З себе кайдани і ярма зриває,
Морем шумить і про волю співає,
Гнівний, іде на розплату й на суд...
Він же не в'язень, не раб, а суддя...
Зловленим птахом тріпоче земля.

Сонце, що ясно світило колись,
Землю холодною ласкою [гріло]...
Сонце, сховайся навіки в блакиті!
Сонце! Сьогодні сюди не дивись:
В стумі без тебе не бути землі,-
Дикі пожежі осяють її.

1906

ГУМАННІСТЬ

Я чую смерть... О Боже чулий!
Спини її, спини її!
Я хочу жити, жити, жити:
Не можу я в землі лежать!..

Не дамсь я в руки смерті лютій!
Я розірву її в шматки,
Я не віддам їй, хижій, серце,
Що прагне так безкрає жить!..

І так промовив Бог до смерті:
«Тобі я іншого віддам,
Сьому ж пошлеш горбату старість
З мішком хвороби і нудьги».

1906

«ЗНОВУ Я В ЛІСІ СТОЮ...»

Знову я в лісі стою,
Тільки стою восени.
Бігає вітер, кричить,
Топче зів'ялі квітки.
Сосни хотів би топтать,
Сосни ж шумлять, сміючись.
Що для їх вітер якийсь?!
Сосен ніщо не ляка...
Іноді лютий мороз
Сковує все, як коваль.
Дивляться вдалеч на степ,
Як поринають санки
В хвилях наметів ясних.
Що для їх лютий мороз,
Що для їх, дужих, зима?..

Хай вони дужі й міцні,-
Жаль мені ніжних квіток.

Жаль мені ніжних квіток,
Тих, що родились на світ,
Щоб усміхнутись весні,
Щоб полюбити її.
Вгледіти світ і красу,
Співи пташині почуть,
Щастя недовге зазнать,
Руки життю простягти,
Скрикнуть від болю ураз
В серці, ужаленім їм,
І попрощатись з життям.
Хилячись, тихо вмирать,
Бачить, як в'ється воно,
В'ється змією в траві,

Радю сміється й сичить.
Вгледіть і вмерти під шум
Сосен могутих, міцних.

Хай вони дужі й міцні,-
Жаль мені ніжних квіток.

1906

«Я СТОЯВ НА НИВІ В СІРИХ ТИСКАХ МЛИ...»

Я стояв на ниві в сірих тисках мли...
Плакати хотілось - сльози не текли.
А на мене з неба, барвами рясні,
Задивились мовчки хмароньки ясні.

І мені всміхались сяйвом і теплом,
І до себе звали райдужним крилом.
І прокляв я Бога, що родив мене
Скаржитися в простір на буття сумне.

1906

«ХАЙ ГАСНЕ ВЕЧІР - ТИ ЗІЙШЛА...»

Хай гасне вечір - ти зійшла
І захід мій квітками вкрила,
Пожежі в небі розлила
І душу сонцем затопила.

Хай гасне вечір. Струни дай,
Хай грім з-під струн моїх поллеться,
І серце, сповнене украй,
Порветься!

[1906]

«ХТО БОЇТЬСЯ СОНЦЯ...»

Хто боїться сонця
І ясного дня,
Ви тому на тиждень
Очі зав'яжіть.

Хто не хоче волі
І ганьбить її,
Ви того на місяць
В скриню посадіть.

Хто не хоче визнать
Рівними усіх,
Хай на площі вдарить
Сто поклонів псам.

Хто братерству ворог
І лихий, як звір,
Киньте його в клітку,
Де гарчать вовки.

Хто спиняє в небо
Духу вільний льот,
Зачиніть його ви
З свинями у хлів.

1906

1907

«НЕМА ТЕБЕ - МІЙ ЗІР ТЕБЕ НЕ БАЧЕ...»

Нема тебе - мій зір тебе не баче...
Прийди, о янгол мій, прийди!
Дай руку на чоло гаряче
І жаль поволі остуди.

Нема тебе - мій слух тебе не чує...
Хоч голос, ластівко, подай!
Душа моя і ние, і сумує,
Без тебе змучена украй.

Нема тебе - мій сон тебе не баче...
О радість чистая, приснись!
Нехай душа зрадіє і заплаче
Від щастя, знаного колись.

2.03.1907

«НІ, НЕ ВСТИГНУ Я НАРВАТЬ...»

Ні, не встигну я нарвать
І розкидать квіти,
Щоб квітками привітатъ
І піснями стріти.

Не добігти! Сил нема!
Захопились груди.
Я без квітів... Ех, дарма!
Може, пісня буде.

18.07.1907

«ЛЕДВЕ СПУСТИТЬСЯ НІЧ, ЯК ВОНИ ОЖИВУТЬ...»

Ледве спуститься ніч, як вони оживуть
І вилазить з печер і підвалів почнуть,
І без смутку, без сліз
Порозлазяться скрізь,
І почнуть вас любить,
І почнуть вас манить,
І почнуть вам кричать,
І почнуть вам сичать:
«Візьми,
Найми
Чи на час,
Чи на раз.
Хоч поклич
На всю ніч».
Ось дівчатко дрібне, ось дитина мала,
Що вже в сотнях обіймів гідких побула,
Вся в лахміттях дрижить,
І за вами біжить,
І за руку хапа,
І на ноги ступа,
І кива, і морга,
І крізь сльози блага:
«Не йдіть,
Візьміть
Чи на час,
Чи на раз.
Глянь: яка!
Ха-ха-ха!»
І розлазяться змії по темним куткам,
І до ранку вони забуваються там,
А надвечір встають
І гуляють, і п'ють,

І не знає їх дух
Ні бажання, ні мук,
Бо в туманах печер
Він знесилів і вмер.
Тільки злість
Часом їсть.
Кинь, дурна,
Не вина.

15.10.1907

«ПОВНЕ СЕРЦЕ В МЕНЕ ЗВУКІВ...»

Повне серце в мене звуків,
Всі тобі я їх віддам,
Розіллюся морем співів
І втону в тім морі сам.

На легких і вільних крилах
Я з тобою понесусь
В царство світу чарівного
І в тім світі розпливусь.

Хай мене весь світ лає,
Що тобі я все віддав...
Ах, без тебе вже давно б я
Від журби в труні лежав.

19.10.1907

«В ТОЙ ВЕЧІР, ЯК УПЕРШЕ Я ВГЛЕДІВ КОХАНУ...»

В той вечір, як уперше я вгледів кохану,
Плили ми на човні, і мила моя
Хлюпнула на мене водою, а я:
«Крапелька води не погасе вулкану».

Наніс я сьогодні глибоку їй рану -
Простити благав я крізь сльози рясні
І тихо вона проказала мені:
«Крапелька води не погасе вулкану».

1907

«ЖИТТЯ МЕНЕ БЕЗ ЖАЛЮ Б'Є...»

Життя мене без жалю б'є,
Сточило кров, зламало руки...
О смерте, смерте! Де ти є?
Позбав мене життя і муки!

Немає сил уже в мені
З камінням битись серцем чулим,
Я хочу спати у труні
І тихо марити минулим.

О смерте, де ти збіжжя жнеш?
Дивись: моя пора вже жати...
Чому ж на поклик мій не йдеш?
Так я піду тебе шукати.

10.11.1907

«СОНЦЕ МОЄ, СОНЦЕ! ХОЧЕШ ТИ ЗАЙТИ...»

Сонце моє, сонце! Хочеш ти зайти.
О, благаю, красне, день хоч посвіти,
Бо без тебе, любе, я не зможу жити...

Ти не хочеш ждати, сяять жебраку
І заходиш тихо в золотім вінку.
І не будеш більше сходити і світити...

Ласко моя, ласко! Соне мій, прощай!
І другому снися, і другому сяй!
Надо мною в'ється чорний, вічний сон...

А навколо квіти, і весна, й пісні.
Як же умирати тяжко по весні.
Умирати тяжко... Сонце, Світе, Сон...

14.11.1907

«ТИ ВСЕ, ЩО ЩЕДРО ДАРУВАЛА...»

Ти все, що щедро дарувала,
Все море ласки і тепла,
Весь світлий рай назад взяла
І всесвіт хмарою заслала...

Але в мені була могила,
А в ній труна, а в тій труні
Лежали спогади мої,
Що ти, пройшовши, залишила...

І воскресу я їх вночі, в своїй кімнаті,
І жалями вквітчаю їх,
Скроплю росою сліз моїх
І знов почну життя переживати...

Умру теперішній і стану жить колишній...
О Боже! Знову мрії, сни,
І цвіт, і пахощі весни,
І серця цілий світ розкішний.

Твій голос забринить небесною журбою,
І знову «мій» почую я,
І знов скажу тобі «моя»,
І знов в гаї піду з тобою...

І диво!.. Все прокинулось в мені заснуле,
Душа зів'яла розцвіла,
І повна ласки і тепла...
Не шкодьте ж ви переживать минуле!

Пустіть мене, пустіть мене, я вас благаю,
Я йду назустріч їй,
Улюбленій моїй,
Що жде мене давно вже серед гаю.

24.11.1907

«ЩОСЬ УНАДИВСЯ ЗАНАДТО...»

«Щось унадився занадто
Ти до нашого двора,-
Так говоре мені батько
І суворо позира,-

Ти, напевно, помилився,-
В мене дочки не такі,
Як у п'яної сусідки,
Що ледачі, аж гладкі!

В мене дочки не гуляють,
Завжди шиють чи прядуть,
Досі вулиці не знають
І на досвітки не йдуть».

А дочка, найменша й краща,
І вродлива, і струнка,
Вже не раз старому дурню
Показала язика.

А вона мені моргає
І киває у той бік,
Де до ночі ми клянемося
Не розходитись повік.

1907

«Я ТАК КАЗАВ: «О БРАТЕ БІДНИЙ!...»

Я так казав: «О брате бідний!
Весь Божий світ - вітчизна нам.
Хто раб не був - для нас він рідний,
І вороги ми всім катам.

Коли впаде хто і не встане,
Все кинь, його біжи піднять,-
Іди до того, в кого рани
Найбільшим полум'ям горять».

Я так казав... і хтось неначе
Озвався до мене: «Друже, стій!
Ти чуєш: вся країна плаче,
Вона в неволі навісній...

І радиш ти покинуть брата,
Покинуть в пеклі нарід свій
І йти на крик слабого ката,-
Соромсь, невірний брате мій!»

1907

КОСІ ТВОЇЙ

Ніччю безшумною з річки сріблястої
Тихо русалки наверх впливали...
Йшли вони в поле, осяяне зорями,
В полі зеленому льон вибирали.

Знову вертались до річки, як янголи,-
Кожна русалка з своїми снопами,
В води поволі спускалися з берега,
Щось розмовляючи журно з квітками.

В царстві таємному річки сріблястої
Вибраний льон вони терли й тріпали...
Тихо пісні їх дзвеніли, вмираючи,
Тихше ще сльози із вій їх спадали.

Срібними гребнями пряжу злотистую
Журні русалки чесали поволі...
Знали вони, що довчасно посічена
Буде коса твоя бідна в недолі.

1907

«НЕ ЖУРИСЬ, КОХАНИЙ ДРУЖЕ...»

Не журись, коханий друже,
Що стає усе темніш,-
Пронесуться бурі дужі
І розвіють темну ніч.

Забринять дощі веселі,
Гляне сонце золоте,
І на зраненій пустелі
Сон твій мрійний процвіте.

1907

«ТИ ДНЕМ БУЛА... ЯК ДЕНЬ, ЯСНА І МИЛА...»

Ти днем була... Як день, ясна і мила,
І думав я: «О, вічно грій, світи...»
Аж враз ти коси розпустила,-
І стала нагло ніччю ти.

І диво все навколо іншим стало,
Зелений гай зацвів і зашумів,
В гаю щось ніжно заспівало,
Квітчастий степ зазеленів.

Не знаю, що сталося зо мною...
Ось стіни... рідна ти... о ні! о ні!
Дивись: над озером, над срібною водою
Сидить русалка у півсні.

«Русалонько, голубонько! Не бійся,
Дай рученьку, не плач... схились...
Я не страшний... приглянься і засмійся...
Ну, так... ну, так... Я знав тебе колись».

Сміється хтось... Це ти?! Смієшся з мене!
І не русалчина рука...
Де ж темний гай, де ж озеро зелене
І ніч ласкава і [легка]?

[1907-1909]

«БОРОВСЯ НАРОД НАШ ЗА ВОЛЮ І СВІТ...»

Боровся народ наш за волю і світ,
Стояв коло їх на сторожі,
Степи йому слали братер[ський] привіт,
Схиляли знамена ворожі.

І кров свою чисту за волю ллючи,
Стомився - і впав він без сили...
Збігались шакали, злітались сичі,
Сміялись, раділи і вили.

Піднявся народ наш. Рушниці горять,
Пісні його знову лунають.
Ворожі знамена, схилившись, тремтять,
Степи його знову вітають.

Літають на конях крилаті орли,
Знаменами, крилами мають,
Чубаті герої в землі ожили,
Онуків героїв вітають.

Літають, ширяють, клеочуть орли,
Знов сонце зійшло і розквітло.
Ми кров колись теплу за його лили,
Тепер ми розіллємо світло.

1907

«ОЙ СВІТЕ, СВІТЕ...»

Ой світе, світе,
Світе широкий,
Чом ти для мене батьком не був?
Всім ти всміхався,
Килимом слався,
Тільки для мене був як вітчим.
Ой земле, земле,
Земленько люба,
Всім ти як матір рідна була.
Всіх доглядала,
Ночі не спала...
Я ж тобі тільки пасинком був.

1907

«СМІЙСЬ! ДАВНО НЕ ЧУВ Я СМІХУ...»

Смійсь! Давно не чув я сміху...
Як вином, я ним уп'юсь,
Бо вже літ пройшло без ліку,
Як і сам я не сміюсь.

Виплив я, веселий, в море,-
І сміявся, і співав,
І, як іскри, в людське горе
Сміх свій всюди розсипав...

[1907]

«НЕХАЙ ПІД ВАШОЮ РУКОЮ...»

В альбом, подарений Др.

Нехай під вашою рукою
Бліді сторінки оживуть
І заспівають солов'ями,
І красним цвітом розцвітуть.

Колись розкриються могили,
Воскреснуть велетні старі,
І мертвий дзвін на віче вдаре,
І заспівають кобзарі.

Колись розвернуться знамена,
Козацькі бубни загудуть...
Нехай під вашою рукою
Бліді сторінки оживуть.

1907

«В ТУМАНІ ДНІ МОЇ МИНАЮТЬ...»

В тумані дні мої минають,
Весни і сонця ждеш дарма,
Безсилі думи погасають,
І серце стомлене дріма.

І тяжко так, що, як присниться
Колись ясне і любе щось,
Забудеш вранці, а смієшся
І все шукаєш мов чогось.

1907

1908

ПІСНЯ

Розбите серце умира,
А я співаю: тра-тра-ра.
Воно крізь силу вже зітха,
А я сміюсь: ха-ха-ха!

Із серця чорна кров тече...
Нехай тече, нехай тече!
Колись кипіла в серці кров,
Колись цвіла в ньому любов.

Умру, умру!.. Не жаль мені...
Хай ти була не роки - дні,
Хай мент єдиний я горів,
Хай, може, сам себе дурив.

Дурив?! Дарма! А я горю,
Себе в останній раз дурю.
Любила ж ти? Любила? Так?
Це ти дала червоний мак?

Червоний мак в моїх руках...
Ти кажеш «ні», ти кажеш «так».
Ні, ні! Мовчи! Я хочу спать
І все, що сталося, пригадать.

16.12.1908

«ЧАРУЄ НІЧ, П'ЯНИТЬ, ПОЛОНЕ...»

Чарує ніч, п'янить, полоне,
Все небо в жемчугах горить.
Душа ж моя в минулім тоне
І по минулому болить.

І що мені ця ніч таємна,
Коли розбите все життя?!
Миліш мені могила темна
І хміль солодкий забуття.

1908

«ЧОРНИЙ ЛІС, МЕРТВИЙ ЛІС...»

Чорний ліс, мертвий ліс
Без зневаги, без сліз,
Загорнувся у сніг
І, як в савані, ліг.

Почекай, буде мить -
Мертвий ліс зашумить,
Заспіва, загуде
Про життя молоде.

22.02.1908

Під Москвою, в вагоні

«Я ЗАРАЗ СПЛЮ, І МОРЕМ РОЗЛИЛАСЬ...»

Я зараз сплю, і морем розлилась
Весняна ніч, мовчить і дихає навколо...
Я сплю. І лащить дівчина якась
Моє скривавленеє чоло.

Лежу, мовчу... Палає сумнів у мені.
Мовчу... Хоча могли уста, ці квіти,
Комусь цвісти, горіть в такому огні,
І стан її дрібніш тремтіти.

Це сон ясний! Нехай же сниться він,
Бо встану вранці я для ночі, для [отрути]
І знов піду до кинутих руїн,
Повік безславно їх забути.

1908, Петербург

«ПРИВІТ ТОБІ, ЗЕЛЕНИЙ САДУ...»

Привіт тобі, зелений саду,
Що в затишку колись ховав
Моє життя, мою відраду
І тихо думи навівав.

Привіт мій вам, поля розкішні,
Що шепотіли їй колись
Про кращі дні, надії втішні...
.....

Чолом тобі, блакить небесна,
Що синім келихом лягла
І, ніби крилами, чудесно
Мою голубку зберегла.

23.05.1908, Олександрівка

«КОЛИ ВПАДУ, ЗНЕСИЛЕНИЙ УКРАЙ...»

Коли впаду, знесилений украй,
І не знайду ні в чім відради,
Ти їй про мене заспівай,
Ти, свідок сліз, зелений саде!

Хай в кожному шелесті твоїм
Вона шум сліз моїх вчуває,
Шукаючи даремно в нім -
Кого давно уже немає.

28.05.1908, Олександрівка, сад

«ТАК, ВІН ДАВНО ВЖЕ ВМЕР З ПРОКЛЮНОМ НА УСТАХ...»

Так, він давно вже вмер з проклятом на устах,
Застигла в серці кров, погасли горді очі.
І він лежить в крові своїй, крилатий птах,
І не літа вже більш, і не клекоче.

А лицар був який! Як волю він любив
І як ненавидів неправду і сваволю!
Коли б він був живий, розкув би вас, рабів,
Вам кров'ю власною купив би долю.

О ні! Він ще живий! Погляньте, він іде!
І шапку кожному, вклоняючись, знімає,
І в найми до старців дитя своє веде,
І як годить і слухать навчає.

1908, Волинь

«З-ПІД ТЕМНОЇ ХМАРИ САМОТНІЙ, ВИСОКИЙ...»

З-під темної хмари самотній, високий
Дивився на землю бескет,-
І бачив: в долині, як море, широкий
Справлявся веселий бенкет.

І бачив бескет, що, чим даліш від долини,
Тим кожний все більше самотній стає,
І вічно тому, хто на самій вершині,
Не знати, що щастя і радості є.

І вперше скотилися сльози в бескета,
І з громом по горах котились вони,
Як куля гранітна страшного мушкета,
Як буря спросоння

І трупів без ліку в долині лежало,
І в похорон враз обернувся бенкет...
Скотилась сльозина - і щастя не стало,
І більше ніколи не плакав бескет.

16.07.1908

«О ЗГРАЇ ХМАР НА КРИЛАХ ЛЕГКИХ!...»

О зграї хмар на крилах легких!
Ще змалку снились ви мені,
І рвався я до вас, далеких,
І ось я з вами урівні.

Привіт мій вам, брати небесні,
Тепер я брат ваш і слуга, ваш друг.
Летім же ввєрх, в краї небесні,
Узяти щастя з ваших рук.

13.08.1908

«ОСЬ І СОНЦЕ! НІЧ РОЗТАЛА...»

Ось і сонце! Ніч розтала,
Стуми ніби не було,
Хмара барвами заграла,
Вся природа заспівала,
Все всміхнулось, розцвіло.

Зійде сонце, сонце волі,
Поспадають ланцюги,
І весь край в щасливій долі,
Як в ясному ореолі,
Засміється навкрути.

13.08.1908

«ЗАРАЗ Я ПОКИНУВ ГОРИ...»

Зараз я покинув гори,
Кинув темний гірський ліс.
Сядь і слухай - скільки дивних
Я казок тобі приніс.

Слухай, слухай першу казку,
Всі слова її хватай...
На землі, під самим небом,
Розіславсь таємний край.

Там ідуть у небо гори
І спускається в яри,
Там летять із гір потоки,
Обганяючи вітри.

Вічно там блукають хмари
І пасуться по траві,
І за всім із гір високих
Стежать скелі вартіві.

Годі, годі! Люба, мила,
Казки я не докажу,
А з тобою краще в гори
Вгледіть казку побіжу.

13.08.1908

«ЛЕТІЛИ ХМАРОНЬКИ ЯСНІ...»

«Чому мені, Боже, ти крилець не дав?..»

Летіли хмароньки ясні,
Всміхалися в блакиті,
І враз схотілося мені
До їх аж полетіти.

І я до Бога проказав
Благально і журливо:
«Мені ти зроду крил не дав,
Яви ж тепер хоч диво».

І чую... Матінко моя,
Мене щось вверх підносить.
І закричав щосили я:
«Ой досить! досить, досить!»

3.10.1908

«ТАМ, В ЯСНІЙ СТОРОНЦІ...»

Там, в ясній сторонці,
Де не знали ми з людьми,
Там, де ниви тонуть в сонці,
І тонули в сонці ми,

Там, де маяло над нами
Долі янгольське крило,
Там, де наші дні квітками
І дитинство одцвіло,

Там, де ми волошки брали,
Де шуміла нам Сула,
Там, де в груди ми набрали
Стільки світла і тепла,

Там, де нам недобрі люде
[Розплескали моря крик],
Там, де нас уже не буде,
Брате милий наш, повік...

Там і досі наші душі,
Наші мрії і серця.
Ми ж буваємо в задумі,
Як [бездушні] два мерця.

8.11.1908

«І РОЗКРИВ СВОЄ СЕРЦЕ ЗАКОХАНИЙ Я...»

І розкрив своє серце закоханий я,
І не чув, і не бачив нічого...
А ти лізла і гнулась, як гнеться змія,
І вп'ялась, обвилася круг його.

Можеш пить мою кров, спокій ран ворушить,
Кидать камені в мук моїх прірву.
Знаєш ти, що не зможу тебе задушить,
Що тебе тільки з серцем я вирву...

15.11.1908

«ВІН НЕ ЛЮБЕ, ВІН ПОКИНЕ...»

«Він не любе, він покине...-
Сумувала ти.-
Бо в собі я сил не маю,
А в житті - мети».

Ми неслись з тобою в небі...
Зирк - і він скака...
І з-під хмар ти закричала:
«Що то за блоха?»

Піднімаємось ми вище,
Меншає земля.
«То не він, бува, чорніє?» -
Усміхаюсь я.

«Це вже жарти, мій соколе,
І фантазії плід...
Там сиділа, мабуть, муха
І лишила слід».

1908

«НЕХАЙ ТОБІ МИНУЛЕ НАШЕ...»

Нехай тобі минуле наше
В весняні ночі не встає
І в сон з-під тріснутої чаші
Отрути чорної не лє.

Забудь його, мене не згадуй...
Живи, втішайся, допивай,
Хвилин плитких ти не пригадуй
І вороття їх не чекай.

Коли ж від стум
Намучиться душа твоя,
Не плач... Я тим уже не стану,
Ким був колись для тебе я.

17.12.1908

«ТЕБЕ Я БІЛЬШЕ НЕ ШУКАЮ...»

Тебе я більше не шукаю,
Ти мов для мене нежива,
Хоч, може, в серці я ховаю
І образ твій, і всі твої слова.

О, як бальзам кривавій рані,
Твої слова душі моїй...
І вічно в холоді, в тумані
Вони бринітимуть: о милий мій...

Любить тебе мені несила,
Признанням серця ти не край:
Друга його давно розбила,
Друга його намучила украй.

Тобі, тобі й малого досить?!
Ти, як голубка, ніжна вся...
Але душа моя голосить
В палких кігтях тернового вінця...

Не клич! Бо крик несамовитий
Розвіє сни твої навік...
Постій - стомлюсь, в борні розбитий,
Я сам прийду, впаду до ніг твоїх.

1908

«ІДИ СОБІ, ІДИ, НЕ ОГЛЯДАЙСЯ...»

Іди собі, іди, не оглядайся,
Іди... Тепер не треба втішних слів...
Я маю досить сил... Життя коротке,
Воно біжить і доганяє смерть.

Ось і прожито вік... Як сон приснився:
Початок радісний - гіркий кінець...
Нічого це... Життя коротке,
Уже мені могилу рить пішли.

Так... рийте глибше, глибше,
Ви знаєте: я хочу забуття,
Ніщо мені нехай не шкоде спати:
Ні шум дерев, ні людські голоси.

Я вік прожив, прожив свій вік, і досить,
Не хочу я, щоб навіть снівся сон мені.
Він болі викличе і спогади розбуде...
Так глибше ще, ще глибше... Що, готове?!

1908

«І СОННЕ ЗНОВ ЖИТТЯ ПЛИВЕ...»

І сонне знов життя пливе,
Слабе,- не стримує, не зве...
Туманний день... нудьга безкрая...
І дум осінніх сіра згряя...

[1908]

«ВІКИ ЦВИНТАР НАРОДНИЙ СПИТЬ...»

Віки цвинтар народний спить,
І пусто серед нього...
До бою пташка продзвенить -
І знов не чуť нічого.

Чекай! Зблисне колись Перун -
Мільйони труб заграють,
Мерці піднімуться із трун
І косами замають.

1908

«В СЛЮЗАХ ТВОЇ НЕБЕСНІ ОЧІ...»

В слюзах твої небесні очі,
І ти сама, як янгол на землі.
Прийми мою молитву чисту,
Уклони набожні мої.

Нехай Господь на промінь здатний
Накине жемчуг сліз твоїх
І серце, змучене землею,
Приспить в святих руках своїх.

Прости мене, Пречиста Діво,
За кожну краплю чистих сліз,
Що я тебе з землі брудної
У рай небесний не відніс.

1908

«А МОЖЕ, Я ТЕБЕ ШУКАЮ...»

А може, я тебе шукаю,
І не знайду, і не знайду,
І серце в тернах розриваю,
І все кудись лісами йду...

І... може, й ти, в журбі схилившись,
Не спиш вже декілька ночей
І ловиш, хусткою закрившись,
Гарячі жемчуги очей...

1908

«ТУДИ, ДЕ СОНЦЕ ПОГАСАЄ...»

Туди, де сонце погасає,
Туди, в позлочену блакить,
На крилах радості піднявшись,
На крилах долі полетить.

А тут... а тут - усе покинуть,
Усе минуле залишить.
І там або в проміннях згинуть,
Або воскреснути і жить.

2.04.1908

1909

«ГОЛОСЕ СЕРЦЕ, СЛЬОЗИ ЛЛЕ...»

Голосе серце, сльози лле...
Чого ж ти, серденько моє?
Минуле щастя пригадало,
А жалю-болю не приспало.
Приспи свій біль, приспи і жаль,
І потім линь в [зманливу] даль.

«Ой раде б я муку весь вік колихати,
Ой раде б я болі і жалі приспати,
Так впились в мене, як чорні гадюки,
Неприспані болі, незабуті муки.
Ой уп'ялись гадюки у глибоку рану
І сичать про щастя, про мою кохану».

1.01.1909

«МОВЧИТЬ, ДРІМАЄ ЛІТНЯ НІЧ...»

Мовчить, дрімає літня ніч,
Ніде не чуť ні звука.
І в серці тихше і ніжніш -
Моя любов і мука.

Прийди, засвічені зірки,
На стежку впали тіні,
І тут не діждуться квітки
І співи солов'їні.

Нема тебе - сумує ліс,
Вгорі чорніють хмари,
На квіти впали роси сліз,
З пільми встають примари.

12.01.1909

«ПОВІРИЛИ В МРІЇ І СОН ЗОЛОТИЙ...»

Повірили в мрії і сон золотий,
Повірили в щастя каштани,
І бризнули кров'ю на цвіт молодий,
І сонцю підставили рани.

Даремно! Глузує, пече їх мороз,
Од сміху вітри завмирають.
Регочуться хмари до болю, до сльоз,-
У корчах каштани конають.

13.10.1909

«НАД ЧИМ ЗАДУМАЛАСЬ ТИ ТАК...»

Над чим задумалась ти так,
Куди твої вп'ялися очі,
І де блукаєш ти впотьмах,
І де твої думки дівочі?..

Чи на степах,
Чи на лугах,
Чи в сяйві ночі голубої,
Чи в хвилях пісні чарівної?!

Пригляньсь: в душі моїй - квітки,
Квітки любові розцвітають
І в снах розквітлі головки
У морі місячним купають.

О, придивись,
О, прихились,
Це серце, хвилями розбите,
Ще може відблиск не відбити.

Це серце, кинуте, як птах,
В безодні мук, в пустелю ночі,
Летить і дивиться в сльозах,
І в щасті крилами тріпоче.

Співа, співа...
Лови слова.
Схились ти ж вперше в сю хвилину,-
Почуєш пісню лебедину.

31.01.1909

«ПРОСНУЛОСЬ СЕРЦЕ! ТО ЗОМЛІЄ...»

Проснулось серце! То зомліє,
То дивним цвітом розцвіте,
То втоне в сяєві надії,
То в хвилі розпачу впаде.

В серпанках образи літять,-
То сльози ллють, то сиплють сміх...
Даремно руки їх хапають,-
Прудкіші думки - крила їх.

Ось лине дівчина прекрасна,
В сльозах, в... залізному вінку,
І віддає, смутна й нещасна,
Криваве серце козаку.

Вп'ялися в неї гострі очі...
Її ж давно вже там нема,-
Там дід старий ланцюг волоче
І хрест на плечі підніма.

Десь дзвони б'ють... гукають люде,
І хмари блискають в огні...
Зника мара... Хтось б'є у груди,
А груди... груди кам'яні.

І знов нове... Хвилює нива...
Як вулик, ярмарок гуде,
І полем дівчина щаслива
Із цвітом папороті йде.

Проснулось сонце... Тоне, мліє,
Умре і знову ожива.
І для пісень журби й надії
Людські пригадує слова.

«ТЕПЛОМ І ЯСНІСТЮ ДУША МОЯ ПОВИТА...»

Теплом і ясністю душа моя повита...
В обіймах ніжності душа моя.
І срібна ніч, серпанками прикрита,
Дріма і слуха солов'я.

І зараз так хотілося б мені любові,
Незнаних ласк, нечутих слів...
А нам дзвеніли б співи соловйові,
І казку б сад нам шелестів.

Прийди! Візьми моє гаряче чоло,
Скажи крізь сон, що любиш, що моя...
Весняна ніч розкинулась навколо,
Дріма і слуха солов'я.

1909

«ТИ СМУТНА - І Я СУМУЮ....»

Ти смутна - і я сумую.
Ти весела - я сміюсь,
І співаю, і жартую,
І нічого не боюсь.

Ти, як сонце! Сонце гляне,
Кине усміхи землі,-
І розвіялись тумани,
Зникли зморшки на чолі.

4.05.1909

«Я РАДІЮ, ЯК МАТИ ДИТИНІ СВОЇЙ...»

Я радію, як мати дитині своїй,
Тій, що «мамо» уперше промовила їй...
Мати дивиться, [мліє, вмирає],
А сльоза за сльозою збігає.

О народе! Самотній, німий сирота,
Без ім'я, без кутка, на грудях без хреста,
Я радію тобі, як дитині,-
«Мати» й ти проказав Україні.

3.04.1909

«НЕВЖЕ ЦЕ ТІ ДЕРЕВА ГОЛІ...»

Невже це ті дерева голі,
Що спали зиму без надій,
Цвітуть, колишуться поволі
І сиплють цвіту білий рій?..

Невже боги з вітрами грають,
Сміються сонцю і весні,
І землю радісно квітчають,
І сиплють шуми голосні?..

І ти, о краю мій неволі,
Колись засяєш, зацвітеш
І всіх країн пекучі болі
Піснями вільними уймеш.

3.06.1909

«ПОТОПТАВ ЇЇ, БИЛИНУ...»

Потоптав її, билину,
І жбурнув в смердючий став,
А тепер з її сестрою
Безтурботно жити став.

Скільки ж ще овечок бідних
Загубив він на віку?
Годі! Вівці б'ють поклони
Похотливому вовку.

Навіть та, яка в дитинстві
Сяла в серденьку моїм,
Цілий вік йому молилась
І лизала [бруд] на їм.

28.04.1909

«ХАЙ СТРУНИ СТАНУТЬ КРЕМ'ЯНИМИ...»

Хай струни стануть крем'яними,
Лучок - стальним,
Нехай мої удари крешуть
Вогонь і дим.

Співати, скаржитись - ганебно!
Не в цім життя!
Кругом нікчемності на мене
Метуть сміття.

Вампіри кров сосуть із тіла,
А я мовчу...
Вдар, луpe¹ мій, а я ногами
Їх розтопчу.

28.04.1909

1 - Грабіжник.

«НЕМАЄ СИЛ НІ ВІРИТИ, НІ ЙТИ...»

Немає сил ні вірити, ні йти...
Кругом не ніч - якась безодня...
І згасло сяєво мети,
І важко спить душа народня.

Ще йти і йти... уже несила
Будить ці привиди страшні...
А що, як край - лише могила,
І люде в нім - мерці одні.

15.05.1909

«САД І КВІТНЕ, І ПАХТИТЬ...»

Сад і квітне, і пахтить,
Листя в квітах шелестить...
Груша віти розпустила...
Я ж не чую, я ж не бачу...
Ні! Якась незрима сила
Стисла голову гарячу,
Чорним очі затулила
І кудись веде й сичить...
«Будеш ще її любить?
Чув, що люба говорила:
«Я його і не любила...»

Сад сміється і шумить,
Пісня радісно дзвенить...
Все сміється, все співає...
В мене ж в серці гнів клекоче,
Помста руки простягає,
Хтось бадьорить, хтось пророче,
Хтось за мене шаблю точе,
Хтось вітає, хтось співає...

Гей, нащо тобі любов!
Вийми шаблю, хоругов
І борися до загину
За покривджену країну.

28.04.1909

«ПРИЙДИ, СХОПИ МЕНЕ І ВИРВИ...»

Прийди, схопи мене і вирви
Із моря смутку і нудьги,-
Зламав я керму в хвилях прірви
І стратив милі береги.

Я кинув несла, впав в розпуку,
Учадів смородом води...
Прийди, візьми мене за руку
І в край щасливий поведи.

Літа пливуть... життя минає...
О ти, кому я дорогий,
Поглянь, як серце мука крає,
Як точать будні мозок мій.

Прийди, заглянь душею в очі -
І зрячим я, сліпий, зроблюсь,
І в мене сила захлюпоче,
І я з життям ще поборюсь.

2.05.1909

«ПРОЛИНУТЬ ЇХ МІЩАНСЬКІ ДНІ...»

Пролинуть їх міщанські дні,
Смердячий рот їм смерть зав'яже,
І камінь нерухомий ляже
На їхні груди кам'яні.

Вони, бездушні і сліпі,
Раби панів, юрби офіри,
Кричали, вірили без віри
І йшли слухняно по тропі.

З пером і папером в руках
Кудись неслись гусині зграї
І на життя, як попугаї,
Могли кричать лише: «Дурак!»

А збоку їх цвіли поля,
Річки і струмені шуміли,
Страждали, прагнули, не сміли,
І повно дихала земля.

1.05.1909

«МИНАЮТЬ ДНІ СОЛОДКИМ СНОМ...»

Минають дні солодким сном...
Солодкий сон ясний, глибокий...
Душа обвіяна теплом,
В душі тепло, примир'я, спокій...

Вона, як янгол на землі...
Мовчить, очей не зводить з мене
І мов заснула на крилі.
Завіса... Сяєво земне...

А п'ю я з уст чийхсь нектар...
Аж ось її уже немає...
І чад зника казкових чар,
І серце рани розкриває.

В туманах спогади летять,
Приносять муки пережиті,
І струни порвані тремтять,
І стогнуть помисли розбиті.

І ось вона... задумана, смутна,
Хова свої важкі зітхання,
Стоїть [тихенько], мовчазна,
Уся - [задума], вся - питання.

Немов зів'ялими над раєм,
І нам було б умерти слід...
А ми остались і блукаєм,
І журно дивимось на світ.

[1909]

«РАЗ ПРИЙШЛА ЦЕРЕРА ВРАНЦІ...»

Раз прийшла Церера² вранці
І Еолу³ каже так:
«Всі мої щасливі бранці,
Всі раби мої в квітках...

П'ють кохання насолоду,
П'ють повітря, сонце п'ють,
Хвалять Бога і природу
І життю поклони б'ють...

Ой повій, повій, Еоле,
З ними весело пограйсь,
Похитай гілля поволі,
Пожартуй і покохайсь».

Сиплють квіти розкіш цвіту,
Стогнуть тяжко, вагітні,
І не раді уже світу,
Сонцю, Богу і весні.

А Церера із Еолом
Грають в фільку з пітним чолом,
Глянуть часом на квітки -
І сміються в кулаки.

7.05.1909

2 - **Церера** - у римській міфології богиня землеробства і родючості.

3 - **Еол** - у грецькій міфології володар вітрів.

«РОЗКАЖИ НАМ, РОЗКАЖИ НАМ»

«Розкажи нам, розкажи нам», -
Діти просять і кричать,
І за поворот за мною
В поле весело біжать.

Рвуть квітки, їдять козельки,
Ловлять мушок золотих.
Хтось джмеля у шапці трусе
І лякає ним малих.

«Розкажи нам, заспівай нам», -
Діти жалібно кричать
І між сизими житами
В полі весело біжать.

«Ой я рад вам, милі діти,
Казку-пісню заспівать,
Так слова мої прибиті
І уста мої мовчать».

Скачуть привиди криваві,
Б'ються в серці, в голові,
Як в рубінах квіти...
Червоніють у крові.

Ви не бачите, незрячі,
Ви не чуєте, глухі,
Хто це так голосе-плаче...
.....

Ах, навіщо мене мати
Породила на сей світ.
Краще б каменем лежати,
Ніж носить [кривавий] цвіт.

Може, знаєте ви ліки?
Я сходив усі поля...
Грайтесь, бігайте, каліки,
Може, знайдуться зілля.

Щось болить душа у мене...
Пройде... пройде... це я так.
Грайтесь, лагідно-зелене
Поле стелеться в квітках.

Грайтесь, діти, пийте вроду...
Щастя ж хтось сховав в річках.
Коли що... всі зразу в воду...
Пройде... пройде... це я так.

23-25.05.1909

«ПРОКИНУВСЬ Я В ВОЛОШКАХ ПОЛЬОВИХ...»

Прокинувся я в волошках польових.
Лежу, дивлюсь і сам не знаю,
Чи я на ліжку серед них,
Чи десь під житом спочиваю.

Дивлюсь: кімнати... вдома я...
О так! Тепер я розумію:
Це ти розкидала квітки
І принесла мені надію.

Лежу... й мені чомусь здається все,
Що так колись у казці рано
Мені хтось щастя принесе
І всипе ним мене неждано.

29.05.1909

«ВІН ВСЕ ІШОВ, ІШОВ В НЕГОДУ...»

Він все ішов, ішов в негоду,
З високим прапором в руках,
І нас він кликав до народу,
А ми сиділи по кутках.

Він все віддав: надію, спокій,
Здоров'я, молодість, життя...
І склав на жертвенник високий
І кров, і силу, і чуття.

І ось в сухотах він вмирає...
Як свічка, журно гасне він...
Скоріш! Хто серце в грудях має,
За кров його віддать уклін.

5.06.1909

«ПІШЛА... НІ ВІДГУКУ, НІ ПОГЛЯДУ, НІ СЛОВА...»

Пішла... Ні відгуку, ні погляду, ні слова...
Хвилинна зустріч - і кінець.
Усмішка сонячна, конвалія майова,
І дзвони бою двох сердець.

І як шукать? Куди в пітьмі ступали ніжки?..
І слід її чи стежка зберегла?..
Погасла враз, як сонячна усмішка,
Як ніжна квітка, нагло одцвіла.

13.11.1909

«РОЗКВІТЛА ТИ І ВСІХ ЗАЧАРУВАЛА...»

Розквітла ти і всіх зачарувала,
І стала мукою і сном.
Ти вільно поглядом спитала,
Пішла, всміхаючись, з рабом.

Розквітла ти, щоб всіх зачарувати,
Любити ж - тільки одного,
І в нім однім від[гуку] не послати
На крилах розпачу свого.

[1909]

«КОЛИ ПАЛАЮ Я В ОГНІ ДУМОК...»

Коли палаю я в огні думок,
в полоні мук,
коли мій дух
реве і рветься із щемок,
тебе, мій раю,
я минаю.

Коли ж впаду, знесилений, в борбі,
зітхну я по тобі
і пожалкую,
що стратив зорю провідную,
і враз останній я
скажу твоє ім'я.

27.11.1909

«НЕ ЛЮБИШ ТИ, ЗНУЩАЄШСЯ, ГЛУЗУЄШ...»

Не любиш ти, знущаєшся, глузуєш,
Зітханням, сміхом [звеш],
Кажу що-небудь - ти не чуєш,
Зову - а ти з другим ідеш.

Чому ж, як стрінувшись зо мною,
Ти мов замислена стоїш
І з різнобарвною юрбою
Говориш тихше і смутніш.

1909

«ПІДБИТИЙ КУЛЕЮ ЗНЕВІР'Я І РОЗПУКИ...»

Підбитий кулею зневір'я і розпуки,
Я впав і пісню обірвав,
А ви взяли свічки, лопати в руки,
І кожен з вас «одходку» прочитав...

Ні, ні! Недарма серце в грудях розривалось,
Живе пеклося на огні,
І поки крові ще краплина хоч осталась,
Не вмерти мертвому мені.

Вина мені! Квіток і кобзу злотострунну!

[1909]

«О УКРАЇНО-МАТИ! ЗГЛЯНЬСЯ, ЗАСПОКОЙ...»

О Україно-мати! Зглянься, заспокой,
Розвій мою страшну розпуку
І знову вірою озброй,
І поведи мене на муку.

Хто ти? Таємна, мовчазна...
Коли невольниця-орлиця,-
Рука моя міцна, як криця,
Ніколи стоми не зазна.

Коли ж міщанка ти, повія під серпанком,
Я проклену тебе, як син,
Що вгледів матір в час один
Бродягою п'яною попід ганком.

Прокльони кину я тобі
І сам умру як син, що матір
Не може бачити в ганьбі...

1.08.1909

«В ТУМАНАХ ТОНЕ БОЖИЙ СВІТ...»

В туманах тоне Божий світ,
Закриті млою далі,
Погасли усміхи небес,
Лежать квітки зів'ялі.

В безчесті в'яне цвіт сердець,
Безсилі гаснуть думи,
Сини гуляють по шинках,
Батьки сидять в задумі.

1909

«ГОЛУБКА МОЯ І МАРНІЄ, І В'ЯНЕ...»

Голубка моя і марніє, і в'яне,
І сохне, як квітка, від сліз,
Я руки ламаю, ходжу і блукаю,
І ліки відшукую скрізь.

І часом, коли я стою на бескетті
І в чорну безодню дивлюсь,
Хтось має рукою і зве за собою,
І я мимоволі хилюсь.

І зве, і шепоче: «Скоріше за мною,
І мила не буде тужить...»
Утішиться мила: тут хусточка біла
На дні сього яру лежить.

1909

«О, ЯК Я ВІРИТИ Б ХОТІВ...»

О, як я вірити б хотів,
Що довга ніч минає,
Що наше сонце з-за віків
Побідно впливає.

І хай весни іще не чуть,
Брати, не біймось снігу!..
Хай тільки струмні потечуть -
І Дніпр розірве кригу.

1909

«ТИХО! ЯК ТИХО У ЛІСІ!.. НІ ЗВУКУ...»

Тихо! Як тихо у лісі!.. ні звуку...
Наче і серце приспало розпуку,
В стомі заснуло само над колискою,
Снів золотих оповитеє низкою.

Ні! Щось у лісі вітри зашуміли,
Вдарили в груди, в серце влетіли.
Злякана мука знялася, схопилася,-
Впала колиска і, впавши, розбилася.

1909

«МИ БОЖЕВІЛЬНІ. ІЗ МЕРТВОГО МОРЯ...»

Ми божевільні. Із мертвого моря
Викинув хтось нас на берег для горя.
З лірами ходимо ми по містах,
Родимо сміх, здивування і жах.

Ні, нам не жити, ми вмерли навіки,
Ми перехожі, сліпці і каліки,
Ми ідемо і співаєм вві сні
Мертвого моря тужливі пісні.

Наша вітчизна, наша країна -
Труп недотлілий, сумна домовина.
Дайте на неї нам кинуть квіток,
Дайте останній забити гвіздок.

Вмерти б, але ми примушені жити,
Грати на кобзі, [тим] і тужити.
В море б! Ах!.. там, на зеленому дні,
[Жде нас лиш Бог на коні].

Тисячі лицарів з славної Січі
Згадують славні походи і січі.
Скрипки голосять і бубни гудуть:
Нас [на весіллі] на похорон ждуть.

1909

«НА ВУЛИЦІ МІЖ ПАНСЬКОЮ ЮРБОЮ...»

На вулиці між панською юрбою
Селянка-дівчина з коромислом іде -
Керсетка, плахта, черевички,
На голові вінок цвіте.

Чужа усім, звертає всіх увагу...
Одні говорять: «Так ходили всі колись...»
Другий всміхнувся: «Дикунка чисто...»
А третій: «Е, уже перевелись!»

Перевелася, так... О дівчино-голубко,
Окрасо бідної моєї сторони,
Іди собі дорогою своєю,
Нехай знущаються вони.

Іди, ти не одна... Не бійся глузу,
З тобою я і спільники мої,-
Брати тобі по крові, по народу,
Сини і слуги рідної землі.

Не вмерли ми, закопані в могилу,
У нас душа скривавлена жива,
Ми всі одягнемось улюбле убрання,
Згадаємо усі слова...

Ми потай з цвинтаря пішли на верховіття,
І не злякали нас ні кручі, ні вітри.
Нам так хотілося набратись сонця
І понести у ваші хутори.

Ми вже спускаємось. Стривайте нас з піснями,
Виходьте всі - старі й малі...
Ми вам брати і спільники до скону
І вірні слуги рідної землі.

[28.07.1909]

«ІДЕ ВІН, ЗГОРБЛЕНИЙ ХРЕСТОМ...»

Іде він, згорблений хрестом,
Іде, осміяний юрбою:
«Куди ти йдеш таким орлом?
Хоча б горба не брав з собою!»

«Тю-тю! погляньте»,- плаче він...
Нагнувсь, бере каміння в руку
І кида ним в розбитий дзвін,
І прислухається до звуку.

Ха-ха! Бабехнув на пісок!..
Блага когось в словах дитячих.
Дивіться - вирвав черепок
І притулив до уст гарячих.

Ха-ха! Мерщій за ним!
Шкода, що всі на праці люде,
А щоб потішитись з дурним,
І сміючись, порвали б груди.

Вернувсь, вернувсь... стоїть, мовчить...
Пішов... до нашої в'язниці,
Розсердився! Тремтить, кричить,
І очі сиплють блискавиці.

Ха-ха! Ви знаєте його?!
Чия стояла тут хатинка?!
Лама замок! Ого! Ого!
Гляди - надірветься печінка!

Зламав! Зламав! Замок зламав!
Пора, пора його забрати.
Чи хтось [у] муках гасло дав,
І в вікнах хтось ламає ґрати.

Взяли скрутили вартові.
«Пустіть, залиште! Катє! Годі!»
Ага, заюшився в крові,
У нас цей метод у природі.

І він за ґратами стоїть...
А з Сходу хмара наступає,
І голос Господа гримить,
І похливно хтось тікає.

1909

«ПО САДУ, ПО ТЕМНІМ ГАЮ...»

По саду, по темнім гаю
Цілий день блукаю я.
Все ходжу, дивлюсь, гукаю:
«Де ти, доленько моя?

Де знайти тебе, незнану:
Чи на горах, чи в ярах,
Чи під крилами туману,
Чи між травами в степах?..»

А щасливий день сміється,
Тоне в тисячах пісень.
Луг зелений... річка в'ється...
Квіти бузу і вишень...

Буз!.. Ага! Колись у бузі
Щастя дівчина знайшла.
Йшла смутна, в сльозах і в тузі
І, співаючи, пішла...

Я зірвав квіток без міри,
Я не можу відшукать:
Три, чотири, три, чотири -
Де ти щастя, де ти п'ять?

А щасливий день сміється,
Тоне в тисячах пісень.
Луг зелений... річка в'ється...
Квіти бузу і вишень...

1909

«КРУГ МЕНЕ ГОЛУБИ ЛІТАЛИ...»

Круг мене голуби літали,
Були зі мною цілі дні,
Широкий шлях пророкували,
Клялися в вірності мені.
О любі друзі! Вірю вам!
Без дужих вас - я дужий сам.

В борбі нерівній я знесилів,
Знамено випустив з руки,
І дух мій вільний обезкрилів,
Круг мене носяться круки...
І в серце вп'явсь найбільший крук,
Найбільший крук - найближчий друг.

1909

«ЗАМОВКЛИ СТРУНИ І МОВЧАТЬ...»

Замовкли струни і мовчать,
Припала пилом ліра злотна,
І стала в'януть і вмирать
В осінній млі душа самотна.

Я труп, і ти пісень не жди,
І кинь мене, як можеш кинуть.
Я буду жить і тихо гинуть,
А ти в його обійми йди.

Кривавій рані не зажить,
Страшної муки не приспати,
Тебе не зможу я простити,
Як і забути не можу втрати.

Ти плачеш? Любиш? О, не муч...
Скажи, що ти його забула,
Що ти, йдучи з шалених круч,
Мене ненароком зіпхнула.

Скажи, і струни оживуть,
В орла я нагло обернуся
І дужим клекотом заллюся...

[1909]

«ГОДІ, СТАРЦІ, НА ДРУГИХ НАРІКАТИ...»

Годі, старці, на других нарікати,
Журно на лірах співати пісні.
Там, де годилось би струни порвати,
Вдаритись грудьми об мури, об ґрати,
Там ви щось мимрите, наче вві сні.

Вам без відваги, без пориву віри,
Вам не порвати кайданів страшних,
Гляньте, як корчаться ваші «кумири»,
Вами ж затоптані в багнах брудних.

1909

«ГОРІВ В ЙОГО СЕРЦІ ОГОНЬ ЗОЛОТИЙ...»

Горів в його серці огонь золотий,
Кров серця палкого горіла,
І дивная пісня із серця його
По Божому світу летіла.

І пісня співала про волю, красу,
Про молодість, силу, кохання,
Про сонце, що мусить розвіять пітьму,
Про мужні лицарські змагання.

І крові не стало, і гаснув огонь,
І падала пісня крилата,
Як падає жовтий осінній листок,
Як пташка, стрілою підтята.

[1909]

«У САДУ ЗЕЛЕНІМ...»

У саду зеленім
Між квіток розкішних
Папороть цвіла.
У саду зеленім
Дівчина незнана
Всю весну жила.
Хто вона і звідки?
Чи селянка просто,
Чи царя дочка?
Хто б сказав напевно!
Хоче просто вбрана,
А краса яка!
І з усього краю
На крилатих конях
Лицарі летять...
З ранку і до ночі
По сухій дорозі
Коні тупотять.
Той везе [привіти],
Той - в очах надію,
Той - скарбницю сліз.
Раз мені здавалось,
Що і я їй вірші
Іскладав і віз.
І один сміється,
А другий у лісі
Плаче на землі,
Третій тільки марив
І ховав всі муки
Від очей її.

[1909]

«ПЛАЧ, МОЯ КОБЗО, НЕВТІШНО РИДАЙ...»

Плач, моя кобзо, неvtішно ридай,
Рви свої струни останні,
Швидше трагедію власну кінчай,-
Вже на світанні.

Інші співці і музики ідуть,
Іншим столи застилають.
Чуєш, як весело бубни гудуть,
Крики лунають!

Кобзо, вмеремо! І в могилу одну
Ляжемо разом навіки.
Вільно припинимо пісню сумну,
Лірники - вбогі каліки.

Той, хто за горами з крилами гнив,
Гриз їх і гриз без надії,
Волею марив і волею жив,-
Кобзо, і нас зрозуміє!

[1909]

1910

«ЗУСТРІНЕМОСЬ, ХВИЛИНУ ПОГОВОРИМ...»

Зустрінемося, хвилину поговорим,
І знов в розлуці дні-літа,
І знов уста закуті горем,
В могилі мрія золота.

Як в'язні ми. Захочуть дати
Нам зустріч в рік єдиний раз,
І ми побачимось крізь ґрати...
І вартові пильнують нас.

26.01.1910

«НЕ ЖАЛЬ, ЩО ЗНОВУ ЧОРНИЙ ПІТ...»

Не жаль, що знову чорний піт,
Що все заснуло ще міцніш,
Що скрізь пливуть густі тумани,
Морозить кров, ворують рани.

Не шкода тих, що спать лягли,
Ще не розцвівши, одцвіли,
А шкода тих, що у могилах
Ще тліють з стрілами у крилах.

19.02.1910

«ЦИГАНКУ Я СПІТКАВ...»

Циганку я спіткав,
Вона розкрила карти.
Про тебе я спитав,
Вона сказала: «Жарти!»

Веселий, сміючись,
Прогнав я геть воріжку...
Воріженько! Вернись!
Верни мою усмішку!

14.02.1910

«І ВИ НАРЕШТІ ВИЛІЗЛИ З ПЕЧЕР...»

І ви нарешті вилізли з печер,
І вгледіли ясні простори,
Степи, поля, моря і гори.
І всю красу людських химер...

І руку людям простягли,
І щось до їх заговорили,
І тисячі могил розрили,
Де і кістки дідів згнили...

Не зрозуміли люде вас,
Чого ви плакати хотіли,
А ви й себе не розуміли,
Бо ви мовчали довгий час.

Вперед вас звали... ви не йшли,
Плювали в вас... ви витирались.
То мов з печерами прощались,
То знову вас вони тягли.

І так ішло, і так плилось,
Аж доки бурі не злетіли,
Усе розкидали, розбили
І перетворили вас у щось.

[16.07.1910]

«ВЧОРА ТИ СПИТАЛА В МЕНЕ...»

Вчора ти спитала в мене
Про любов мою.
Хай весна тобі розкаже,
Як тебе люблю.

Все узнаєш, що захочеш,
Тільки по весні,
Бо безсилі розказати
Всі пісні мої.

[1910]

«СТОЮ НАД КРУЧЕЮ, ЖАХАЮСЬ І СМІЮСЬ...»

Стою над кручею, жахаюсь і сміюсь,
Кричу, кляну, ридаю і молюсь.
Спокійна тиша навкруги...
О, де ви, друзі-вороги?

Нема, нема... Потік порожніх слів
Шумів, шумів і одшумів...
Недарма віри я не йняв
І вдалині один стояв.

Ридання чуть - чиї? О, пізнаю
Голубку, ластівку мою.
О, то вона у сірій млі
Горить, ридає на землі.

1.07.1910

«ЧОРНІ ГОЛОВИ ДЕЛЬФІНІВ...»

Чорні голови дельфінів
Виринають з хвиль морських,
Поведуть вони очима,-
І не видно знову їх.

Так, здається, темні сили
Часом виглянуть з підків
І, упевнившись в стражданнях,
Знов ідуть в обійми снів.

11.08.1910

«В СЯЙВІ НОЧІ ЛЛЮТЬСЯ ХВИЛІ...»

В сяйві ночі ллються хвилі
І землі про щось шумлять.
У саду, повиті млою,
Кипариси тихо сплять.

А у море кинув з неба
Місяць стрічку золоту,
Та ніяк з цієї стрічки
Я вже пісні не сплету.

9-10.08.1910

«В ДИТИНСТВІ ТЕБЕ ЗАГУБИВ Я...»

В дитинстві тебе загубив я
І роки даремно шукав,
Та образ твій в серці моєму,
В думках моїх завжди витав.

Тепер ми стріваємось часто,
Ти навіть у мене жила.
Та образ твій так же далеко,
Як ти колись, пташко, була.

27.10.1910

«ПОЛЕ ЗАСТИГЛО У ФАРБАХ ОСІННІХ...»

Поле застигло у фарбах осінніх,
Пливуть і зникають простори,
Островом де-не-де гай зеленіє,
Далі тумани та гори...
Коні пасуться, тягнуться валки,
Озими́на, мов розкинутий килим...
Чорні, як вугіль, круки по дорозі...
Хтось у кожусі стоїть чи ступає...
Там же, у місті, як в полі проклятім,
Коримся ми і конаєм у муках,-
Мало для себе, все більше для поля,
Для тихого поля, що в далях зникає.

2.09.1910

«ВСМІХНЕШСЯ ТИ - І ЛИНЕ МОРЕ СВІТЛА...»

Всміхнешся ти - і лине море світла,
Засяє день на личку, на устах.
І ти, як папороть розквітла,
Стоїш, палаючи в лісах.

Піди туди, де стільки мук і лиха,
Де кат - саме життя, де мати - смерть,
І бризни радості і сміха
Із серця, повного ущерть.

17.10.1910

«НЕ ТУЖИ НАД МОЄЮ ТРУНОЮ...»

Не тужи над моєю труною,
Не сади на могилі квітки,
Хай на ранах моїх чередою
Тихо лазять слизькі хробаки.

Не тужи надо мною, підбитим,
Не біжи мені кров зупинить.
Дай всім [п'явкам] вуста притулить,
Їм, гарячою кров'ю налитим.

Не іди, не відшукуй могили,
Хай дрижать мої співи палкі.
В мене хватить ще змоги і сили
Заплювати їм морди гидкі.

23.11.1910

«ДУМАЮ ПРО ТЕБЕ. БАЧУ, МОЯ МИЛА...»

Думаю про тебе. Бачу, моя мила,
Мабуть, свої мрії вільно розпустила,
І, розкривши очі, дивишся в простори,
Де буяє щастя необмежне море.

Думаєш про мене, але, бідна пташко,
Коли б знать могла ти, як на серці важко,
Як стою я зараз близько од безодні,
Ти б сама із кручі кинулась сьогодні.

21.10.1910

«В ЧАСИ ВЕСНИ, КОЛИ ПТАХИ СПІВАЮТЬ...»

В часи весни, коли птахи співають
І вся земля, як рай, цвіте,
З своїх печер гадюки виповзають
На свято чисте і святе.

О друже мій! Нехай живуть гадюки
І нашу кров із серця п'ють...
Колись із наших сліз, із муки
Квітки примир'я розцвітуть.

3.12.1910

«ПОЛЮБИЛА, ПОКОХАЛА...»

Полюбила, покохала
І осліпла з того дня.
В ліс пішла, і з того часу
В лісі ходиш навмання.

Цілий світ погас для тебе,
Цілий світ - порожній звук.
Ти гориш - і не згоряєш
У пожежі власних мук.

Ти ідеш, шукаєш бузу
І загадуєш про те,
Чи тебе він справді любить...
Любить... серце золоте.

Він далеко, він з другою,
Він другій сітки плете,
А у тебе запеклося
Кров'ю «серце золоте».

28.12.1910

«ІЗ СТРУН МОЇХ ЛЕТИТЬ РИДАННЯ...»

Із струн моїх летить ридання,
Летить в простори світові.
Із сліз тремтячих - їх убрання,
І сльози щирі - із крові.

Летять вони, малі й великі.
Несуть на крилах смерть людську,
Летять в степи, в пустелі дикі
І умирають на піску.

1910

«ДНЯ Я МОВУ НЕ ЛЮБЛЮ...»

Дня я мову не люблю,
Я кохаю ніч-циганку,
І од вечора до ранку
З нею щастя я кую.

Чом циганка вся моя
І чому її кохаю?..
Я не знаю, я не знаю...
Певно, білий циган я.

16.02.1910

«ПІСЛЯ ДИКОЇ ОРГІЇ-НОЧІ...»

Після дикої оргії-ночі,
Що провів я в даремній борбі,
В каятті я молюся тобі!
О [нетеплеє] серце жіноче!
З першим променем в сизих хмарках
В мене сльози на п'яних очах,
А на серці - жалі невимовні...
І минаю я келихи повні,
Сміх, і голос, і звуки пісень,
І молюсь, і молюсь день у день.
О, не кидай каміння докору,
Низько голову й так я хилю.
Ти ж бо бачиш і муку мою,
І в душі усю ніч непрозору.
Ти ж бо чуєш моє голосіння,
Бачиш храмів розбитих каміння...
І [одурену] віру мою,
І як низько я чоло хилю.

22.03.1910

«ТОБІ ХОТІЛОСЬ СЛІЗ МОЇХ...»

Тобі хотілось сліз моїх,
І я сміявся...
А я сміявся через них
І в сміх ховався.

Тобі хотілося квіток
І слів признання,
А я, упавши на пісок,
Душив ридання.

17.04.1910

Б. ГРІНЧЕНКОВІ

Із хмари білої чайок,
Що понад озером шуміли,
Одна упала на ставок,
І смерть, як крук, її вхопила...
І плач понісся навкруги...
Страшні ридання над труною..
І вкрили чайки береги,
Прибиті втратою тяжкою,
А в мент умерлої надії
Родились в гніздах молодії.
Весела, вільна і ясна
Сміялась хвиля і котилась,
Та скеля дужа і міцна,-
І об граніт вона розбилась.
І схвилювалось в нетрях море,
І загуділи голоси:
Ми не угледимо простори,
Ми не побачимо краси...
В розпуці море в груди било
І в хвилях сяло і кипіло,
[І в муках море хвиль ридало,
Нова труна... нова могила].

28.04.1910

«ДУША В РОСІ ТРИВОЖНИХ СЛІЗ...»

Душа в росі тривожних сліз,
Душа тріпоче у чеканні
Незнаних бур, незнаних гріз,
Душа не диха в запитанні,
І так непевно, тихо скрізь.

І що назустріч їй іде?
Я знаю: грім пошле удари.
Але вгорі крізь чорні хмари
Сміється сонце золоте,
І рій надій нових гуде!

21.10.1910

«ЩАСЛИВИЙ ТОЙ, ХТО В ЧАС ВЕСНИ...»

Щасливий той, хто в час весни
Ловив в житті рожеві сни,
Чий спів лунав, гримів з громами,
Гудів, шумів, дзвенів з лісами.
Нещасний той, хто [долі] злій
Віддав всі роки молоді,
Хто ніс, як хрест, єдину думу,
Не чув ні голосу, ні шуму...
О, той щасливий, хто красі
Віддав літа і сили всі...

[1910]

«НЕ ЛЮБИЛА, НЕ ЛЮБИЛА...»

Не любила, не любила -
Знаю, знаю я...
Ах, навіщо ж я повірив
Співам солов'я.

Обдурили мене в ту ніч,
Мабуть, солов'ї...
Мабуть, ти й не цілувала
І уста мої.

Мабуть, сон мені приснився
І тебе приніс,
І ще й досі очі мокрі
Від щасливих сліз.

29.05.1910

«БУРЯ НАБЛИЗИЛАСЬ... МОРЕ ШУМИТЬ...»

Буря наблизилась... море шумить.
Море шумує, як келих вина,
Море схвильоване гнівом до дна,
Гнівом і помстою злою кипить.

Кинув я весла... Мій човен в огні...
Знай, що тебе не боюся, життя.
Вірю, що вирвеш ти серце моє,
Але не вирвеш ти слів каяття.

Червень, 1910

«В КРАЇНАХ ТЕПЛИХ, ПОЛУДНЕВИХ...»

В країнах теплих, полудневих
Злітає дощ із хмар рожевих,
І переймають на путі
Його проміння золоті.

В країнах теплих дике море
До вас співає і говоре,
І в різних шатах кожну мить
Цвіте, щоб вас заворожить.

В країнах теплих, полудневих,
Як брав я в сонця мрій рожевих...

[1910]

«У МІСТАХ БЛИЩАТЬ БУДИНКИ...»

У містах блищать будинки,
Бігають машини,
Як удень, там світло, ясно
Всякої години.

Все пани та пані ходять
Ось в яким убранні,
Не второпаєш нічого
В їхнім гелготанні.

І не дивляться на тебе,
Пройдуть і не глянуть.
Ой, колись і в нашій долі
Кращі дні настануть.

Заблищать і в нас будинки,
Загудуть машини,
І своїм життям заб'ється
Серце України.

І засяє сонце правди
В небі і над нами,
І всі люде у нас стануть
Рівними братами.

11.12.1910

«ПОХОВАЛИ БАГАТОГО ПАНА...»

Поховали багатого пана
Рядом з мужиком.
Лежать вони в могилі,
Лежать і гниють.

«Ой Іване, Іване,-
Каже пан.-
Швидко суд настане,
Коли б більше гнить.

Що скажу я Богу
Про свої гріхи...
Ой горіти ж мені вічно
В пеклі та смолі».

А Іван до його:
«Коли б швидше жить
Та угледіть Бога...
Ох, я жду свого!

Ну, зустрінусь з ним я,
Громом прогримлю:
Де ж та правда в світі?!.
Ех ти, Боже, пан!»

2.12.1910

«КОЛИ ПОДУМАЮ, ЯКА НЕПРАВДА В СВІТІ...»

Коли подумаю, яка неправда в світі,
Як тяжко-важко всім в нім жить,
Од муки серце заболить.

А світ... а світ такий широкий,
І сяє сонце всім одно,
І Бог звелів любити давно.

5.12.[1910]

«ІЗ ДНА СВОГО СЕРЦЯ Я ЛІРУ ДІСТАВ...»

Із дна свого серця я ліру дістав,
Що Бог мені раз серед темряви дав,
І вдарив по струнах кривавих її,
Як грім, покотились би співи мої...

Але не кажи. Я стомився в борні
І хочу лежати спокійно в труні...
Ти чуєш: хтось теше мені домовину...
А я прислухаюсь, дивлюся і гину.

15.05.1910

«РОЗЛУКА НАВІКИ... НІЧОГО... ДАРМА...»

Розлука навіки... Нічого... Дарма...
Весна одлетіла... Настала зима...
Нічого, нічого! Я згоден конати
І правду страшну, як могила, прийняти.

Ти дай мені віри... І тихо навій
Мені злотокрилих і сонячних мрій,-
Що всі мої муки тобі не байдужі,
Що скажеш колись ти: «Мій брате, мій друже...»

15.05.1910

«МОЛЮСЬ, ТВОЮ БЛАГОСЛОВЛЯЮ ВРОДУ...»

Молюсь, твою благословляю вроду,
Клянущи її, себе і все життя.
Клянущи, кохаю в муках каяття.
Моя душа - як море у негоду,-
Не розберусь в хаосі почуття.
У гromі, реві хвиль бурхливих
Я чую дивні голоси,
Як журний відгук днів зрадливих,
Як стогін хижої краси.
Ось хвиля зла, несамовита
Гримить прокльони без кінця,
Друга - як ластівка підбита -
Впила очима у стрільця.
А там нові заллються хвилі:
Смарагд, блакить, агат - краса!
А в хвилях знову очі милі,
Твоя розпущена коса.
Блакить очей - смарагд зелений,
Агат коси - погасло все.
Бурхливий вал, як звір скажений,
Біжить на них і смерть несе,
А щось про щастя незабутнє
Крізь сон розказує казки...
Десь ніжно-ніжно дзвонить лютні,
Сміються жалібно пісні.
Ні-ні! Забуть тебе навіки,
В путі зустрівшись, обійти,
Знайти в самій образі ліки
І другу в спогадах знайти.
Гриміть же ви сильніше, хвилі,
Для скарг і жалю я оглух,
І звуки ніжно-полохливі
Уже не вловлює мій слух.

3.06.1910

«ЛЕЖУ, ПРОСТЕРТИЙ, НА ЗЕМЛІ...»

Лежу, простертий, на землі.
Розчав мене... розчав ногою.
Оплюй, забудь усі жалі -
Так, винен я перед тобою...

Оплюй, забудь і прокляни,
Найди собі когось другого,
Твоєї пізньої весни
Ще досить цвіту молодого.

Розчав, але не докоряй,
Докори - мука нестерпима.
Каміння, стріли, бруд шпурляй,
Не мучся ніжними очима.

Мовчи... Бо я захочу знов
Садів, і сонця, і блакиті,
І розіллю останню кров,
І потопчу останні квіти.

2.07.1910

НА ДВІРЦЮ

Прийшла, прибігла, прилетіла,
Жалобу скинула свою,
І вся дивилась і тремтіла,
І говорила вся: «Люблю».

А він з другою йшов під руку,
Шукав очима свій вагон,
Сміявсь, душив гадюку-муку,
Благословляв колишній сон.

4.09.1910

ТРОЯНДА І ТИ

Вона ніщо в порівнянні з тобою.
Коралі уст твоїх ніжніші пелюсток,
І погляд твій впивається стрілою,
Коли я думкою легкою
Торкнуся твоїх очей-квіток.

О, не жартуй, бо я не знаю,
Чи я вже вдруге попрошу...
Боюсь, що я тебе піймаю
І понесу, і заласкаю,
І зацілю, задушю.

18.07.1910

«НІЩО НЕ РАДУЄ. НІ НЕБО, НІ ЗЕМЛЯ...»

Ніщо не радує. Ні небо, ні земля.
Душа намучена до краю.
І я не знаю,
Де щастя мить зазнаю я,
Де спокій я зазнаю...

Душа отруєна, не радує її
Ні ся південна ніч, ні море,
Ні сизі гори,
Ні сі задумливі гаї,
Ні зотліваючі простори.

Душа дріма - і сниться їй
Сира земля, і в ній могила,
Як мати мила,
Що на руці своїй
Приспять дитя зуміла.

9.08.[1910]

«Я ЗНАЮ ВАС, НАЩАДКИ ЗАПОРОЖЦІВ...»

Я знаю вас, нащадки запорожців,
Я вірю вам і низько б'ю чолом!
Дивлюсь на вас і вірою займаюсь,
І б'ю поламаним крилом.

Замкнемся ми, оконниці зачиним,-
І тільки Бог нас чує на землі.
Гудуть, ревуть, як грім, гармати,
Літають блискавки-шаблі.

Про що ми тільки не говорим
І з ким ми тільки не б'ємось?!.
О, як ми палко край свій любим
І як страшенно клянемося.

А вийдем з хати - прості люде,
Мільйони бідні, та й усе.
Йдемо туди, куди нам скажуть,
Куди нас вітер понесе.

А як спитають: «Хто ви, люде?»
«Ми дурні, пане, з слободи...»
«Ви малороси?» - «Бідні, пане,
Б'ємося в лихо із біди».

Ще й шапку скинемо низенько
І свій покажем переляк...
Я знаю вас, нащадки запорожців,
І вірю, вірю, Боже, як!

22.10.1910

«СТОГНАЛИ МИ БЕЗСИЛИМИ РАБАМИ...»

Стогнали ми безсилами рабами,
Конали ми в ярмі негод...
А він, гладкий, сміявся над нами
І бидлом звав окривджений народ.
Але знайшовсь Давид... красою неземною
Він Божим янголам рівнявся,
І серце з кров'ю вогняною
Віддать народу він поклявся.
І він віддав...

[1910]

«ТА ЯК ВЕСЕЛО СПІВАТИ...»

Та як весело співати
Тобі, Україно,
Ти ж ніколи не зазнала
Доброї години.
Товкли тебе з усіх боків,
З усієї сили
І хрещені, й нехрещені
Сусідоньки милі.

.....

Та й за віру, за родину,
За правду стояли.
І стояли, не вмирили
В лиху годину:
Вони серцем виливали
[Та й жаль] з тяжкого горя,
Їх родивши, степ широкий,
Гей, та Дніпр, та море...
Гей ти, славна Україно,
Славою покрита,
Лютим горем ти, сльозами
Та кров'ю полита...
А ще ж таки над грішним миром
Світити сонце буде,
Сії пісні, сії думи
Не забудьте, люде.

[1910]

«РАЗ ВЕСНОЮ, РАННІМ РАНКОМ...»

Раз весною, раннім ранком
Вітер зерно ніс над полем,
І дивився він навколо,
Де б його на проріст кинуть.

Річками кров червона полилась,
Покрилась вся земля димами.
Пророк! Коли тебе нема між нами -
Злети з далеких зір до нас.

Спинись на хмарах, Божий дух,
Блисни очима на руїни,
І хай руки твоєї рух
Землі бенкет кривавий спине.

[1910]

«НАДІЯ, ЯК І ТИ! СЬОГОДНІ ПРИВІТАЄ...»

Надія, як і ти! Сьогодні привітає,
Всміхнеться усміхом весни,
Розкаже казку, заспіває,
Сама приспить, навіє сни...

А завтра вихором прилине,
Одніме все, що принесла,
І одного на човні кине
В бурхливім морі без весла.

І дні ідуть, минають роки,
І вже душа її не жде,
Аж ось гудуть, шумлять потоки -
І знов вона весною йде.

Квітками шлях мені встилає,
Нові показує світи,
Віщує долю і втішає...
Веде! Надія, як і ти.

[1910]

«ХОТІТИ ЗНЯТИ ЗОРІ...»

Хотіти зняти зорі
І тихо жити хробаком,
Орлом з приборканим крилом
В натузі і покорі.

Ні! Гинути без слова,
Коли ховають груди грім,
Коли у всім краю моїм
Замовкла навіть мова.

Ганебно жити далі!
Ні, ні! [Злечу] я вище хмар
І звідти кинусь в чорний яр
І розіб'ю скрижалі.

13.09.1910

«ПРОЩАЙ! ЯК МЕРТВЕ МІСТО СПИТЬ...»

Прощай! Як мертве місто спить,
Крізь сон горять огні несмілі,
Вони безсилі
Сю ніч осяяти й на мить.

Прощай! Душа моя болить,
Як ніч, над нею скорб чорніє...
Мої надії
Горять, щоб згаснуть через мить.

Прощай... Засни... Я не засну,
Я буду пити келих муки,
Весь жах розлуки
І поминать свою весну.

21.06.1910

«КРАСА, НЕСКАЗАННА КРАСА!..»

Краса, несказанна краса!
Вогонь очей! Змія - коса,
І вся - як сон мій, вся - як тінь
Моїх бажань, моїх хотінь.

Картайте, мучте! Я не міг!
І сам себе не переміг,
І ввесь піддався мріям-снам,
Її очам, її рукам.

І тільки з нею зрозумів,
Що я не жив, що я не цвів,
Що бив морозами свій цвіт
І хмарив день, і грабив світ.

8.09.1910

1911

«ТЕБЕ НЕМА... ЦВІТЕ ВЕСНА... ОДНА...»

Тебе нема... Цвіте весна... одна...
Мов молода без молодого.
І хмариться блакить ясна,
І усміх сонця золотого.

Зів'янь! Ні, ні! Нехай цвіте вона,
Бо гірш в сто крат була б розлука...
Мені нагадує весна
Тебе, моя любов і мука.

9.04.1911

«ДЕ ТИ, ДРУЖЕ, ДЕ ТИ, ВІРНИЙ...»

Де ти, друже, де ти, вірний,
Де твоє плече?
Я б упав-припав до нього,
Плакав гаряче!

Не питайся! Легше гори
На руках нести,
Ніж на світі собі друга
Вірного знайти.

31.05.1911

«ЗНЕВІРИВСЬ Я. ПІШОВ В БЕЗОДНІ...»

Зневіривсь я. Пішов в безодні
Шукати джерело живе...
Знайшов я камені безводні,
Сміття загальне, світове.

Лежу, горю в пожежі власній.
Ступають люде по мені,
Я в стороні своїй прекрасній,
В проклятій, рабській стороні.

11.03.1911

«МИНАЄ ВСЕ, І ВСЕ МИНЕ...»

Минає все, і все мине...
Не вік тебе пектиме мука,
Колись в душі засне гадюка,
Любов отруєна засне.

Минає все, й весна мине,
Що розцвіла в душі у його...
Якогось вечора смутного
Тебе згада він і зітхне.

І прийде він, і стане знов,
Смутний, німий перед тобою,
І обережною рукою
Торкне отруєну любов.

Та не прокинеться любов,
І попіл зніметься із неї
Колишніх мук душі твоєї
І скаже: «Хто сюди прийшов?»

31.05.1911

«Я УМИРАВ, ДУША ВМИРАЛА...»

Я умирав, душа вмирала,
Горів мій мозок у огні.
Ти не прийшла, ти не поклала
Руки на голову мені.

Із струн усіх, що арфа мала,
Життя оставило одну.
Ти не прийшла, ти розірвала
Останню струну.

4.07.1911

«О, ВІН ЩЕ ЗАДЗВОНИТЬ, МІЙ БІДНИЙ ДЗВІН...»

Він ще задзвонить...
Гауптман

О, він ще задзвонить, мій бідний дзвін,
Загоїть час його криваву рану,
І над колонами руїн
Застогне він
І кине гнів свій і догану.

Застогне він. Я певен, я клянусь:
Застогне серце злотне в дзвоні.
Я з сходів не звалюсь,
Я поборюсь...
Думок моїх заляті коні.

30.07.1911

«КИНУВ Я КОБЗУ. ГРИ ВИ НЕ ВАРТІ...»

Кинув я кобзу. Гри ви не варті,
Вуха в вас довгі і шкура товста.
Жарту вам, сміху! Все для вас в жарті,
Навіть і мрія свята.

Посміхи людські! Годі сміятись!
Гляньте: в нарузі уся сторона.
Плакати вчітесь, скорб'ю пройматись,
Битись душею до дна.

30.07.1911

«МОГИЛА ВИРИТА. ЗА МНОЮ ТІЛЬКИ ДІЛО...»

Могила вирита. За мною тільки діло...

А я стою і жду...

Стоять і спільники... чекають,

Що я ось-ось впаду.

А я не падаю. Я стис криваву рану.

Безмірний біль терплю.

В блакитній млі чогось шукаю,

Чийсь ясні слова ловлю.

І крикнуть хочеться... Закидайте могилу...

За працю я віддам...

Могилу стократ більшу, глибшу

Я викопаю вам.

16.08.1911

«ЛЕЖИТЬ МОЄ ПЕРО. МОВЧАТЬ МОЇ УСТА...»

Лежить моє перо. Мовчать мої уста.
Болять криваві рани.
А навкруги тумани,
А серед них мої літа,
А на літах кайдани.

Узяти б кобзу золоту,
В останній раз заграти
І глянути крізь ґрати
На недосягнену мету!
І струни розірвати...

Узяти б знов своє перо,
Вмочити в пекло рани,
В огонь зневаги і догани,
І кожне слово, як добро,
Вам кинути, тирани.

Даремна кара і мій гнів,
Ганчірки і чували.
Самі себе вже покарали,
Прийнявши образи батьків
І їх тавро потали.

12.09.1911

«НЕ ПРИСЯГАЙСЬ, НЕ ПАДАЙ НА КОЛІНА...»

Не присягайсь, не падай на коліна
Не вірю більше я словам.
Для тебе пустка Україна,
А не святий великий храм,
З святою кров'ю на престолі,
З труною рівності і волі.

Не присягайсь, не падай на коліна,
Бо що для тебе Україна?
Розвага, забавка в часи осінні,
Безпечна гра для білих рук.
Тобі в народнім голосінні
Не чути крику власних мук.

23.06.1911

«Я УМИРАЮ, Я УМИРАЮ...»

Я умираю, я умираю...
Чути вам крик мій, повний відчаю,
Повний звірячої муки.
Люде! Простягну руки...
Руки ламаю!

Я не чекаю спасіння,
Що вам мої голосіння,
Хоч (я вам вірю охоче)
Кажете доброї ночі.

Я тепер бачу вже ясно,
Що мене вбило довчасно...
Віра в життя мене вбила,
Ви ж підтяли лише крила.

16.12.1911

«ЛЕБІДОНЬКО, ЩО ПЛАВАЄШ В ПУСТИНІ...»

Лебідонько, що плаваєш в пустині,
Кричиш на озері життя,
Чи чуєш ти з безодні голос,
Мій крик жалю і каяття?

Голубко, зглянься, глянь на мене,
Всмоктались в тіло ланцюги,
Вп'ялись мені гадюки в серце.
Лишили друзі й вороги.

Лебідонько... Дай сили перегризти
Залізо гостре ланцюгів,
Гадюк од серця одірвати,
Забути друзів, ворогів.

О, вір, колись ясної ночі,
Як будеш спати в самоті,
Понад тобою розітнуться
Знайомі струни золоті.

І ледве пісня привітає,
Замре в далекій далині,
Як білий витязь, я прилину
На білосніжному коні.

І силу ту, що буде в грудях,
В твої я груди переллю,
Розів'ю ніч понад тобою
І світлий ранок запалю.

Розкрию я всі рани серця.
Все зрозумію, всім прощу.
Але уже ніколи в світі
Руки твоєї не пущу.

17.06.1911

«ЯК ПАДАЮТЬ ВЛІТКУ З ТРОЯНД ПЕЛЮСТКИ...»

Як падають влітку з троянд пелюстки,
Так падала кров з мого серця.
Стояли, дивились злорадно круки
На здобич кривавого герця...
Лежав я самотньо в ганьбі і нарузі,
А десь гомоніли, сміялися друзі.

І може б, умер я, коли б не мій гнів
Припик, як огонь, мої рани.
Повітрям я груди свої напоїв,
Розвіяв смертельні омани,
І тихо пішов я один з своїм горем.
І ліг, і дивився, і плакав над морем.

І став я вслухатись у скарги морські,
В крик чайок, у клекіт орлиний.
О серце [у крові], о груди вузькі!
О світе, зо мною єдиний!
О орле, о море, товариші, друзі,
Брати мої, спільники в щасті і тузі.

Сиджу я над морем, сопілку роблю,
Великому сонцю молюся.
Я власнеє серце на сонці спалю
І з сонцем навіки зіллюся.
А ви, лиходії, а ви, лицеміри,
Шукайте для себе нової офіри.

18.06.1911

«ЯК ДОВГО ЖДАЛИ МИ СВОЄЇ ВОЛІ СЛОВА...»

Як довго ждали ми своєї волі слова,
І ось воно співа, бринить...
Бринить, співає наша мова,
Чарує, тішить і п'янить.

Як довго ждали ми... Уклін чолом народу.
Що рідну мову нам зберіг,
Зберіг в таку страшну неgodу,
Коли він сам стоять не міг...

[1911]

«ПОБАЧУ? ПОГАНО?!..»

Побачу? Погано?!

Почую скрізь, куди не глянеш оком...

Той встав, той ліг і важко спить,-

Життя ж іде невпинним кроком

І не замислиться й на мить.

Мерщій жалю слова і крику!

Мерщій могилу, круки мрій,

І знов під прапори великі

Назустріч зорі золотій!..

Вперед! Плече в плече, рука об руку!

Життя іде - життя не жде!

Під ноги жаль, об землю муку,

Якщо шумує молоде!

16.01.1911

«СИДЖУ, В СТОЛІ ПЕРЕБИРАЮ...»

Сиджу, в столі перебираю...
За все з побожністю берусь:
Ось лист, а чий - і не згадаю...
Ось вірш, покинутий чомусь...
Кому писав я про зітхання,
Про першу зустріч по весні?..
І образ чистий, як [світання],
Встає з могили, як вві сні...
І все, що вмерло разом з нею,-
Природа, люде і любов -
Бринить музикою своєю
І знов мою хвилює кров.
І серце в мене повне цвіту,
І я біліший, ніж сей світ...
Цвіту, молюсь ясному світу:
Я син, а батько в мене - світ!
Але ввійшов хтось і озвався,-
І образ зник... і світ погас...
І знов я мрець...

21.12.1911

«ГРАЮТЬ В МОРІ МІЖ КАМІННЯМ...»

Грають в морі між камінням
Розфарбовані промінням
Зграї хвиль живих.

Плещуть, ловляться, тікають,
Лащуть, скелі обнімають,
Ллються через них.

Та мовчать понуро скелі
І на поклики веселі,
І на жарти, і на сміх.

І стоять вони в задумі...
І немає в білім шумі
Втіх на рани їх.

17.08.1911

«МУЗО-ГОЛУБОНЬКО! ЛЮДЬМИ ОБРАЖЕНИЙ...»

Музо-голубонько! Людьми ображений,
Холодом, тупістю людською вражений,
Кинув тебе я в труну.
Сам я упав і вмираю під кручею,
Вирвав із серця я силу могучую,
Кинув в свою сторону.

Сестро! Але нас і ті вже образили,
Що перед нами кадили і лазили.
Музо! Вставай з небуття!
Вдарим по струнах з колишньою силою
Піснею-бурею, піснею-хвилею.
Вдаримо в скелі життя!

1911

«БРИЗНУЛО СОНЦЕ ДОЩАМИ ВОГНЯНИМИ...»

Бризнуло сонце дощами вогняними,-
Сонна земля ожила.

Бризнуло небо піснями весняними:
О, це весна вже прийшла!

Ранні пташки задзвеніли над вітами.
Довше черешня терпіть не змогла,-
Глянула, бризнувши білими квітами:
О, це весна вже прийшла!

Падали квіти з черешні, [прощалися],
Пчілка дзвеніла, фіалка цвіла,
Брості поволі в саду розпускалися:
О, це весна вже була!

17.04.1911

«В ТОЙ ЧАС, КОЛИ ВІД МУКИ І БЕЗСЛАВ'Я...»

В той час, коли від муки і безслав'я
Утік з долин на гори я,
В той час, як приви́дом блукав я,
Зайшов в яри «Казли-Кая».

Я сів на камінь під сосною,
Замовк мій біль - змія моя...
Весь день, захоплений красою,
Просидів я в «Казли-Кая».

«Казли-Кая» - твоє убрання.
Дивлюсь весь день на тебе я.
Хто винен тут - моє кохання
Чи колір сей «Казли-Кая»?

25.12.1911

«НЕ ВСТИГЛИ ЩЕ ЗОТЛІТИ ТРУПИ...»

Не встигли ще зотліти трупи,
А вже несеться сміх життя -
Бринять-дзвенять веселі струни,
Несуть у душу забуття:

Живи, живи! гори, гори!
Твори, твори!

На віях сльози висихають,
Сміються очі ще в сльозах,-
А в серці вже пташки співають
І солов'ї - десь у низах:

Тьох-тьох, тьох-тьох! киви - ви-ви!
Живи, живи!

І ось ідеш. Стоять могили...
Ну що ж! Хай тихо сплять мерці!
Простять... в грудях буяють сили,
Огнем печуть думки-творці:

Простіть за забуття...
Зови життя!

21.02.1911

«НЕ ЗУСТРІНЕМОСЬ З ТОБОЮ...»

Не зустрінемося з тобою:
Тихий вітер на руках
Смарагдовою тропою
В царство ладу і спокою
Понесе тебе в квітках.

Не зустрінемося веселі:
Вихор крилами орла
Взяв, поніс мене в пустелі
І несе мене на скелі...
Смерть обійми простягла.

2.03.1911, вагон

«КОЛИ ЗО МНОЮ ТИ - ДУША МОЯ ЯК АРФА...»

Коли зо мною ти - душа моя як арфа...
Твій рух єдиний - і вона
Уже тремтить від дотику повітря,
Уся стривожена до дна.

Коли ж ясних очей твоїх проміння злотне
Торкнеться срібних струн її,
Знімається небесно-дивна пісня
І лине в сонячні краї.

Коли ж нема тебе - душа моя як море,
Кричить вона і в груди б'є.
Як зграї хвиль, на смерть надії розбиває
І на труні їх сльози лє.

[1911]

«І ВИ НАРЕШТІ ВИЛІЗЛИ З ПЕЧЕР...»

І ви нарешті вилізли з печер,
І одяглись в убрання пишні.
Ніхто й не здумає тепер,
Що це стоять кроти колишні.

Дметесь ви, тріщить аж шкура,
Ваш дух весну у світ несе!
Яка у нас література,
Пісні, наука й інше все!

Замовкніть - жаби із болота!
Замовкніть - із печер кроти!
Убрання вам дала голота,
На світ вас вивели хрести.

[1911]

«НЕ ВИНЕН ТИ, ЩО ПІЗНО ТАК РОДИВСЯ...»

Не винен ти, що пізно так родився,
Коли народ віки вже спав байдужим сном.
А ти об скелі власним серцем бився
І сон зганяв скривавленим крилом.

Не винен ти, що так родився рано,
Коли не видно ще, де ворог наш, де брат,
Коли всі вороги пісні співають п'яно -
Чужинець, свій і ренегат.

Не винен ти, що ми тебе не чули,
Що голос твій на сірі скелі впав,
Не розбудив в думках минуле,
Нікуди далі не позвав.

Не винен ти... Твій голос ще задзвоне,
І кожний звук його нащадок збереже.

[1911]

«НЕ ВІР МЕНІ, МУЗО! Я ДРУГ ТВІЙ ПОВІК!..»

Не вір мені, музо! Я друг твій повік!
Нехай я стомився в змаганнях своїх,
Я мертвих живу ще... Я пісню свою
Ночами із крові на серці кую.

Не кидай докорів, мене не клени,
Не скроплюй сльозами моєї труни.
Я плачу... я чую, як хтось по ній ле,
Гвіздки забиває у серце моє.

О, встану! Дай, музо, спочити мені...
Я впав, я знесилів в кривавій борні...
А друзі і вороги сердець не мали,
Стиха на спокій у могилу поклали.

Не вір ти їм, музо! Вір в силу мою -
Прокинусь, зітхну я й труну розіб'ю,
І демоном стану з мечем у руках,
В очах з блискавками і з громом в устах.

[1911]

1912

«УМЕР КОБЗАР, ПОРВАЛИСЬ СТРУНИ...»

М. В. Лисенкові

Умер кобзар, порвались струни,
Замовкли звуки голосні,
Дніпра пороги і перуни,
Співця єдиного пісні.

Як в щемках, серце України,
В сумній жалобі сирота.
Замовк кобзар - співець єдиний,
Розбилась арфа золота.

Вже не почуємо довіку,
Вже не побачимо співця.
О, хто збагне журбу велику,
Якою пройняті серця?!

О Дніпре, встань, розбий пороги,
На цілий всесвіт зареви!
О краю, скинь вагу знемоги!
О земле, груди розірви!

24.10.1912

«СМІЄШСЯ ТИ, ЯК ХВИЛЯ В МОРІ...»

Смієшся ти, як хвиля в морі,
Як світлий, тихий день весни,
Думки твої, легкі, прозорі,
Снують з життя рожеві сні.

Як жаль тебе! Твоєї віри,
Усіх надій і мрій твоїх.
Їх всі потопчуть лицеміри
Для власних забавок, утіх.

Ні слова більше... Смійся, пташко!
Всміхайся лихові й журбі,
А я в той час заплачу тяжко
По власній долі, по тобі.

28.04.1912

«СМІХ І ПЛАЧ - ДВА РІДНІ БРАТИ...»

Сміх і плач - два рідні брати,
Що в людей душі живуть.
Сміх - то Каїн, Авель - плач,
Каїн - радість, Авель - сльози
Убиває сльози сміх.
Так було і завжди буде!
Так і мусить бути, так!
Дух людських не хоче пут!
Дух людини тим і дужий,
Що схотів зробитись Богом.
Ти на небі, а я тут.
Вільні... хоч і скуті.

23.05.1912

«КОБЗУ! ЛІРУ!...»

Кобзу! Ліру!
З серця, з мозку ланцюги!
Скільки волі, скільки миру -
Стільки сонця навкруги.

Хмари линуть!
О, коли б я міг з землі
Вгору сам себе підкинуть
На небеснім кораблі.

І летіти в самоті
Над землею без мети!
Розкидати тільки квіти
Та привіти золоті.

Бубон, грому!
Мертве серце міцно спить,
А його мені самому
Вже до суду не збудить.

Сліз, любові!
Слово правдоньки одно!
Змийте з серця море крові,-
І прокинеться воно.

І всміхнеться!
І, як пташка, затремтить...
І щасливий спів поллється,
І життя благословить.

3.05.1912

«ТЕБЕ СЬОГОДНІ ВЖЕ НЕМАЄ...»

Тебе сьогодні вже немає,
Та ще квітки твої живі,
І погляд мій тебе шукає,
І тяжко плачуть солов'ї.
Як чайка, думка скрізь літає,
І серце б'ється у огні.
«Тебе сьогодні вже немає», -
Весь світ проказує мені.
І білий цвіт кудись несе,
Неначе вітра брат мій в горі.
«Тебе нема», - шепоче все.
Тепер в душі моїй смеркає,
Та захід ще горить в огні.
Тебе сьогодні вже немає -
Та ще квітки цвітуть мені.

15.05.1912

«ЛЮБОВ, ЯК СОНЦЕ...»

Любов, як сонце.
Вона розцвітає, як вогняна
Квітка на темному небі душі,
І розкидає свої золоті пелюстки
В самі найближчі провалля.
Любов подібна до руки, яка торкається
Мовчазних струн
Арфи і родить божественну душу симфоній.

Любов подібна до того мага, який
З рівнини робить гори, покриті жагуче білими
Снігами, і обертає їх в безодню.
Любов - пісня небесних духів, яка
Бринить лише раз в людському серці.
Хто не любив, той не був богом...
Висота пізнається падінням.

6.08.1912

«ТАМ, НА АЛЬПАХ - ОРЛАХ БІЛОКРИЛИХ...»

Там, на Альпах - орлах білокрилих,
Що підтримують небо святе,
На альпійських гігантах-могилах
Gentiana novalis росте.

На українських орлах чорнокрилих,
Що упали на рідні поля,
На українських гігантах-могилах
Вік вікую у темряві я.

Не дивуйся на мене, мій друже,
Що пісень не співаю тепер,
Що на світ я дивлюся байдуже:
Світ для мене й для світу я вмер.

Там, де Альпи несуться орлами
І розкрилюють небо святе,
Там, вгорі, під ясними снігами,
Gentiana novalis росте.

Бризне сонце на цвіт *Gentiany* -
Її серце розкрилось до дна,
А насунуться хмари-тумани,
Закриває віночок вона.

Як на Альпах яри - моя рана,
Як завали каміння - думки.
Як не люде, хоч ти, *Gentiana*,
Кинь мені на могилу квітки.

На українських гігантах-могилах
Сонце мла безнадійності вкрила,
І нікого навколо нема,

Тільки доля моя край могили
Притулилась і плаче німа.

14.02.1912

«СЕСТРО, НАВКОЛО ЗЛІСТЬ ГАДЮЧА...»

Сестро, навколо злість гадюча,
Ім'я моє шматують всі.
А чи відома вам вся мука по красі,
Весь біль і вся нудьга гнітюча?

Казарму з храму ви зробили,
Всі фарби змили з стін,
Замість огнів - пітьма могили
І сум занедбаних руїн.

Душа моя скорботи повна...
Як пташка, рветься з клітки сну,
Чиясь рука і пісня невимовна
Зове її у даль ясну.

І я лечу... Літаю всюди,
Де блисне сонце, там і я.
Та скрізь ті ж самі трупи, люде...
І плаче знов душа моя.

17.02.1912

«УСМІХАЛОСЬ СОНЦЕ, І ПТАШКИ СПІВАЛИ...»

Усміхалось сонце, і пташки співали,
І діброви зеленіли знов,
І весну, здавалось, скелі відчували...
З мертвою душею я по полю йшов.

Бачили неначе добре мої очі,
Був неначе усміх в мене на очах,
А душа лежала мертва, в ланцюгах,
І вдивлялась тяжко в вічний морок ночі.

І в мені дзвонили десь погребні дзвони,
Журно били дзвони в сей весняний день.
І замість веселих, радісних пісень
Забриніли в мене на устах прокльони

18.02.1912

«COGITO ERGO SUM...»

Cogito ergo sum -
Думаю - значить існую...
Ох, не існую - вікую
Вік свій під попелом дум.

Ох, чи під попелом дум?
В полум'ї сам я палаю,
Плачу, кричу, проклинаю.
Cogito ergo sum.

Cogito ergo sum...
Думи одна за другою
Линуть, горять наді мною,
Гублять свій попіл в мій сум.

7.05.1912

«РАНЕНИЙ В ГРУДИ СМЕРТЕЛЬНО...»

Ранений в груди смертельно,
Гину на березі я,
Чайка клює моє серце,
Ластівка ніжна моя.

Грають, плещуться хвилі,
Сяє небесний намет,
Вітер остуджує чоло,
Казку шумить очерет.

Любо на білому світі!
Мила, як мати, земля!
Чайка клює моє серце,
Ластівка ніжна моя.

Чула, осліпла, оглухла,
Яструбом хижим клює.
Швидко гарячою кров'ю
Зайде все серце моє.

Вечір. Смеркання. Добраніч.
Всіх я простив на землі.
Чайка клює моє серце -
Треба простити її.

30.07.1912

«ДЕСЬ ДАЛЕКО, ДЕСЬ ВГОРІ...»

Десь далеко, десь вгорі
Червоніє на горі...
Мабуть, квітка, мабуть, мак
Червоніє файно так.
Ось і зникла... Де ж ти, де?
Що за диво вниз іде?
Що за диво на горі,
Що ясніше від зорі?..
Мабуть, це цариця зір
В доли котиться із гір.
Ой не квітка, не зоря
Покотилась з Пушкаря...⁴
То гуцулка - квітка гір.

11.07.1912, Криворівня

4 - Гора на Гуцульщині - Авт.

«МОВЧИТЬ, ДРІМАЄ ЛІТНЯ НІЧ...»

Мовчить, дрімає літня ніч,
Ніде не чуť ні звука,
І в серці тихше і ніжніш
Ридає пісня-мука.

Прийди! Засвічені зірки,
На трави впали тіні,
І ждуть не діждуться квітки
І співи солов'їні.

Нема! На квітах роси сліз,
На небі чорні хмари,
І хтось узяв, і хтось поніс
Пісні, квітки і чари.

[1912]

«СПІВАЮ Я! ЛЮБОВ МОЯ...»

Співаю я! Любов моя
Ще тільки розцвітає!
О, се не кров,-
Се цвіт рубіном грає.
Червоний цвіт, червоний цвіт,
А сон - смертельна рана.

Бо ти ж моя...
Моя? Моя кохана?
А ти ідеш, когось ведеш,
Розвій хвилину тугу:
Скажи, що я
Кохав, кохаю другу.

17.10.1912

«СЛУХАЙТЕ ЛІРНИКІВ, СЛУХАЙТЕ...»

Слухайте лірників, слухайте...
Слухайте і навчайтесь:
Ми дбаємо весь вік про власне,
А лірники - про Боже.

Багато набачились світу,
Хоч не бачили зроду,
Вони одні пам'ятають
Нашу славну минувшину.

Наша славна минувшина -
Не байка, а бувальщина,
Чайка підбитая,
В землю заритая.

Ой слухайте, не зітхайте
Та минуле почувайте.
Нехай ваше власне горе
Втоне в горі моря.

Скільки не дбай про власне,-
А життя буде нещасне.
Будем про край свій дбати,
На варті стояти.

Будемо орлами,
Кошами-дідами,
Що у січі впали,
Коли про нас дбали.

Ой схилились голови...
[Попрохаймо] лірника:
Нехай він згадає
Нашу славну минувшину.

6.12.[1912]

«СПИ, ГОЛУБКО, СПИ, ЯСНА...»

Спи, голубко, спи, ясна...
Ніч твоє дихання слуха...
Ллються зорі з рогу сна,
Ллються співи-дзвони Духа...
Спи, голубко, спи, ясна...
Ллються зорі з рогу сна.

Все візьми у Духа-сна,
Що тобі не міг я дати...
Спи, голубко, спи, ясна...
В сріблі зорі ночі шати,
Безліч зір ясних у сна,
Спи, голубко, спи, ясна...

Спи, голубко, спи, ясна...
Я ж заплачу тяжко-гірко
І у ріг ясного сна
Кину сльози, моя зірко.
Спи, голубко, спи, ясна...
Безліч зір ясних у сна.

12.07.1912

«СЕРЦЕ, ЯК КЛІТКА ПОРОЖНЯ...»

Серце, як клітка порожня...
(Кішка якась побула!)
Кров в ній... А так ще недавно
Пташка в сій клітці жила.

Як щебетала та пташка!
Завжди, як радість, ясна...
Звалась моєю любов'ю,
Звалась любов'ю вона.

Клітка оббризкана кров'ю...
В бідному серці змія.
Разом з любов'ю моєю
Вмерла і пісня моя.

«Героя» справді «рознесло»!..
Але немає порятунку:
Бо те, що в серденьку було,
Тепер у нього в шлунку.

[1912]

1913

«СНИ РОЗЦВІТАЮТЬ, СНИ ОДЦВІТАЮТЬ...»

Сни розцвітають, сни одцвітають,
Срібну мережку з мрії плетуть,
Дивні розводи з квіток вишивають,
Вишиють тільки - знову здмухнуть.
Сни тільки сльози гарячі лишають,
Сни тільки сплячим цвітуть.
Ти розцвіла і обійми розкрила,
Срібну мережку з мрії сплела,
Ти злотоцвітно шлях мій укрила,
Сонячним морем його залила.
Ти насміялася, ти одурила,
Ти над безодню мене привела.

21.01.1913

«ХОЧ РИДАЙ НАД МИНУЛИМ НЕВТІШНО...»

Хоч ридай над минулим неvtішно,
Умирай на труні дорогій,
Де лежить, де заснуло безгрішно
Все, що снилося
Хоч ридай, умирай над труною,
Хоч танцюй на весіллі життя
І, опутана піснею-грою,
Здобувай забуття.
Я всі сльози віддав уже горю
І втопив в них убивців-богів,
І несусь по бурхливому морю
До спокійних, ясних берегів.

15.05.1913

«ШАЛІЄ НАДІЯ! ПАРИЖ ВЕЛИКИЙ...»

Шаліє надія! Париж великий
Танцює смерті танець дикий,
Останню оргію справляє
І з келихом в руках вмирає.

О, як нагадуєш ти долю Рима,
Коли рука його вінки плела,
А смерть страшна і невмолима
Вже меч над Римом простягла.

Танцює надія! Париж шаліє,
Співає, грає, любить, п'є...
Коли немає вже надії,
Вино, любов і чад ще є!

1913, Париж

ПАРИЖ

Співи, сміх, обійми, крики...

Хтось упився, хтось упав,

Хтось танцює танець дикий,

Хтось схилився, заривав.

Хто ви, діти?.. ви - повії...

.....

Де ваш батько, брат і мати?

Хто вас пишно так убрав?..

Хто сказав вам танцювати,

Коли сам в танку упав?

[1913]

«НА СТРУНАХ, НА КРИЛАХ МІСЯЦЯ НОЧІ РУКА...»

На струнах, на крилах місяця ночі рука,
Дзвінкі поцілунки, зітхання, ридання
І радісна пісня, як південь, палка
Про кохання.

О ноче! Удар ти по струнах, по серцю моїм...
І ти ще не так заспіваєш.
Все стихне, одна ти у лісі німім
Заридаєш.

11.01.1913

«КОЛИ НЕМА ПРОРОКА НА ЗЕМЛІ...»

Коли нема пророка на землі,
Нехай злетить він з гір таємних
І спиниться на хмарах темних
З небесним гнівом на чолі.

Як грім, слова-огні поллються,
Нехай, як блискавка, засяє гнів,
Хай люде в конури заб'ються
І прокленуть тавро віків.

Коли пророка осміють,
Хай гнів його запале хмари,
Хай грім промов в людей ударе,
Хай їх огні-дощі заллють.

18.01.1913

«ВЕСНА, ВЕСНА! І СОНЦЕ ЗОЛОТЕ...»

Весна, весна! І сонце золоте,
І пахощі майові,
І дивні співи соловйові,
І під вікном бузок цвіте.

Не ті казки шумлять гаї,
Не так до себе звуть простори,
Не так співають солов'ї...
..... Чому ж?

Тому, що вже моя любов
Давно згубила цвіт бузовий
І ранок радісний, майовий
В осінній вечір перейшов.

10.05.[1913]

«ТУМАНОМ ВКРИЛИСЬ ВЕРХОГІР'Я...»

Туманом вкрились верхогір'я
І в снах небесних тихо сплять...
Вітри над нами не шумлять,-
Все повно тиші і примир'я.

А море з хвилями страшними
Все в гніві, крику і борні,
І, мов маяк, горить над ними
Спокійний місяць вдалині.

5.08.1913

«З НАПІВВІДКРИТОГО ВІКНА...»

З напіввідкритого вікна
Вночі ти дивишся на море,
Немов воно тобі говоре,
Що буйна молодість одна.

Немов воно тобі шепоче:
«Здається, світ заснув уже...
Вставай і йди! Не бійся ночі,
Ніч вірно тайни береже».

1913

«МІЙ КІНЬ ЗЛЕТІВ НА КРУЧІ-ГОРИ...»

Мій кінь злетів на кручі-гори,
Спинивсь на вищому шпилі.
Кругом степи, ясні простори,
Весна прекрасної землі.

Благословляю мент щасливий,
Блаженну землю і життя!
Нехай умре в душі знадливій
Гадюка чорна каяття!

Мій кінь упав в безодні темній,
Лежу в крові, лежу в сльозах...
Сміються привиди таємні,
Стискає душу дикий жах.

Кричу... мій голос умирає...
Зову... Лунає сміх потвор,
Душа весь всесвіт проклинає.

1913

НАД ТРУНОЮ М. КОЦЮБИНСЬКОГО

День ясний, прозорий, теплий...
Розцвіли квітки.
Тихо, тихо спи, коханий,
Ти вже сплів вінки.

Довгу ніч ти був на варті,
Цілу ніч не спав:
З серця чистого, ясного
Іскри розсипав.

І світили іскри-зорі
Людям на землі,
Доки сонце не озвалось
На пісні твої,

Доки легше не зітхнула
Скована земля,
Доки серце не стомилось
І рука твоя.

Цілу довгу ніч до ранку
Край ти вартував...
Спи, коханий, спи, наш вірний,
Ти вночі не спав.

[1913]

«НІ, НЕ ПРОЩАЙ. МИ ЗУСТРІНЕМОСЬ З ТО- БОЮ...»

Ні, не прощай. Ми зустрінемося з тобою,
Коли огонь погасне в нас
І серце зроситься журбою,
І прийде заходу наш час.

Згадаєш ти моє зітхання,
Мою відкинуту любов,
Своєї юності світання
І все, чого не вернеш знов.

І аж тоді в тобі озветься
Луна, як стогін мук моїх,
Та в мене серце не заб'ється,
І тільки сухо засміється,
І буде той з могили сміх.

30.07.1913

I. ФРАНКОВІ

Хай тобі декілька слів
Скажуть багато, без ліку,
Все, що сказать я тоді не зумів...

.....

Бачиш ти вдячності сльози мої,
Бачиш мене на колінах?..
Хай тобі скажуть поля і гаї
Все, що на сірих руїнах.

[1913]

«ТІЛЬКИ ГАСНУТЬ ДЕНЬ ПОЧНЕ...»

Тільки гаснуть день почне,
Тільки день стихати стане,
І на землю вечір гляне,-
Щось самотнє, щось смутнє
Припаде тобі на груди,
Всі жалі, всі болі збуде,
І затихне... і засне...

[1913]

РОЗПАЧ

Не жди пісень від мене, краю...
В яру глибокому, на дні,
Лежу я в ранах і конаю
В своїй страшній самотині.

Кричу - ні відгуку, ні звуку...
Як хоч: здихай або терпи...
Відчуйте ж ви хоч люту муку,
Мої брати, мої степи!

Озвіться голосом колишнім,
Утіште вічним, світовим:
Я вбитий розпачем невтішним,
Украй отруєний я ним.

Ніде ні відгуку, ні звуку...
Весь світ неначе без людей...
О друже-вороже, о круку,-
Хоч вирви серце із грудей!

[1913]

1914

«ТИ НЕ ПРИЗНАЄШСЯ, А Я ЗНАЮ, ХТО ТИ...»

Ти не признаєшся, а я знаю, хто ти
І відкіль у місто ти до нас прийшла.
Мавка ти із лісу, тільки вбрана в строї
Тільки довгі коси дрібно заплела.

Але ті ж і руки, ті ж і очі сині,
Що колись, як вітер гілку похитнув,
Глянули на мене з зимної калини...
Я їх пам'ятаю, я їх не забув.

Був я потім в лісі і угледів зразу,
Що нема тебе вже, що далеко ти.
Падав лист пожовклий, сумно вітер плакав
Скрізь тебе шукав я і не міг знайти.

Ти не признаєшся, а я знаю, хто ти
І відкіль у місто ти до нас прийшла.
Мавка ти із лісу, тільки вбрана в строї,
Тільки довгі коси дрібно заплела.

6.09.1914

«ХОДЖУ, БЛУКАЮ ПО САДУ...»

Ходжу, блукаю по саду.
Я жду тебе, о люба, жду...
«Я жду», - кричить вся ніч ясна.
«Я жду, я жду!» - гримить луна
А серце, серце на землі,
З вінком на зраненім чолі,
Зомліло в тихих молитвах
З ім'ям коханим на устах.

15.12.1914

«ЦВІТЕ ВЕСНА, ШУМЛЯТЬ ГАЇ...»

Цвіте весна, шумлять гаї,
Як молода, природа всюди,
Кричать про щастя солов'ї,
І щастя п'ють щасливі груди.

А я ходжу, як тінь, як мрець,-
Навік розлучений я з нею.
І тихий стогін двох сердець
Пливе подзвінням над землею.

22.12.1914

«ЯК Я ЛЮБЛЮ ТЕБЕ, НЕБО ІТАЛІЇ!..»

Як я люблю тебе, небо Італії!
Ти, тільки ти нагадало мені
Очі-озера, проміннями пройняті,
Сині волошки в житах України!

Як я люблю тебе, небо Італії!
Тільки твій ранок мені нагадав
Ніжний рум'янець налюбому личеньку,
Мак наш рожевий в садах України.

Небо! Хмарок рої коси нагадують,
Коси її, що по плечах пливуть,
Зграями хвиль розливаються, стеляться,
Наче барвінки в гаях України!

Вечір рожевий твій, небо Італії,
Рани нагадує в серці її.
Небо! Твій захід червоний нагадує
Рани криваві і гнів України.

15.09.1914

«ТИ НЕ ТА, ТИ НАЧЕ ДРУГА...»

Ти не та, ти наче друга...
На обличчі, як земля,
І в очах чорніє туга,
як змія.

Що з тобою! Хто проміння
В синіх зорях погасив?
Хто на серденько каміння
наносив?..

Знаю я, чому зітхаєш
І чого така смутна,
І кого ти виглядаєш
край вікна.

18.11.1914

«Я ХОТІВ ТЕБЕ НА ГОРИ...»

Я хотів тебе на гори,
В синє небо понести,
Щоб ти вгледіла простори,
Щоб злилася з небом ти.

Щоб весь вік за мить єдину,
Цілу вічність віддала,
Щоб влетіла ти в долину,
З грудьми, повними тепла.

З грудьми, повними любові,
Сонця, цвіту і пісень,
Де змінює дні майові
Золотий майовий день.

Але ти на дні лишилась
І не зважилась на льот.
На болотах ти родилась
І умреш серед болот.

10.1.1914

«ЗАМОВКНІТЬ ВСІ: ВЕЛИКИЙ ЧАС ПРИЙШОВ...»

Замовкніть всі: великий час прийшов.
Мовчать в сю мить громи-гармати,
Схилилась наша хоругов,
І на коліна стала мати.

На терезах життя і смерті ми...
Ще мент - і хтось з них переможе!..
Коли життя - гриміть, громи,
За волю кожний з нас поляже.

13.09.1914

«З БОЛІТ, З ГУЩАВИНИ, ІЗ ЯРІВ...»

З боліт, з гущавини, із ярів,
Де я горів і не згорів,
Я знов чомусь до Вас вертаюсь...

В душі гудуть погребні дзвони,
І з уст зриваються прокльони,
Але вже їх я не жахаюсь.

Тепер вже я вам не несу
Пісень про волю, про красу,
Не варті ви краси і волі...

Я вам несу холодні мари,
Дрібні дощі, осінні хмари,
Пісні, як ви, буденні, кволі.

[1914]

«ЧОГОСЬ Я ЖДУ, ЧОГО - І САМ НЕ ЗНАЮ...»

Чогось я жду, чого - і сам не знаю,
А з ним встаю і з ним лягаю,
І в чорних снах його зову,
І ним одним живу.

І скільки ждав його я довгих років,
І скільки вилив сліз потоків,
І скільки дум, і скільки мрій
Я поховав в землі сирій.

І час давно б уже його не ждати,
Марніти, сивіти, дрімати,
А все дивлюсь в вікно
І жду його, як ждав давно.

Ні, вже здається, незабаром
Весь обрій займеться пожаром,
Затрублять сурми голосні,
Поллються широко пісні.

І жданий брат здаля мене пізнає,
І хтось з коня рукою привітає,
І радо крикну я з воріт:
«Хліб-сіль пошани і привіт!»

24.06.1914

«БЕЗ НАДІЙ НА ВОЛЮ...»

Без надій на волю,
Без надій на долю
Доживаю я.
А вже моя воля
У темній темниці,
А вже моя доля
У сирій землиці.
Доленько моя!
Запряжу я коні,
Коні воронії,
Дожену я літа,
Літа молодії.
Позбираю літа
І загою рани,
Розвалю темницю,
Розіб'ю кайдани.
Обніму я волю,
Не віддам нікому,
Заорю навіки
В серці молодому.
Ой збуджу я сиву,
Підійму похилу
Голову свою.
Розвалю темницю,
Випущу орлицю,
Волю розкую...
Може, мені воля
Ще в вікно загляне,
А з могили доля
Вже навік не встане

17.03.1914

«Я ГНІВ ВТОПИВ, І КОБЗА ЗНОВ...»

Я гнів втопив, і кобза знов
В моїх руках лежить в покорі.
І в серці знов цвіте любов,
І цвіту в нім, як шуму в морі.

І цвіт летить на хвилі сліз,
На океан журби моєї.
Хай хвилі стогнуть білі скрізь,-
На них колишуться лілеї.

[1914]

«ВСЮ ТЕМНУ НІЧ МОГО ЖИТТЯ СТРАШНОГО...»

Всю темну ніч мого життя страшного,
Коли я йду, безсилий, без мети,
Ти, промінь місяця ясного,
О, ще хвилину посвіти...

Ось-ось впаду я в чорні прірви,
І дух мій - в вічність одлетить,
І гострий камінь серце вирве.
О, не зайди в останню мить...

О, не зайди в моїй уяві хворій,
Єдина правда, мрія - ти...
Лишися ж в святості прозорій
І ще надовго посвіти.

Мені ні слів, ні усміхів твоїх не треба,
Здаля молитись тільки хочу я...
Ах, на землі я жить не зміг без неба,
І не могла б за його стать земля.

9.02.1914

«ВІЙНА, ВІЙНА! І ЗНОВ КРИВАВІ РІКИ...»

Війна, війна! І знов криваві ріки,
І грім гармат, і шаблі дзвін,
Могили, сироти, каліки
І сум покинутих руїн.

Але за меч! На бій кривавий,
За край, за волю, за своє!
Наш ворог, хижий і лукавий,
Вже кров по наших селах ллє.

Руйнує, нищить і грабує
Ордою диких розбишак,
Борців розстрілює, катує,
Скидає в яму, як собак.

За меч! За меч! Нехай поляжем...
На те настали скрізь жнива!
Але і смертю ми скажем,
Що Україна ще жива.

1914

«ГЕТЬ РАХІВНИЦЮ! К БІСУ ВСЕ!..»

Геть рахівницю! К бісу все!
Чом зараз вітер не повіє
І нас туди не понесе,
Де поле морем зеленіє?

Пустельний берег?! Ти та я,
Та море, як смарагд, зелене.
В моїй руці рука твоя,
Мов щастя все в руці у мене.

Цвіте земля. І все в цвіту.
Огні мімози засвітили.
Мімоза стрічку золоту
Вплела в свої зелені хвилі.

[Стоять] як арфи. І рука моя
На злотних струнах тихо грає.
І тут же ти, любов моя...
Чого ще серце забажає?!

Офір, лицарства, перемог...
Хіба це так вже неможливо,
Коли великий, мудрий Бог
Створив вас з нами, дивне диво!

Ну, час додому. Швидко п'ять,
Заняття будуть вечорові.
Прощайте,- важко вам сказати.
Бувайте, панночко, здорові!

[1914]

«КОЖНИЙ ПОГЛЯД ТВІЙ, ЗІТХАННЯ...»

Кожний погляд твій, зітхання,
Ніжний усміх, сльози, гнів,-
Дивна глина для ваяння,
Дивна музика без слів.

Простягну я тільки руки,-
І скульптура стане жить...
Повна щастя, повна муки,
Дивна пісня задзвенить.

8.12.1914

«КОЛИ ЇЇ СТУПАЛИ НІЖКИ...»

Коли її ступали ніжки,
Коли на сій землі цвіли,
Невже ж слідів їх всі доріжки
В весняну ніч не стерегли?
Невже на мить хоча стихали
Над нами вранці солов'ї?
Невже квітки не простягали
Над ними рученьки свої?!
Даремно я ходжу, питаю
У трав, у квітів, у пташок...
А вітер весело співає
І в небо кидає пісок.

25.04.1914

«СИДІТЬ В ТЮРМІ І ПРАГНУТЬ ВОЛІ...»

Сидіть в тюрмі і прагнуть волі,
Коли цвіте розкішний май?..
Сидіть в тюрмі, коли весь край
Збиває сталь [тюрми] неволі?..
О, сміло йди назустріч долі,
О Боже, сили дай!

Як грім [страшний], ревуть гармати,
Чия взяла в останні дні?
Хто це проскочив на коні,
Хоч би угледіть через ґрати.
Хоч би у жовніра спитати,
Чий має стяг в борні.

[1914]

«САМА ПРИЙШЛА, ЗАГОВОРИЛА...»

Сама прийшла, заговорила,
Сама всміхнулась, розцвіла
І цілий світ квітками вкрила,
І морем сонця залила.

Сама пішла, не попрощалась...
Хто знає: на день чи на вік.
В пітьмі душа моя зосталась,
І крик у неї кров'ю стік.

[1914]

1915

«ОБІРВАЛАСЯ НАГЛО, ЯК КРИК СОЛОВ'Я...»

Обірвалася нагло, як крик солов'я,
Недоспівана пісня світання,
Недоспівана пісня моя
Нерозквітлих надій і кохання.

Я не буду ридати в зів'ялім саду.
Я не буду в пожежі палати.
То пісень повні груди дала ти,
І, співаючи, я до другої йду.

[1.12.1915]

«НА КОН ТВІЙ ПОГЛЯД ЛИНЕ...»

На кон твій погляд лине,
А там, як метеор,
Горить і в прірві гине
Закоханий актор.

Коли б ти подивилась,
Як поруч мучусь я...
Але сліпа родилась
Улюблена моя.

1915

«ТИ ВСІМ БУЛА! МОЇМ ПРЕКРАСНИМ СОНЦЕМ...»

Ти всім була! Моїм прекрасним сонцем,
Що не заходило мені ніколи,
А в найтемнішу ніч, коли всі зорі гасли,
Одно горіло і цвіло мені.

Була надією моєю в горі,
Що дух мій знову окриляла,
Коли свої ховав я мрії
І їх могил покинути не міг.

Була ти пташкою моєю і натхненням,
Що вдосвіта моє будила серце!
Ще сонце не зійшло, а серце вже співає,-
Щодня співа нові пісні тобі.

Коли ж від мене ти пішла - погасло сонце!
І я ридаю знову на могилах
Моїх надій і мрій розбитих...
І серце вже забуло про пісні.

1915

«ТИ ЖДЕШ МЕНЕ, В СЛЬОЗАХ ЗІТХАЄШ...»

Ти ждеш мене, в сльозах зітхаєш,
Стоїш сумна біля вікна,
Себе і долю проклинаєш
І сохнеш, в'янеш, чарівна.

І часом в темну ніч я чую
Твій плач і пісню жалібну,
І я себе, як кат, катую,
І я тешу собі труну.

О Музо, сестро люба, мила!
В неволі я, я раб в ярмі,
Залізом скуті мої крила,
В огні уста мої німі.

21.10.1915

«О ВІНЧІ, ВІНЧІ, ДЕ ТИ? ВСТАНЬ!...»

О Вінчі, Вінчі, де ти? Встань!
Розбий темницю мармурову,
Збуди Анджеоло і Каннову,
Прийди сюди, прийди і глянь!

О, глянь на ту, за ким душа нудилась
[Твоєї творчої руки],
Яка не зна, нащо родилась,
Коли заснув ти на віки.

І коли єсть таємна змога
Ожить творцеві для краси,
Іди, о Вінчі, йди до Бога
І Милосердного проси.

15.11.1915

«В ТВОЇХ ОЧАХ КРИВАВИЙ ЗАХІД...»

В твоїх очах кривавий захід,
Пожежа неба, регіт бур,
Вогонь південної пустелі,
Усмішка кобри серед трав.

З тобою бути - смерть прийняти,
Згоріти в полум'ї твоїм.
Втекти дарма! На смерть ти раниш
І зором сковуєш навік.

30.01.1915

«УЖЕ ЗАМОВКЛИ СОЛОВ'Ї...»

Уже замовкли солов'ї,
Уже троянди плачуть цвітом,
Уже весна квітки свої
Схилила низько перед літом.

Вона ж і досі цвіту жде,
Зітхань, освідчень і кохання...
Та він чомусь уже не йде
Ні в день ясний, ні в час смеркання.

1915

«Я ДУМАЮ, Я МАРЮ ПРО ЛІЛЕЇ...»

Я думаю, я марю про лілеї,
Про лебедів на озері в гаю.
Я думаю про неї,
Улюблену мою.

Тремтить душа її в очах у неї,
Цвіте-біліє, як сади в маю,
Як білий цвіт лілеї,
Як лебеді в гаю.

21.09.1915

«ТИ ЗНОВ ПРИЙШЛА, ЗІЙШЛА ЗОРЕЮ...»

Ти знов прийшла, зійшла зорею,
Засяла сонцем над землею,
Промінням всесвіт залила,
зійшла!

І на скривавлених руїнах
Стою я знову на колінах,
На тебе, сонячну, дивлюсь,
молюсь!

4.09.1915

«ТАК, Я ВПЕВНИВСЬ! Я ЛЮБЛЮ!...»

Так, я впевнивсь! Я люблю!
І люблю її без краю!
А за що - і сам не знаю.
Знаю тільки, що люблю.
Я собі не вірив, ждав,
Все повірити боявся.
Де там вірив? Я сміявся...
Ну, і плакав... але ждав.
А тепер я признаюсь
Перед небом і землею,
Що живу я тільки нею.
Перед небом признаюсь!
Знаю я, що стануть всі
Про любов мою кричати,
А вітри покинуть спати,-
Тільки б чули й знали всі!
Та хіба я їх боюсь?!
Я ітиму поруч з нею,
Називатиму своєю!
Пустодзвонів не боюсь!
А вінчатимуся я
Перед цілим білим світом!
Небом, сонцем - самоцвітом! -
Так вінчатимуся я.
А співатимуть мені
Всі мої крилаті друзі
В полі, в лісі, в темнім лузі -
Всі співатимуть мені.
Раз я впевнивсь, що люблю,
Не боюсь лихої слави!
А вітри сховались в трави!
Гей ви, блазні, я люблю!

17.08.1915

«О, ДЗВЕНИ ГОЛОСНІШ, РОЗВИВАЙСЯ ПОВНІШ...»

О, дзвени голосніш, розвивайся повніш,
Казка-пісня майової ночі!
Мою думку напій, моє серце утіш
І слізьми ороси мої очі.

Моя кобза лежить, мої струни мовчать,
В грудях серце моє скам'яніло.
Тільки сови кричать, тільки змії сичать,
Тільки в ранах болить моє тіло.

О, неvtішніш заплач, на всю ніч заритай,
Щоб тебе моє серце почуло,
Щоб забилося воно, переповнене вкрай,
І ніколи уже не заснуло.

14.05.1915

«ХТО ЩАСЛИВИЙ БАЧИВ...»

Хто щасливий бачив,
Як вночі у лісі
Папороть цвіте?

Хто з вас чув, як плаче
Лебедина пісня,
Сходе слізьми вся?

Перший я щасливий,
Бо у серці в мене
Папороть цвіте,

А в душі лунає
Лебедина пісня
Про любов мою.

19.09.1915

«НЕХАЙ ЛЕЖУ Я НА ЗЕМЛІ...»

Нехай лежу я на землі,
Нехай мої розбиті груди,
І кров на зламанім крилі
Мені говорить про облуди,
Дарма! Стократ тепер дарма,
Як на життя надій нема!

І тільки б знов вернулась сила,
І гнів, і молодість моя,-
Розняв би широко я крила
І в синім небі зник би я.
І тільки б ворог стрівся знов,
В борні пролив би вдруге кров.

26.09.1915

«НЕ СПІВАЮ... В ДУМЦІ ТИ...»

Не співаю... в думці ти...
Ти, як пісня, ллешся...
Навкруги мовчать світи,
Ти світам смієшся.

Наче Божий посланець
Щось світам говоре,
І спинили свій танець
Всі небесні зорі.

Тільки серденько моє
Б'ється, як ніколи.
Що ж то скажеш ти йому,
Моє щастя, доле?

[1915]

«ЯК ЗАСНЕ ГАРЯЧЕ СОНЦЕ...»

Як засне гаряче сонце
І на небо в срібних строях
Вийде дивний лицар ночі
І на землю пустить стріли -
Срібну зливу стріл блискучих,-
Я в ту мить дістану арфу
І піду далеко в поле,
Де стоять зелені верби
І, над озером схилившись,
Щось йому шепочуть тихо.
Я над озером ударю
По заснулих струнах арфи
І збуджу ударом дужим
І майову ніч, і землю,
І квітки, що сплять на травах,
Впившись п'яною росою.
І скажу їм: Тихше! Тихше!
Зараз я почну співати
Пісню дивну, лебедину.
Я співатиму про неї,
Кожний згук про неї буде,
Кожний згук її відіб'є,
В кожному згуку любий образ
Відбиватиметься ясно,
Як в сім озері прозорім
Глиб небесних океанів.
Буде се моя остання
Лебедина дивна пісня.
Як з вулкана лава ллється,
Полетить із серця пісня
І заплаче криком крові
Про моє велике горе,
Про любов мою розбиту,

Про твою красу могутчу,
Що вітрами налетіла
На моє спокійне море,
На мою спокійну душу,
І човни мої розбила,
І вітрила поламала.
І наллється кров'ю небо,
Розцвіте моєю кров'ю,
Слізьми, тихою журбою
Вкрию я криваве небо
І скінчу журливу казку.
Ти сидітимеш в тій казці,
Як царівна на престолі,
Біля ніг твоїх я буду
Пастухом на дудці грати.

[1915]

«І ЗНОВ ЛЮБОВ, І ЗНОВ ПІСНІ...»

І знов любов, і знов пісні,
І крики дикі, голосні,
І сні тривожні - сні весні,
Залиті морем сонця сні.
Зима - а пахощі бузові,
Зима - а дні ясні, майові.

«Прийди, прийди!» - шепоче все...
А вітер відголос несе.
І вже за ним кричить сова,
І лист, і річка, і трава,
І в срібні сурми все гуде.
Вона співа, вона іде.

28.12.1915

«ПІДУ Я В ЛІС! ВПАДУ НА ЗЕМЛЮ...»

Піду я в ліс! Впаду на землю
І, слізьми пройнятий, залюсь,
В осінній ранок заригаю
І слізьми-слізьми помолюсь.

Не знаю слів... і слів не вмію.
І не сказати їм всього...
Хай скажуть сліз моїх безодні
Та горе стогону мого.

Піду я в ліс! Впаду на землю
І, слізьми пройнятий, залюсь,
Зійду в сльозах, від сліз знесилюсь,
З обмитим серцем помолюсь.

4.10.1915

«НІКОЛИ РАНОК НЕ НАСТАНЕ...»

Ніколи ранок не настане,
Ніколи дні не розцвітуть,
Не заживуть глибокі рани,
Не заживуть, не заживуть...

О Боже, Боже, дай же сили
Приспати жаль в душі дурній
І вийти з чорної могили
На світ широкий і ясний.

9.11.1915

«ЯК КРИЛА ЯНГОЛІВ, СНІГИ, СНІГИ...»

Як крила янголів, сніги, сніги...
Як крила янголів, в снігах гілки соснові.
В душі ж квітки і сни майові,
І царств казкових береги.

Сніги, сніги, і зморшки на чолі,
І роки десь, і долі крила.
(А Муза голову схилила
І щось шепоче на крилі).

О дивний ранку! Ранку, не світай,
Не розливай казок жахливих,
Солодких мрій і снів щасливих
Забутись, стомленому, дай.

14.12.1915

«ЗАЦВІЛИ ЗЕЛЕНІ СОСНИ...»

Зацвіли зелені сосни,
Сосни зацвіли!..
Сон чи казка! Дивна казка...
Сосни зацвіли...

8.12.1915

«МУЗО! ПАЛІТРУ І ПЕНЗЕЛЬ МЕРЩІЙ!..»

Музо! Палітру і пензель мерщій!
Музо, часу в нас немає:
Треба іти на роботу, на бій,-
В рiг нас Вітчизна скликає.

Тисячі славних борців-юнаків
Б'ється під прапором волі.
Скільки співає і грає співців!
Музо! Не смійся, доволі!

Музо, о Музо! Не плач, не ридай!
Музо, о, смійся без краю!
Музо... іду на роботу... прощай...
З ким я тебе залишаю?..

25.11.1915

«НЕНАЧЕ НІЧ, НЕБЕСНА НІЧ...»

Неначе ніч, небесна ніч,
Блакитна ніч весняна,
Самої мрії чарівніш,
Вся зіткана з туману.

Прийди сюди, прийди жива,
Царівною ясною,
А я мовчу, забув слова -
Прокляття наді мною.

17.12.1915

«О, ДЕ ВИ, ДЕ ВИ? ЧИ В ЗЕМЛІ...»

О, де ви, де ви? Чи в землі,
Чи ще земля вас рідна носе,
Кричить і стогне, і голосе
З святою кров'ю на чолі.

О земле-мати, не ридай,
Що ти недолюдків родила,
Що псів негідних наплодила
І в псах-синах знайшла свій край.

О земле-мати, біль стерпи
І в очі плюнь тупому кату,
Спаси, зруйнуй убогу хату
І потопчи свої степи.

Іди на вулицю брудну,
Брудним розпусникам віддайся,
П'яниці п'яною продайся
І ляж самотньою в труну.

Але жахайсь вернутись знов,
І краще кинься в чорні прірви.
О, краще серце бідне вирви,
Коли прокинеться любов.

25.12.1915

«КАЖИ, КАЖИ ЧУДЕСНУ КАЗКУ...»

Кажі, кажі чудесну казку,
Співай, співай душі моїй,
Неси мене на крилах мрій
В зелений ліс, в таємний ліс.

Облитий місячним промінням,
Де феям фавн на дудці грає,
Де фея папороть зриває,
Веди туди, бо тут тюрма.
Повітря, сонця тут нема.
Тут рідний брат обнявся з катом,
І хто з них кат, і хто з них брат,
І хто з них буде хоч пілатом?..

[1915]

«НЕМА ТОГО, ЗА КИМ СУМУЄ ДОЛЯ...»

Нема того, за ким сумує доля,
Кого виспівують вітри,
Хто вже не вернеться ніколи
В оседлі гірські хутори.

Не чути вже його флояри,
Не ллється пісня юнака.
Шуміть, смереки, плачте, хмари!
О, будь, як пух, земля легка!

6.03.1915

«ПОЕЗІЙ ВАМ?! ХИ-ХИ-ХИ!..»

Поезій вам?! Хи-хи-хи!
Поезій вам! Сміхи, сміхи.
Музики, може?
Змилуйсь, Боже!
Мене так страшно не труси,
Бо других кишок не даси.
Громів і стріл вам? Ха-ха-ха!
Хи-хи, далеко до гріха?
Півгривні... Може?
Змилуйсь, Боже,
Вам гасла того! Пах-пах-пах!
Нам тільки гасла - і пах-пах.
Насіння, може?
Змилуйсь, Боже,
Мене безбожно не труси,
Бо других кишок не даси.

5.03.1915

«ІЗ ПІСЕНЬ СВОЇХ, ЯК З КВІТІВ...»

Із пісень своїх, як з квітів,
Я вінок тобі сплету.
А із сліз скую на чоло
Діадему золоту.

В темну ніч огнем кохання
Я осяю образ твій,
Сам себе в огонь я вкину,
Щоб згоріти без надій.

24.02.1915

«СТОЯЛА В ХМАРАХ ТИ, А Я ЛІТАВ НАД НИМИ...»

Стояла в хмарах ти, а я літав над ними,
І крикнув я тобі: «Летім!
Летім дорогами ясними,
Купаймось в морі голубім!»

І усміхнулась ти зорею,
І радо крикнула: «Лети!
І на землі, і над землею
Стреми до кращої мети».

Я падав, пройнятий стрілою,
Я мимо тебе падав в яр,
І знов усмішкою ясною
Я був осяяний із хмар

2.03.1915

«НЕМА ТІЇ, ЯКІЙ СПІВАЮ...»

Нема тії, якій співаю,
Удень виспівую пісні,-
Вві сні ридаю.

Нема тії, яка дурила,
Яка мені без вороття
Життя розбила.

Вернуть її немає змоги,
А все простив би, як прощав,
І впав у ноги.

4.03.1915

«ВІДКІЛЬ, ВІДКІЛЬ ТЕБЕ Я ЗНАЮ...»

Відкіль, відкіль тебе я знаю,
Твої і очі, і уста...
Уста?! Я зараз пригадаю...
Ось і згадав! Ні, ти не та!

Щось дивно-дивне, щось таємне
Неначе випало із мли...
Чомусь над море Середземне
Мене думки перенесли.

Ах, Віареджіо! І море,
І гори в злотному вінку,
Рожевий захід і простори...
І ти, як квітка, на піску.

Але... уста?! Не пригадаю.
Не... цілував я уст твоїх.
Перепрошаю, о мій раю!
Я поцілую безліч їх!

6.03.1915

«СИДЖУ... БАНДУРА НА СТІНІ...»

Сиджу... бандура на стіні...
Зірвав я струни і не граю.
І дивно-весело мені...
Я струни всі в одну сплітаю.

Навік повісив я бандуру...
І всі пісні мої в труні.
Я бич плету на вашу шкуру,
І дивно-весело мені.

17.03.1915

«МИ НЕ ЗУСТРІНЕМОСЬ ДО СУДУ...»

Ми не зустрінемося до суду,
А нагло стріну - одвернусь.
Хоча тобою жити буду,
Хоча одній тобі молюсь.

Другого бога я не знаю...
Ти бог і розум-демон мій!
Одну тебе клянущу й шукаю
В світах, в пустелі світовій.

Смієшся, граєш ти любов'ю:
Ха-ха-ха-ха! Сміюсь і я...
Хоч плачу сам і сходжу кров'ю,
І в ранах вся душа моя.

1915

«ПЛАЗУЮ Я ПО БАГНАХ ВСЮДИ...»

Плазую я по багнах всюди,
Огарки в темряві свічу,
Хоча огнем палають груди,
Хоч довгі крила волочу.

Трагікомедія не в тому,
Коли літав я в синій млі,
Мене у небі голубому
Ніхто не вгледів із землі.

[1915]

«ПОЕТЕ! ЛИЦАРЮ КРАСИ...»

Поете! Лицарю краси,
Зірви свої лілеї
І їх востаннє піднеси
Твоїй прекрасній феї.

Ти правиш месу. О, чудний!
Поглянь: твій храм порожній,
Єдиний промінь весняний
Забіг, як подорожній.

Розвій туман облуд і чар,
Що в'ються над тобою.
І йди на вигон, на базар...
.....

І що юрбі твої слова,
Громи і срібні духи,
Коли на ліжку голова
І під кожухом вуха.

І їй життя не пророкуй,
(Не жити Україні).
А храм оплаканий зруйнуй
І вмири на тій руїні.

5.03.1915

«Я УМИРАВ, А ВИ ДИВИЛИСЬ...»

Я умирав, а ви дивились,
Зітхали з слізьми на очах,
Втішали з каменем в руках
І за життя моє молились.

Ідіть від мене! Геть ідіть!
Не можу я про вас і чути.
Брехню і мед другим точить,
А з мене досить і отрути.

[1915]

«МАЧУХА ДО ЗГИНУ!..»

...Мачуха до згину!
Невже для нас ти не знайшла
В холодних грудях хоч краплину
Ні милосердя, ні тепла.

Невже в зруйнованих халупах
Ти вищу вгледіла мету?
Чому будуєш ти на трупах
Самодержавну Русь святу?

Хіба не чуєш над собою
Плачу і стогону рабів?
Хіба не йдуть вони юрбою
На люту помсту із віків?

Хіба не бачиш, що не стане
У тебе тюрм і ланцюгів,
Коли твій пасинок повстане
За прадідів, дідів, батьків?!
Хіба не вірите і досі,
Що єсть і Бог, і Божий суд?

Він чує крики стоголосі,
І дзюркіт сліз, і брязкіт пут.
О, схаменись, вовчице люта!
Голодні душі нагодуй
І в каятті залізні пута
На чисті рала перекуй.

Не чуєш ти: червона пісня
У тебе на устах шумить...
Не чуєш ти... а Україна
Уже кайданами гримить.

9.02.1915

ВНОЧІ

«Вперед, вперед! На бій, на бій
За волю України!» -
Хтось дужий, сповнений надій,
Гукає через стіни.

О ждіть, невольники, в тюрмі,
Співці, в піснях віщуйте,
Кричіть, розказуйте, німі,
І з крику волю куйте!

О, зрозумійте дивний час,
Хоч [кволими] не будьте.
Хто не за нас, той проти нас!
Умріть або здобудьте!

Чи ще блисне нам день ясний,
Чи наше сонце закотилось,
Об камінь гострих скель розбилось
І впало в вечір мовчазний?!

Проклятий вечір! Скільки він
Заколисав навік байдужих,
Приспав живих, палких і дужих
На сірім попелі руїн.

А тиша, тиша ся нудна,
А се важке чиєсь зітхання,
І неба навісне бряжчання,
І безнадійність навісна...

І так ішли, тяглись віки...
Аж ось нарешті і над нами
Пробіг хтось сурмами-громами
І кинув в груди блискавки.

Не встигли ми і підвестись,
Як нас в отари постягали,
Дали рушниці і погнали
За щось, на когось і кудись.

Ми люто кров чиюсь лили
І вже нарешті зрозуміли,
Якої волі нам хотіли,
Чию ми теплу кров пили.

І ось назад в свій край йдемо
Без рук, без ніг, але з хрестами.
Прокляття Каїна над нами...
І налаштоване ярмо.

[1915]

«ВПУСТИТЬ! РЯТУЙТЕ! ГОРЕ! ГОРЕ!..»

«Впустіть! Рятуйте! Горе! Горе!» -
[Волають] діти і старі.
Безсилі наші знахарі,
Ростуть із наших трупів гори.

Серця у нас в крові і ранах,
Огнем розірвані думки,
Чорніють очі, як ямки,
Не бачать просвіту в туманах.

Чи так і [гинути] на людях?
О Боже, зглянься на дітей.
Вони припали до грудей,
А молока немає в грудях.

Вони покинули, що мали,
Вони повірили братам,
І все навік лишили там,
І все в могилу поховали.

Напівголодні і розбуті,
Ідуть вони в чужі краї
Шукати волі і землі
І тягнуть пута [перекуті].

І в лісі темнім їх скликають,
[Скликають] друзі і брати,
Рубають сосни на хрести,
Могили чорні їм копають.

Чайками білими голосять,
Благають діти, матері...
Мовчать зажурені старі,
Вони мовчать і вже не просять...

«Земля, земля», - шепочуть губи.
Земля і в землю завела,
На груди каменем лягла,
Лягла на вас би, душогуби...

І на землі нема нікого,
Хто б їм в недолі допоміг.
Далекий Бог не чує їх,
А мати плаче біля його.

4.08.1915

«СРІБНА СУТІНЬ... І ЛІС...»

Срібна сутінь... і ліс...
Все в росі моїх сліз...
Мого щастя горять самоцвіти!
А в руках твоїх - квіти...
І сама ти із квітів і сліз.

Чом тебе на руках я не ніс
В храм ясний з моїх сліз?
Чом тебе не квітчав я квітками,
Не співав золотими словами,
А сповив усе зливою сліз?

12.08.1915

«Я ХОЧУ СЛІВ, ПОТОКІВ-СЛІВ...»

Я хочу слів, потоків-слів,
Ясних, блискучих самоцвітів!
Проміння! Подихів гаїв,
Усмішок сонячних і квітів!

Я хочу хмелю - забуття,
Чогось далекого... ясного...
На мить забути все життя,
Втекти на мить хоча б від його.

8.11.1915

ПЕРШИЙ СНІГ

Що се, сон? Зелені сосни
Цвітом зацвіли!
Розцвіли сієї ночі
І вже сиплють цвіт.

Все в квітках!.. Під ними гнуться
Віти до землі.
Вся земля в сріблястім цвіті,
Як душа моя.

1915

«РОЗБИТА АРФА, А СТРУНИ СТОГНУТЬ...»

Розбита арфа, а струни стогнуть,
А струни плачуть, тремтять в огні,
Здіймають руки до сонця, неба,
Як в клітці, б'ються в своїй труні.

Розбите серце, а кров ще ллється,
[Вирує] щастя і рій надій.
Душа співає весільну пісню,
Летить назустріч весні моїй.

20.05.1915

«ЄСТЬ ДУШІ ПРЕКРАСНІ, ЄСТЬ ДУШІ СВЯТІ...»

Світлій пам'яті О. Ол. Русова

Єсть душі прекрасні, єсть душі святі,
Єсть душі прозорі, як дні золоті!..
Вони не вмирають, вони, як чайки,
Літають і плачуть, і світять віки.

1915

«Я ЦІЛИЙ ДЕНЬ ПРО ТЕБЕ ДУМАВ...»

Я цілий день про тебе думав
І цілий день в огні горів.
А сніг летів, як цвіт вишневий,
А білий світ, як цвіт, білів.

Дивився я, що довгождана
Майова квітка розцвіте
І в срібні перли цвіт вишневий
Оберне сонце золоте.

Я не знайшов тебе... смеркало!
Рясніше сіялись сніги.
Душа плила в пустелю чорну,
Запали тихі береги.

9.12.1915

«МАЙОВІ СНИ, МАЙОВІ МРІЇ...»

М. К. Заньковецькій і
П. К. Саксаганському
з чуттям глибокої
поваги присвячую

Майові сни, майові мрії,
Щасливий день, щасливий час -
Ви знову, знову серед нас!
Як серце б'ється і радіє!
Як сон: ми знову бачим вас!

Мов в ту хвилину, як стомились
В борні нерівній козаки
І захиталися полки,-
Два світлих лицарі з'явились
І одібрали бунчуки.

...І як скоритись нам чужому,
Коли ви з нами на чолі,
На крилах линете у млі
Назустріч сонцю золотому,
Назустріч правді на землі.

1.05.1915

1916

«ЛЮБЛЮ ТЕБЕ ЯКОЮСЬ ДИВНОЮ
ЛЮБОВ'Ю...»

Люблю тебе якоюсь дивною любов'ю,
Як любить сонце вся земля.
І ти в житті для мене сонце,
І ти на цілий світ одна.

Чому ж від тебе, наче вітер,
Я враз займаюсь і лечу,
Кричу, когось в житті шукаю
І об каміння груди б'ю.

Чому один стою над морем
І стогін слухаю в огні,
І сизі крила простягаю,
Мов хочу весь обняти світ.

16.01.1916

«НЕ БРАТ Я ВАМ, БРАТИ МОЇ...»

Не брат я вам, брати мої,
Хоч, може, й матір в нас і спільна -
Вдова і наймичка невільна
На рідній батьківській землі.

Не ваш співець я, о співці,
Журливі лірники-каліки,
Бо ліру я розбив навіки
І меч давно в моїй руці.

Не йшов я з вами й не піду
По ярмарках крізь сльози грати,
Щоб струн непевних не порвати,
Не кинуть серцем в череду.

Я граю в полі в самоті,
З вітрами вільними братаюсь,
З палкою бурею зливаюсь
І розпинаюсь на хресті.

21.02.1916

«О, ЯК Я ЗМУЧИВСЯ, О БОЖЕ, БОЖЕ!...»

О, як я змучився, о Боже, Боже!
Душа моя не тільки що кричати -
І плакати не може.
О, де ти, де ти, море?..
Утіш мене, заколиши
Або, сердешне... задуши.

А ти... моя голубка... ніжна, мила,
Що б'єшся рибкою, безкрила,
Що я тобі скажу востаннє:
Розбив тобі я все життя, кохання...
І все єдиний я розбив,
Але тебе, не віриш, я любив.

10.03.1916

«ДАВНО ГАРМАТИ ЗМОВКЛИ...»

Давно гармати змовкли
І курява лягла,
Сирі кістки пожовкли,
І в землю кров ввійшла.

Тепер часи настали
Для голоса співців,
А в мене руки впали -
Нема ні струн, ні слів.

В той час, коли перуни
Будили всіх, крім вас,
Порвав свої я струни
І сам умер в той час.

15.03.1916

«О, ЯК Я ПЛАКАВ! СКІЛЬКИ СЛІЗ...»

О, як я плакав! Скільки сліз
Мені весняний день приніс!..
Цвіли сади, цвіли гаї,
Цвіли думки - квітки мої.
І ти, прекрасна і ясна,
Цвіла як квітка, як весна.

І враз, як блискавка, як грім,
Над щастям радісним моїм,
Ти йдеш за ворога мого,
Вінком завітчуєш його
З моїх квіток, з моїх садів,
Що я лелівав і садив.

Давно осипались квітки,
Лягли в труну мої гадки,
І ти уже не снилась їм...
І враз, як блискавка, як грім,
Прийшла і впала на плече,
І плачеш тяжко, гаряче.

27.04.1916

«СЛОВА РОЗКИДАНІ, ЗАБУТІ...»

Слова розкидані, забуті,
І струни порвані навік,
Навік, назавжди руки скуті
Руками проклятих калік.
Горю-терплю пекельні муки,
Не чуда вже - надчуда жду.
О, розв'яжи, надчудо, руки!
Я їх на себе накладу.

28.07.1916

«НЕ ЗРАДНИКАМ-БРАТАМ, НЕ КРАМАРЯМ...»

Не зрадникам-братам, не крамарям -
Тобі співаю я, о рідна мати,
Стократ пропита шинкарем,
На старість викинута з хати.

Хто захистить тебе, малу дитину,
Від сорому, від глуму, від ганьби,
Чи покладуть тебе хоч в домовину
Твої сини - поганці і раби?

Я б захистив тебе залізною рукою,
Ганьбу прокляту змила б кров моя,
Але дивись: придавлений горою
Терпіти тільки можу я.

О, муки мук! Бачити несила
Тебе на торжищах, в смітті,
Стократ миліш труна, могила
І легше муки на хресті.

Та вірив я і вірю тільки диву,
І диво буде на землі.
Колись засяє в бурю, в зливу
Вінок у тебе на чолі!

20.08.1916

НА БЕНКЕТІ

Огні, квітки і привітання
Слова і крики голосні.
А я тобі, моє кохання,
Складаю з тугою пісні.

О чом не зникнуть всі навколо
І не погаснуть всі огні -
Ясніш стократ прекрасне чоло
Світило б в темну ніч мені.

Не йди відсіль, лишись зо мною.
Засяють вічні зорі нам,
Засяють близько, над тобою!..
І стане темно небесам.

3.10.1916

«НА КРИЛАХ РАДОСТІ, НА КРИЛАХ МРІЙ КОХАННЯ...»

На крилах радості, на крилах мрій кохання
Летім відсіль, з країв туманних,
Туди, де сонце золоте
З проміння наш вінок плете.

Туди, де море Середземне,
Могуче, вільне і таємне,
В литаври, в бубни, в арфи б'є
І жаль в орлячий гнів кує.

Летім туди, моє кохання,
Бо тут повільне умирання,
Тут проти нас життя само...

[1916]

«В СТЕПУ ДО СРІБНОГО СТРУМОЧКА...»

В степу до срібного струмочка
В гарячий день летять гадки,
Пташки над ним пісні співають,
Устами тягнуться квітки.

Летять думки мої до тебе,
Як зграї птахів степових,
І довго, довго п'ють натхнення
З твоїх усмішок золотих.

[1916]

«БОЛИТЬ МОЄ СЕРЦЕ... МОВЧУ Я,
ТЕРПЛЮ...»

Болить моє серце... Мовчу я, терплю,
Ще раз безнадійно люблю...
Чому я не вітер?.. Схопив би її,
Поніс би на крилах в гаї.

Болить моє серце... Мовчу я, терплю,
Даремно я молодість кличу своєю...
Як мрець я, як тінь між живими іду,
А скрізь розцвітають троянди в саду.

А скрізь поцілунки, усмішки ясні,
І галас, і сміх, і весільні пісні.
Чому я не вітер?.. Схопив би її,
Поніс би на крилах в гаї.

20.05.1916

«ХТОСЬ СОН ЗЛЯКАВ, А СВІТ СВІТАЄ...»

Хтось сон злякав, а світ світає,
І ранок, вічно молодий,
Небесні очі розкриває
І, променисто золотий,
Вінок на чоло надіває.

Я не засну... Таємна сила
Мене кудись в простори зве...
О, де ви, молодості крила,
О, де ти, море життьове,
О, де ти, де ти, кобзо мила?

27.03.1916

«ПОГАС ОГОНЬ В ДУШІ МОЇЙ...»

Погас огонь в душі моїй,
Руїна, попіл, пустка в ній,
Вітри і хвилі не шумлять,
Громи і сурми не гримлять.
Все спопеліло: сльози, кров,
І гнів, і розпач, і любов.
Ах, як я змучився в огні,
Як тяжко хочеться мені
Кудись втекти з сеї пустелі
В краї, далекі і веселі,
Не спати, ні! В борні, в бою
Співав би пісню я своєю,
А тут я корчусь в шалі мук,
Тут кобза падає із рук,
Тут сохнуть сльози, гасне гнів,
Тут рай навік глухих рабів,
Тут з тіла кров кайдани п'ють
І з душ їх корені ростуть.

29.04.1916

«ЗАМОВКЛА КОБЗА ЗОЛОТА...»

Замовкла кобза золота,
Висить рука моя безсила,
Де грім гримить, мовчать уста
І пісні згортуються крила.

І що я слізьми їм скажу,
Коли життя [стікає] кров'ю.
Невже я рани остуджу
І окроплю серця любов'ю?

Мовчи, о кобзо золота,
Хай божевільний світ [питають],
І вже розп'ятого Христа
Кігтями вдруге розпинають.

2.05.1916

«ЩО З ТОБОЮ, СЕРЦЕ? ВМЕРЛО ТИ ЧИ СПИШ?..»

Що з тобою, серце? Вмерло ти чи спиш?
Чом ти ні до кого птахом не летиш?
Глянь: весна навколо, сонце і квітки,
І дівочі очі сяють, як зірки.

Хай любові зроду не зазнала ти,
Але як з весною радісно цвісти,
Виливати тугу в голосні пісні
І щасливим бути в золотому сні.

2.05.1916

«КОЛИ Б ЛИШИВСЯ Я В СЕЛІ...»

Коли б лишився я в селі,
Його робітником і другом,
По грудях рідної землі
Ходив би я тепер за плугом
Радів би сонцю і весні,
Радів би жайворонку в полі,
І сам би весело пісні
Складав я мимоволі.
І думка б тішилась моя,
Що їх співатимуть селяни,
Що їх співцем зроблюся я
І пісня втіхою їм стане.
А тут і слів я не знайду,
І заспівати не зумію,
Я тут дурію в їх чаду,
Я тут щодня ховаю мрію,
Як плачуть всі в журбі німій,
Я сам на цілий край ридаю,
І іскри радісні надій
Із струн натягнутих зриваю.
Аж зирк: уже сміються всі,
Щебечуть весело пташками,
І я молюсь життю, красі,
І я квітчаю їх квітками.
Ще мент - їм хочеться борні,
Вони обурені без краю,
А я вже верхи на коні
По полю соколом літаю.
В їх сльози, сміх і гнів злились
В якесь болото безутішне.
І, люба юносте, вернись,
Веди мене в село безгрішне.

5.05.1916

«КРАСІ ТВОЇЙ МОЛЮСЬ!...»

Красі твоїй молюсь!
Ночей-очей твоїх боюсь!
Не вірю ночі їх.
(Була в очах твоїх?)
Страшить мене пітьма,
Хоч папороть сама
Цвіте в очах твоїх
Ясніше сонць усіх.

10.05.1916

«ТИ БІДНА ЛІЛЕЯ, ПОБИТА ВІТРАМИ...»

Ти бідна лілея, побита вітрами,
Занесена сірим піском,
Ти янгол, вигнанець, прикутий стрілами,
З підтятим навіки крилом.

Ти вже не страждаєш: усе перетліло,
Усе догоріло в тобі.
І тільки душею покинуте тіло
Ще корчиться в муках і годить юрбі.

22.05.1916

«ВАС НАЧЕ ГРІЛА КРОВ МОЯ...»

Вас наче гріла кров моя,
Таких байдужих і холодних.
Ах, як страждав і мучивсь я,
Як бився в поривах безплідних...

Я не прощу ніколи вам
За Духа, розп'ятого вами,
І досі сниться мені хам,
Що виріс з вас, маленькі хами.

І от тепер, коли стою
Один я на високій скелі,
Я з висоти востаннє п'ю
За розквіт дикої пустелі.

Хотів би крикнути вам, пси!
Але прокльони душать груди,
І сліз гарячих голоси
Кричать: мовчи, їх Бог осуде.

12.05.1916

«І ЗНОВ ЖУРБА, НУДЬГА БЕЗМІРНА...»

І знов журба, нудьга безмірна,
І сні тривожні, весняні.
О, де ти, ластівко невірна,
В якій далекій стороні?

Кому тепер небесні очі
Потоки сонця в душу ллють,
Чиї уста в майові ночі
Нектар із уст-коралів п'ють?

З ким ти ідеш рука за руку
Серед квіток, зелених трав,
Хто кинув в серце мені муку,
Але навіки щастя вкрав?

17.05.1916

«ПЕРША БЛИСКАВКА ВЕСНЯНА...»

Перша блискавка весняна,
Перший грім в небесній млі,
Вся природа, наче п'яна,
Б'ється, гнеться до землі.

Гей, природі не хилися,
Словом, грудьми стрінь громи,
В чеснім бої оновися
Після довгої зими.

2.04.1916

«НЕХАЙ СТАРЦІ МИ І КАЛІКИ...»

Нехай старці ми і каліки,
Нехай ходячі ми мерці,
Не все ще втрачено навіки,
Ще плаче ліра в нас в руці

А та рука, що може грати,
Зуміє взяти і меча,
Залізні грати перервати
І горе скинути з плеча.

Навічно вічний дух народу
Болає, терпить ланцюги.
Ударе грім колись в негоду,
І він покине береги.

26.04.1916

«ІДІТЬ СОБІ, Я ВАС НЕ ЗНАЮ...»

Ідіть собі, я вас не знаю,
Чужі, далекі ви мені.
Я навіть рани забуваю
На власнім тілі у труні.

А тут [побачив], хто живому
Могилу викопав дарма,
Згорів [він весь] в огні палкому.
Гай-гай! І попелу нема.

Що? Грати вам? О, як [ви] сміли
Мене просити, щоб я грав,
Кому ви руки покрутили,
Хто струни з [реготом] порвав?

Ідіть собі, я вас не знаю,
Я сам від вас утік у ліс,
Я мовчки сам собі співаю,
І плачу мовчки я без сліз.

26.10.1916

«ПОГЛЯНЬТЕ ВИ: Я СПЛІВ ВІНОК...»

Погляньте ви: я сплів вінок
На ваші голови похилі
І насадив ясних квіток
На чорній батьківській могилі.

Я скинув вам ярмо з плеча,
Обмив сльозами рану кожному,
В безсилі руки дав меча
І силу влив непереможну.

А ви на себе плюєте
І лижете вельможі руки,
І рідну матір ведете
Щодня на сміх, на глум, на муки.

Так киньте ж швидше папірці,
Проводирів, синів народу,
Бо через вас батьки-мерці
Почервоніють вперше зроду.

7.04.1916

«НЕВЕСЕЛО! НЕДОЛЯ СЕРЦЕ ТОЧЕ...»

Невесело! Недоля серце точе,
Журба мій світ в'ялить,
І снігом цвіт летить
В мої осінні ночі.

Покликати б? Ні друга, ні людини!
Упасти б на плече,
[Заплакати] гаряче,
Забутись на хвилину.

Дарма! Нема нікого - повмирали,
Одні ще малі,
А другі вже в землі.
І всі чужими стали.

І кобзу я, свою сестру кохану,
Спалив в своїм огні,
Що жалила мені
Мою криваву рану.

Невесело... І що робити мушу...
І що з життям зроблю?
І як я розкую
Мою закуту душу?

А мушу, я мушу щось зробити,
Розбити ланцюги,
Розлити береги,
В світах себе розлити.

Хіба що смерть? Але й вона безсила,
Невільна над хрестом
І мусить бути з вінком,
З вінком моя могила!

30.10.1916

«ТИ ТІЛЬКИ ПОГЛЯД СПИНИЛА НА МИТЬ...»

Ти тільки погляд спинила на мить,
В мене, як вражене, серце щемить
Щастям і мукою,
Жахом, розлукою,
Плаче, всміхається,
В небо зривається,
З небом зливається...
Тільки поглянула, о чарівна,
Знаю, що сон ти і погляд-мана
Серця холодного, серця самотнього

8.03.1916

«ПОБІЖІМ З ТОБОЮ, ЛЮБА...»

Побіжім з тобою, люба,
В чарівну країну гір,
Де вітри-співці нас стрінуть
Безтурботним дзвоном лір.

Де розкажуть нам дерева
Гір незайманих казки,
Де нам пісню заспівають
Новороджені струмки.

Де душа твоя з моєю
Втайні зіллється в одну
І напоїть щастям землю...

20.05.1916

«Я НЕ ЗБЕРІГ ПІСЕНЬ, ЩО ТИ СПІВАЛА...»

Я не зберіг пісень, що ти співала,
Я розгубив їх, як квітки,
Юрба проходила, топтала
Квітками заслані стежки,
Твої пісні, твої казки...
А ти ішла і все співала,
І кожний струмінь сліз моїх
В казкові перли обертала,
В разки намист низала їх.
За що мене ти покохала,
І досі ще не знаю я...
І що вінки мої сплітала,
Будила співом солов'я.
За що мені подарувала
Бандуру, проткнуту мечем,
І сміх [той], пройнятий плачем,
З вогню і сліз мені сплітала.

14.01.1916

«О, ДЕ ТИ, СЕСТРО МИЛОСЕРДЯ...»

О, де ти, сестро милосердя,
Над ким ти янголом стоїш
Ясного янгола ясніш,
миліш,
чуйніш?

Кого ти з бою, як дитину,
Несеш на змучених руках,
З ясними перлами в очах,
в сльозах,
в тернах?

О, з ким, розпуснице, гуляєш?
Кому смієшся, з ким живеш?
Кого в осінні ночі ждеш,
клянеш
і звеш?

29.10.1916

«ЗАГРАЙТЕ, СТРУНИ! ЗАПЛАЧТЕ КРОВ'Ю...»

Заграйте, струни! Заплачте кров'ю,
Завийте вітром восени,
Забийте в бубни, як море в берег,
Злякайте муки, розвійте сни.

Хай кобза грає, хай пісня ллється,
Потоком п'яним мій мозок б'є.
Забутись хочу... Хай пісня ллється,
Як грім надхмарний, нехай гримить.

1916

«ГНІЗДО? ЧИ НЕБО І ВІТРИ...»

Гніздо? Чи небо і вітри
І сизі гори, і яри?
Чи тиха радість і зітхання,
Чи пекло мук і раювання?

Прости... лечу... не плач в журбі:
Мої пісні і сам тобі.
І перед тим, як в хмарах згину,
Тобі я жмут проміння кину.

16.02.1916

«НЕСИ МЕНЕ, ПІСНЕ, ДАЛЕКО НЕСИ...»

Неси мене, пісне, далеко неси,
В казкову країну, країну краси,
Ще вище, ще далі, де інше життя
Мене завороже і дасть забуття.

Пустеля, пустеля тут... Сірий пісок
Мете мою душу на трупи квіток,
І струмні, занесені ним, не шумлять,
І вгору вже крила мої не летять.

19.02.1916

«ДЕ ТИ, КОГО ІМ'Я НЕ ЗНАЮ...»

Де ти, кого ім'я не знаю,
Кого я цілі роки жду,
Кого по всіх світах шукаю
І не зустріну, не знайду

О, відгукнись, бо роки линуть
І в'яне молодість в журбі.
І як квітки я зможу кинуть
До ніг, улюблених, тобі.

20.02.1916

«ЖДУ Я ТЕБЕ, НЕ ДІЖДУСЯ, І ЖДУ...»

Жду я тебе, не діждуся, і жду,
А надворі вже світає,
І соловей, о послухай, в саду,
Наче над щастям, ридає.

Як тебе ждав, як хотілось мені
Слів твоїх, ласки твоєї.
Глянь на лілею: мов сльози рясні,
Падають роси із неї.

Чом не прийшла ти, одна на весь світ,
Щастя моє, моя мрія.
Журно з дерев осипається цвіт,
Сніг в моїм серці біліє.

02.1916

«КОЛИ Б Я ОЧЕРЕТОМ БУВ...»

Коли б я очеретом був,
А ти була лозою,
Безжурно, може б, я шумів
З твоєю рідною сестрою.

Коли б ти квіткою цвіла,
А я барвінком слався,
Я б другій ніжки цілував,
Од тебе одвертався.

А ти не квітка, не лоза,
І хто тобі тут рівна?
Тому навіки ти одна
Для мене королівна.

12.10.1916

«В БІЛІМ ТИ - ЛІЛЕЯ БІЛА...»

В білім ти - лілея біла,
Білий янгол між людей,
Недосяжна ти, як зоря,
Вірна подруга ночей.

Але кинь на мене промінь,
Усміхнись до мене ти,
І я стану сам ясніше
Всіх лілей і зір цвісти.

21.05.1916

«ТИ В БУЗОВІМ - КУЩ БУЗОВИЙ...»

Ти в бузовім - кущ бузовий,
День майовий, солов'ї,
Б'ється серце в день майовий,
В'ється щастя на землі.

І у мене в серці повно
Сонця, цвіту і пісень,
І на тебе молитовно
Я дивлюся цілий день.

21.05.1916

«СЬОГОДНІ ТИ ВЖЕ В СИНЬОМУ, ЯК ХМАРКА...»

Сьогодні ти вже в синьому, як хмарка,
Безжурна, радісна, ясна,
Легка, як цвіт, що снігом в'ється,
Летить кудись в майовий день.
І ти пушком на землю впала,
Ще пройде мить - і полетиш,
Але в ту мить і моє серце
Розіб'є груди, щоб летіть.

21.05.1916

«ПЕРШИЙ РАЗ СПІВАЮ НІЖКАМ...»

Перший раз співаю ніжкам,
Ніжкам-ластівкам твоїм,
Що знімаються так легко
І літають по землі.

Тільки ластівки літають
Так над озером ясним
І черкають срібні хвилі,
Мов цілують їх в уста.

21.05.1916

«ЛИЙТЕСЬ, СЛЬОЗИ, ДОКИ ЗДІБНІ...»

Лийтесь, сльози, доки здібні,
Поки стане сил,
Плачте, струни, плачте, срібні,
На горбах могил.

Не в бою по вас ударе
Лицарська рука,
Не орлом від вас заб'ється
Серце юнака.

Не проміння з вас поллється,
Бризне рій надій,
Плачте, струни, плачте, срібні,
На труні своїй.

Хай підхопить ваші сльози
Вітер степовий,
Хай їх росами розсипе
По землі сухій.

Хай він з піснею сумною
Низько полетить...

[1916]

«А ГРІМ РЕВЕ, А ДОЩ ГУДЕ...»

А грім реве, а дощ гуде,
І хвилі груди розривають,
Сміються, плачуть, проклинають,
І щось страшне, майбутнє йде.

І глянув демон в прірви ран,
І гнівом очі зайнялися,
І іскри-сльози полилися
З очей на чорний океан.

І знявся він, і полетів
Під браму райську кинуть слъози,
Свої жалі, свої погрози...
Своїх проклять безсилий гнів.

[1916]

«НА ЗЕМЛЮ КАПАЄ ГАРЯЧА КРОВ...»

На землю капає гаряча кров...
І в'ється над землею.
Хтось вже сміється над душею,
Комусь потрібна кров моя,
Хтось ворог мій...
З моєї крові сходе [цвіт],
З моєї крові сходять квіти,
Цвітуть, [пахтять]... О Боже мій,
Квіткам потрібна кров моя.
Який кривавий я...
В сльозах ридає моє серце,
Як вітер плаче.
Хтось прислухався до плачу,
По полю хтось квітки зриває
І з них вінок мені плете
На чоло зрошене, криваве.

30.10.1916

«ТИ ЗЕМЛЮ ВСЮ КВІТКАМИ ЗАКВІТЧАЛА...»

Ти землю всю квітками заквітчала,
Ти цвіт промінням пройняла
І крила вільного орла
мені дала,
І на простори показала.

І я не жив, горів! Душа горіла.
І мозок мій палав в думках,
І кобза в райдужних світах
в моїх руках
Еола арфою гриміла.

Ти знов прийшла після розлуки,
І я тебе прогнать не міг,
І вже не впав тобі до ніг,
і вже не зміг
Узять тебе на дужі руки.

Мовчи... мовчи! Чужа мені ти,
іди... лиши... не муч... прощай...
Я втратив все: надію, рай.
Іди на край.
Я втратив все на білім світі.

20.11.1916

«СКІЛЬКИ ЛАВРА РОЗЦВІЛО НАВЕСНІ...»

Скільки лавра розцвіло навесні,
Стільки пісень в моїм серці літає.
Всі тобі думи мої і пісні,
Другої в серці немає.

Сонце закохано в землю, квітки
В коси шовкові влітає,
В'ються круг тебе пісні-ластівки,
Серце ж саме - умирає.

23.05.1916

«ЦВІТУТЬ АКАЦІЇ, ЗАЛИТІ БІЛИМ ЦВІТОМ...»

Цвітуть акації, залиті білим цвітом.
Хвилюється зелене море їх,
А білий цвіт, як білий шум на хвилях,
Шумить-шумує, як вино.
Подібно я до келиха припав устами
І п'ю нектар, мов усміх сонця того,
Мов голос Бога слухаю душею,
І хміль п'янить мене, і плачу в щасті я.

1.06.1916

«ТИ Й НЕ ЗНАЛА, ЩО ПІСНІ...»

Ти й не знала, що пісні
Я вже рік тобі співаю...
Але як я їх згадаю,-
Стільки пташок навесні
серед гаю.

І нащо тобі вони?
Хай в душі моїй літають
І про сни мої співають.
Се цвітуть останні сни,
одцвітають.

Гасне, гасне вечір мій.
Ти на хмарах сонцем граєш,
Їх усмішкою вітаєш,
Мов квітками моїх мрій,
їх квітчаєш...

Чи ти любиш, ти моя?!
Так хай вечір мій згасає,
Мое серце запалає!
Чуєш, люба, солов'я?
Хай ридає.

21.11.1916

1917

«ОСТАННЯ ПІСНЯ ЖАЛІБНА...»

Остання пісня жалібна
І, може, пісня лебедина
Нехай простогне, пролуна,
Моя улюблена, єдина.

Прости! Прощаюсь, як з життям,
Як з сонцем, з небом, з вітром, з полем,
Яким палюсь я каяттям,
Яким я гострим ріжусь болем.

Чому так сталося? Хто розняв
Навік до суду наші руки,
Хто захотів, щоб я прокляв
Сей Божий день, сей день розлуки?

Прощай! Я душу напоїв,
Налив на цілий вік журбою,
І кожний мій і плач, і спів
Віки дзвенітиме тобою.

12.01.1917

«НЕ ВЕРНУТЬСЯ КРИЛАТІ МРІЇ...»

Не вернуться крилаті мрії,
Ясне тремтіння наших душ,
І ти минулого не руш,
Нехай в труні воно дотліє.

Над попелом сіріють вежі,
Під попелом сичать огні,
І їх обернуть знов в пожежі
Твої дихання вогняні.

Ходи, дивися в дні осінні,
Ходи в них привидам блідим
І слухай вітру голосіння
Над чимсь безмірно дорогим.

О ні! В могилі поховати
Тебе живу не можу я,
Без тебе жити і страждати
Стократ страшніш, ніж смерть твоя.

Хіба погасли твої очі
І одцвіли твої уста,
Хіба зігнувся стан жіночий
Вагою вічного хреста?

Ні, ні! Іди, моя, моя навіки,
Моя в житті, моя в труні.
Знайшли самі в собі ми ліки,
В своїй сердешній глибині.

24.01.1917

«НА ВОЛІ СОКІЛ! В НЕБІ ЗНИК!...»

На волі сокіл! В небі зник!
Короткі руки - не дістати!
Даремні ваші плач і крик,
Розбиті ваші ґрати!

Не будьте блазнями, смішні!
Не плигайте, лисиці, вгору!
За ваші мури навісні
Він не віддав свого простору.

7.04.1917

«ЛЮБЛЮ. БЕЗ ПАМ'ЯТІ ЛЮБЛЮ...»

Люблю. Без пам'яті люблю...
Хай, може, більше проклинаю.
Я знаю - сам себе гублю,
Але не можу, і кохаю...

Хто ти? Ти квітка без краси,
Ти літній ранок без проміння,
Ти в щасті жити не даси
З душею, повною каміння.

І все ж люблю! За що люблю.
І сам не бачу і не знаю...
Я знаю, сам себе гублю,
Але не можу, і кохаю.

4.11.1917

«ВАШІ БРЕХНІ І ЗНУЩАННЯ...»

Ваші брехні і знущання,
І погрози навісні
Доведуть нас до повстання,
До кривавої різні.
Єсть же край всьому на світі,
Має край і наш терпець.
Єсть в пророчім заповіті
Крик ображених сердець.
Не женіть же нас на муку,
На Голгофу, на хреста,
Простягніть братерню руку
І замкніть свої уста.
Бо народ, кажу, повстане,
Змие кров'ю власну честь.
О народе! О титане!
В заповіті крик твій єсть.

7.06.1917

«СПОЧИНЬМО! НА БІК ТАРАБАН!..»

Спочиньмо! На бік тарабан!
І в піхву шаблю вірну!
Я чую втому неймовірну
Після усіх боїв і ран.
Пущу коня... Пасись собі,
А я заграю на бандурі...
О, будуть ще вітри, і бурі,
І грім в кривавій боротьбі...
О, буде бій, останній бій,
Бій честі з табором ворожим,
Коли ми, коню, переможем,
Спочинем в стороні своїй.
Пасися, коню, дивний день,
Чаплі над озером дрімають,
І ледве чутно хвилі грають,
Цвінуть, несуть квітки вишень.
Заснути б тихо на траві,
Забутись сном ясним, дитячим,
І дати мир думкам гарячим,
І вгледіть обрії живі.
Засну... Забудусь хоч на мить...
А ти вартуй, а ти дивися,
Щоб хтось не вискочив з узлісся,
Щоб міг рушницю я схопить.
Коли ж угледиш, коню, ти,
Що я лежу і кров'ю сходжу,
І підвестись уже не можу,
Тоді мене вже не буди.

25.05.[1917]

«НЕ РАЗ ДУША МОЯ ДО ВАС ЛЕТІЛА...»

Не раз душа моя до вас летіла
І плакала на грудях ваших нив,
І разом з вашою терпіла і боліла,
І хтіла тільки дивних див.
Справдились сни... злетілись ви орлами,
Синами вірними землі.
Ваш голос прогримить небесними громами
І зілє в океан всі струмені малі.
І як один вся Україна встане,
І ждане слово прорече,
І в той же мент спадуть тяжкі кайдани,
І меч завісу розсіче.
І упадуть [мілковні] стіни,
І в піхви гострий меч затне,
І зійде сонце України,
І після ночі день блисне.

27.05.1917

«РАДІЙТЕ, СПІВАЙТЕ ПІСНІ ГОЛОСНІ...»

Радійте, співайте пісні голосні,
Квітками завітчуйте чола ясні,
Ридайте і смійтесь в сльозах, солов'ї,
Стривайте воскреслі надії свої.
Минули навіки дні чорних негод,
Живе Україна! І вільний народ,
Як з попелу Фенікс ожив і злетів,
І поглядом зміряв він простір степів.
О Боже! Без меж милосердя твоє
І правда, о Боже, на світі ще є...
Недарма нам снилась вона уночі,
Недарма ми гибли, до неї йдучи.

3.07.1917

«ВІН ВСЕ НЕ ВІРИВ КРИКУ РАН...»

Він все не вірив крику ран,
Він все повірити боявся,
І, зуби зціпивши, сміявся,
Оганьблений, осміяний титан.
Вампіри ссали кров - терпів,
Мовчав в ярмі під батогами,
Коли знущались діти-хами -
Бур'ян незайманих степів.
Здавалось, Бог його прокляв,
Здавалось, кинув на наругу
І дав йому невільну тугу,
Але найменшу честь одняв.
Всі йшли, всі рвалися вперед,
Жили, боролися, творили
І [на] горбу його могили
З квіток життя збирали мед.
Він гнив... і, може б, гнив віки,-
Не стерпів більш, озвавсь громами,
Заплакав мідними дощами
І кинув в груди блискавки.
І встав титан! О, встав титан,
Обмитий потом, слізьми, кров'ю,
І руки з ніжною любов'ю
Простяг в небесний океан.

27.06.1917

«ХАЙ ХМАРА ЙДЕ, ХАЙ ГРІМ ГУРКОЧЕ...»

Хай хмара йде, хай грім гуркоче,
Хай буде день, темніший ночі,
І буде [страшно], як колись,
Але ми ранку напились.
Нехай не буде вороття,
Але справдились сні життя.
Хіба ж ми спали без турбот,
Коли вставав гігант-народ,
Коли кував народний гнів,
[Безславну] волю з ланцюгів?
Коли йому любові цвіт
Летів квітками на весь світ,
Хіба нам снилися вві сні
Його слова, його пісні.
Хіба співали нам вітри,
А не червоні прапори.
Хай хмара йде, хай грім гуркоче,
Хай буде день, темніший ночі,
І буде страшно, як колись,
Але ми ранку напились.

17.07.1917

«ПІСНЕ, ЩЕ ОДНА ГОДИНА...»

Пісне, ще одна година -
І умру, як лебідь, я...
Бо остання, лебедина,
Буде пісня ся моя.

Слухай! Слухай! Я кохаю,
Я тебе люблю, люблю...
І з любов'ю умираю.
О, убий любов мою.

15.10.1917

«Я ТОБІ ЗОСТАНУСЬ ВІРНИЙ...»

Я тобі зостанусь вірний,
Ні до кого не піду,
Бо в журбі моїй безмірній
Я утіхи не знайду.

І всю довгу ніч тобою
Буду марити в журбі,
І з невтішною журбою
Буду плакати по тобі.

15.10.1917

«ЗОЛОТІ ЛИСТКИ ЗЛІТАЮТЬ...»

Золоті листки злітають,
Наче сльози золоті,
На зелений луг лягають,
Засипають в забутті.

В сонці ліс! А в серці в мене
Вже давно лежать сніги,
І в сльозах мої долоні,-
Потонули береги.

14.10.1917, трамвай

«СТОЇТЬ, СМІЄТЬСЯ І ВІТА...»

Стоїть, сміється і віта,
Як сон, як мрія золота,
І на бенкет мене зове
Таке ласкаве і нове...

Я глянув в душу. Пустка в ній.
Я подививсь на саван свій.
О, як мені на свято йти?
Життя, життя, спізнилось ти.

14.11.1917

«ВИ СОНЦЯ ЖДАЛИ ТАК ДАВНО...»

Ви сонця ждали так давно...
І ось в огні зійшло воно.
Чого ж злякались ви горіння,
Чому сховались від проміння
І враз спустилися на дно?

Вам стала рідною тюрма!..
Ах, дати б вам хоч край ярма,
Хоч шмат комусь за щось покори,
Лякають вас ясні простори,
Лякає воля вас сама!

24.12.1917

«ПРИЙМИ УКЛІН, ШЛЯХЕТНИЙ ДРУЖЕ...»

Прийми уклін, шляхетний друже,
Прийми і тугу без кінця,
Але хай прикладом послуже
Твій образ лицаря-борця.
Як син народу, щирий, вірний,
Ти душу всю йому віддав
І в боротьбі своїй безмірній
Себе на жертвенник поклав.
Спочинь на мить... Поглянь навколо.
Ідуть з корогвами полки
І на твоє прекрасне чоло
Несуть нев'янучі квітки.

19.12.1917

«НЕ ПІЗНАЮ ТЕБЕ, МІЙ КРАЮ...»

Не пізнаю тебе, мій краю.
Згубив ти стежку до мети.
Безмежна ніч була, я знаю,
Але осліп од сонця ти.

Загальнолюдські ідеали
Тебе на кручі повели,
І шлях твій рідний заховали
Під полог вранішньої мли.

Непевний, краю мій, у тебе спільник,-
Сьогодні він тобі і друг, і брат,
А вчора ще він був насильник
І духа Божого жорстокий кат.

Зміцнів би ти! Поставив на сторожі
Свідомість! Міць... І не страшні
Тобі були б всі заміри ворожі
І всі примари вдалині.

Подумай, встань! Згадай неволю.
Ясне майбутнє уяви
І привітай велику волю,
І долю в хату позови.

29.11.1917

«РИДАЙТЕ, СТРУНИ! ЗНОВУ ХМАРИ...»

Ридайте, струни! Знову хмари
Над рідним краєм гнізда в'ють,
І знов старі страшні примари
На темнім обрії встають.

Не вміли волі шанувати
Одвічні зрадники-раби...
Ридайте, струни, через ґрати,
Порвіться, струни, від ганьби.

29.11.1917

«ХАЙ ГАСНЕ ВЕЧІР, НІЧ ПРИЙШЛА...»

Хай гасне вечір, ніч прийшла
І захід мій квітками вкрила.
Пожежі в небі розлила
І душу сонцем затопила.
Хай гасне вечір. Струни дай.
Хай грім з-під струн моїх поллеться
І серце, сповнене украй,
На всесвіт скрикне і
Порветься!

18.12.1917

«ТАК І ЛЛЮТЬСЯ СТРУМКИ...»

Так і ллються струмки
З-під моєї руки,
Так і ллються пісні
Безтурботні, ясні.

Із моєї руки
Вилітають пташки,
І співають вони
Про весну восени.

З-під моєї руки
Виростають квітки
І цвітуть по лугах,
По ярах, по снігах.

І дивуються всі
Моїй дивній руці.
Але тайни не в ній,
А в голубці моїй.

Се співаю не я,
А голубка моя.
Ні, неправда! Вона
Все мовчить, чарівна.

Се співає співець,
Чарівний олівець.
Він і квітне в казках,
І щебече в струмках.

Не співає - цвіте
Се перо золоте,
Що голубка дала
З золотого крила.

21.12.1917

«МОЯ ДУША ЖИЛА В БАНДУРІ...»

Моя душа жила в бандурі...
Як не дограю я пісні,
Нехай на ній дограють бурі,
Коли я буду у труні.

Коли лежатиму в могилі,
Повісьте кобзу на хресті.
Нехай вітри ширококрилі
Торкають струни золоті.

Нехай вночі листок пожовклий
Впаде на неї восени,
Мов оживе мій жаль замовклий
І заридає із труни.

Нехай останній раз продзвоне
Бандура пісню голосну,
В устах моїх заснуть прокльони,
І сам навіки я засну.

17.12.1917

«КРИВАВО-ЧОРНІ ХВИЛІ ЙДУТЬ...»

Криваво-чорні хвилі йдуть,
Наш рідний острів в небезпеці...
Хай дзвони жахом загудуть,
Хай нагло виростуть фортеці.

Будуйте мури! Вище стіни!
Сини народу, під стяги!
Навколо люті вороги,
Кати одвічні України.

Криваво-чорні хвилі йдуть,
І в сурму смерть на хвилях грає...
Назустріч їй громи гудуть
І кров'ю жертвенник палає.

1917

«НЕ ВАМ СУДИТЬ МЕНЕ, ПІГМЕЇ...»

Не вам судить мене, пігмеї,
Національні крамарі.
Палає кров душі моєї
В усмішці ранньої зорі.

Свій гнів, любов, журбу, зітхання
Я вплив у страдницький вінок,
І ще задовго до світання
Шумів пісень моїх потек.

І влився він у брязкіт зброї,
В гаряче серце вояка,
В усмішку мрії молодії
І в вічну пісню юнака.

1917

«ОДНАКОВО! НЕ ЖИТИ ВДРУГЕ...»

Однаково! Не жити вдруге.
А раз як-небудь проживу.
І ріку в бурю і в негоду
Без ваших човнів пропливу.
На скелях буду спочивати,
Один в своїй самотині.
Для мене хвилі будуть грати,
Вітри співатимуть мені.
До мене чайка сизокрила
На груди квіткою впаде...
І затремтить у мене серце,
І крила щастя розведе.

23.12.[1917]

«СЕРЕД ПРИМАР І З ГІР В ДОЛИНУ...»

Серед примар і з гір в долину
Я йду в самоті і журбі
І тихо пісню лебедину
В думках наспівую собі.

Життя пройшло, пройшли бажання,
Надії, пориви - в труні.
Замість пісень - одні зітхання,
Одні подзвіння жалібні.

І нагло - ти! Ти - грім весняний,
Гримучий сонячний потік,
Потік нестриманий і п'яний
З вина і чаду, і квіток.

Ударив він, як вихор в груди,
В могилі молодість згубив,
Спалив жалі, вернув облуди,
Безкрилі мрії окрилив.

Я не дивлюсь уже в долину,
Я не боюсь уже примар.
Співайте пісню лебедину.
Лечу я соколом до хмар.

20.12.1917

«ХІБА ВИ ЗНАЄТЕ - ХТО ВАША РІДНА МАТИ...»

Хіба ви знаєте - хто ваша рідна мати
І ви чиї сини?
Не знали ви своєї хати,
Росли, як бур'яни.

Сумління ви ніколи не стрівали,
Не знали ви, що в світі єсть
І боротьба, і ідеали,
І рідний край, і честь.

Родились ви колись вночі, в негоду,
Але ж блискучий день тепер.
Чому ж ви, зрадники народу,
На світ не вилізли з печер?

Хіба не видно вам, де мати,
Де ваші друзі і брати,
Чиї затримують вас грати
На поміч матері прийти?

Чого ж братаєтесь з катями,
На нас здіймаєте шаблі?..
Хай висить хмарою над вами
Прокляття рідної землі.

2.12.1917

«ДЕ ТИ, СВЯТО, СВЯТО ЗГОДИ?..»

Де ти, свято, свято згоди?
Чи не час прийти тобі?
Задихаються народи
В братовбивчій боротьбі.

Вкрився Божий світ димами,
І криваві ллють моря.
Ой, коли ж над бурунами
Зійде тихая зоря

І осяє тихим світом
І могили, і тіла,
І засипе трупи цвітом
Правди, згоди і тепла.

8.12.1917

«ВЖЕ РІК СТАРИЙ В МОГИЛІ ТЕМНІЙ...»

Вже рік старий в могилі темній,
В глибинах Лети тихо спить,
Але ще сміх його таємний
Далеким громом гуркотить.

Ще сміх його старий, лукавий
Сичить гадюкою в кущах
І відблиск сонячно-кривавий
Горить на хмарних небесах.

Умер старий - лишилися діти,
Лишилися в кузні молотки,
Живуть в нащадках заповіти,
Цвітуть невидані квітки.

І нерозважною рукою
Опустять діти молоток,
Аби пливти їм за собою,
Аби догнати їм потік.

О ні, борці, підставте груди,
Серця розбийте і впадіть,
Але зірвіть з очей полуди
І в береги потік верніть.

Царки, князьки і блазні менту,
Опам'ятайтесь, час не жде...
Вода зруйнує все до щенту
І вам на голову впаде.

Взялись ви воленьку кувати
І щастя рідної землі,
А куєте кайдани-грати,
Сліпі, безглузді ковалі.

Над вами в'ються чорні хмари,
Круг вас танцює голод, жах,
І дико бігають примари
З кілками гострими в руках.

А ви, захоплені грою,
Ще більш вогню піддаєте.
В огні доковуєте зброю?
Сліпі, кістки ви куєте!

За двері вийдіть! День смеркає,
Голодний вечір настає -
Будь проклят той, хто день ховає,
Хто ніч ізранку нам кує.

27.12.1917

«ОГНІВ, ОГНІВ! БО СОНЦЕ ГАСНЕ...»

Огнів, огнів! Бо сонце гасне,
Тремтять проміння золоті,
І вдалині життя прекрасне
Стікає кров'ю на хресті.

Огнів, огнів, бо ніч надходить,
Встають примари із могил...
І хтось на півночі розводить
Дві чорні хмари хижих крил.

Огнів, огнів, щоб не злякатись,
Щоб не зневіритись вночі,
Щоб з ніччю темною не знатись
І стріти сонце, не сплючи.

1917

«ЧОГО Я ПЛАКАВ, САМ НЕ ЗНАЮ...»

Чого я плакав, сам не знаю,
А дзвони змовкли і вже мовчать.
Спитайте сурми,- а сурми змовкли,
Хоч в серці сурми іще гримлять.

Спитайте рідні стяги-корогви,-
Але корогви вже не шумлять.
Спитайте рідні шаблі народні,-
Але блискучі вже не бряжчать.

Чого я плакав, і сам не знаю,
Спитайте сонце, що сяло так!

[1917]

«ГЕЙ, ГОСТРИ, НАРОДЕ, ЗБРОЮ...»

Гей, гостри, народе, зброю
І готуйсь до бою!
Буде бій, останній бій
На арені життєвій!
Під знамена! Разом, спільно -
Хто бажає жити вільно!

[1917]

«ЯК КРИЖАНИЙ БЕСКЕТ СТОЮ...»

Як крижаний баскет стою...
Сміються з мене хвилі.
І через голову мою
Літають сизокрилі.

І де взялись - не знаю я,
І звідки ця музика...
Стогнала тут свята земля,
Як страдниця велика.

Сміється море. Все внесло,
Розмило, збило скелі,
Горить під сонцем, наче скло,
Шумлять пісні веселі.

Це, мабуть, сон, що снівсь мені
Колись в осінній ночі,
І щастям знов, уже в труні,
Злетів на мертві очі.

А хвилі в'ються. Навкрути -
Ні хмарки, ні туману...
Горять в проміннях береги,
І я ось-ось розтану.

Як крижаний баскет стою,
Сміються з мене хвилі,
І через голову мою
Літають сріблокрилі.

«В ЧАС СМЕРКАННЯ, В ЧАС ВМИРАННЯ...»

В час смеркання, в час вмирання
Знов кохання, Боже мій!
Серце б'ється, пісня ллється,
зграї мрій.

Знову жити, світ любити,
Сонце пити з уст твоїх...
Зглянься, Боже, переможе
душу гріх.

27.12.1917

«ПІСНЯ - СЕ ТУГА КОХАННЯ...»

Пісня - се туга кохання,
Пісня - се радість його.
Стихла вже пісня світання
Й заходу серця мого.

Ллються пісні соловйові,
Тільки в маю чарівні,
Стихли давно вже майові
Співанки в серці моїм.

В ірій давно одлетіла
Пісня остання моя.
В серці лишилась могила,
А над могилою я.

8.11.1917

«ТРИ СТАРЦІ ДО МЕНЕ ПРИЙШЛИ...»

Три старці до мене прийшли,
Окровлені, босі і голі,
І холодом слів облили:
«Ми пасинки людської долі».

«Чим винні ми, пане, скажи», -
Три старця у мене питають
І нагло виймають ножі,
І їх надо мною тримають.

В [німоті] зі мною всі скарби мої.
Ось ліжко... Мене перервали:
«Родилися ми на землі
І ліжка ніколи не знали!»

Я змовк: «Весь скарб мій - книжки»
«А ми не умієм читати,
Співали церковні дячки
І нас не хотіли навчати».

«Робив я удень і вночі,
І ми по дорозі не спали,
Наш сон проганяли сичі,
Нас злидні, як мухи, кусали...»

«Так чим же я винен, брати?»
«Ми стали братами сьогодні
І зважились вперше зайти,
Хоч завжди стогнали, голодні».

«Я вже за обідом поїв...»
«У тебе ще м'яса доволі,
Ніхто з нас ще м'яса не їв,
Час з'їсти і пасинкам долі...

Чим винні ми, пане, скажи?»
Та я їм не встиг відповісти:
Блиснули холодні ножі,
І стали старці мене їсти.

10.11.1917

«НАЗУСТРІЧ СОНЦЮ ЗОЛОТОМУ...»

Назустріч сонцю золотому
Я з вами йшов, пісні мої.
І ось хилюсь... я чую втому,
Лягти б, забутись на землі...

Ми твердо йшли в вітри, в негоду,
Ми чесно прапор свій несли,
Вночі не зрадили народу,
В ворожий табір не втекли.

Були самотні ми, як скелі,
Нам терен груди розривав,
І голос наш комусь в пустелі
Дарма на груди припадав.

Останній хам, як вовк голодний,
З зубами кидався на нас...
І в душу входив жах холодний,
І світ, прекрасний світ нам гас...

А друзі-спільники?! - Нікого.
В шинку, в могилі чи в боях?
О, шлях до сонця золотого,
Брати, далекий, довгий шлях...

Але ми йшли! Аж галас, крики,
І кров, і плач, і рев гармат...
І на руїнах танець дикий
Танцює з катом рідний брат...

Пісні мої! Вгадайте, милі,
Не прилучились ми до їх...
Ми тільки впали на могилі
В сльозах окровлених своїх.

Здавалось нам, що рідна мати
Перевертається в труні.
Ми не могли братів пізнати
З катами в диму і огні.

І ми на горах заспівали
Безмірно пісню жалібну,
Квітками їм труну убрали
І їх поклали у труну.

О, ви тепер життя обранці,
Чи ви почули нас в той час,
Чи ви до нас прийшли уранці,
Як промінь сонця впав на вас?..

Ні, ми прийшли... Голодні, голі,
Благословляючи когось,
Але старцям на святі Волі
Між вами місця не знайшлось...

І стали ми десь ззаду, збоку...
І, наче зняті із хреста,
Молитву тиху і глибоку
Зашепотіли в нас уста.

Аж ось і ранок розцвітає...
Великий грім весни гуде!
Наш Дух в могилі воскресає,
Наш Дух, я чую вже, іде!

Молитву тиху і глибоку
Шепочуть радісні уста...
І в ніч спокійну, зореоку
Хтось нас одведе од хреста.

5.12.1917

«НАКЛАДАЛИ ЇЙ ПОЛУДУ...»

Накладали їй полуду
На волошки-очі,
Світ робили їй темнішим
Від темної ночі!

А тепер, коли упали
Ваших тюрем стіни,
З мурів вирвалась на волю
Воля України.

А тепер, коли самих вас
Стіни придавили,
Простягаєте ви руки
З власної могили.

Порятуємо, полежте,
Ми віки лежали -
Бились, скаржились, молились,
Порятунку ждали.

Хай наллється наша воля,
Хай збереться в силу...
Полетить вона й загляне
Не в одну могилу.

25.10.1917

НА ВУЛИЦІ

Космополіте!.. Правду кажеш, брате:
Єдина мова і народ!
Пора всім неукам почати
Проти порядків свій поход!

Чому ж по-твоєму казати мушу?
Чого ти... дивишся згори?!
Я маю теж і честь, і душу...
Космополіте, не дури!

30.04.1917

«З ЛАНІВ ЖИТТЯ В ПРОВАЛЛЯ СМЕРТІ ЙТИ...»

З ланів життя в провалля смерті йти,
Життя в минулому лишити
І тільки хрест його нести,
І тільки хворим тілом жити.
Так я, лишивши гнів, любов,
В яри по каменях ішов...
І враз, як сон, як казка чарівна...
Країна дивна виростає,
Сміється день, цвіте весна,
Життя обійми простягає...
А я в провалля смерті йшов,
А я згубив, зросив всю кров...
Хотів я крикнути - мовчать уста,
Хотів заплакати - сліз немає.
І з плеч жорстокий хтось хреста
Рукою дужою знімає...
Повіяв вітер, і без слів
Я в царство смерті полетів.

15.09.1917

«МОВЧАТЬ УСТА, ХОЧ СЕРЦЕ Б'ЄТЬСЯ...»

Мовчать уста, хоч серце б'ється,
І в серці пісня плаче-ллється.
[Цвітуть] уста, цвітуть гаї.
В гаях щебечуть солов'ї,
І на піснях крилатих їх
Сміються роси сліз моїх.

21.09.1917

«ДУШНО! ПОВІТРЯ!.. ВІКНО РОЗЧИНІТЬ...»

Душно! Повітря!.. Вікно розчиніть,
Стіни роздайте... Простору!
Дихати нічим! Серце дрижить.
Серце порветься!

Моря б! На березі б важко лягти,
Хвилям віддатись холодним!
Тихо забутись... Забути, що ти
Душу мою розбудила.

16.08.1917

«ДИМ, ОГОНЬ, РИДАННЯ, КРИКИ...»

Дим, огонь, ридання, крики...
Безупинний дикий дзвін.
Грають весело музики
В сяйві полум'я руїн.

Трупи кидають в могилу,
Божевільний зойк і крик.
Вище голову похилу!
Станьте ближче до музик!

Ах, танцюйте до нестями,
Млійте, падайте в танку...
Хай покидають нас в ями -
Раз вмирати на віку.

Голод витоптав пшеницю,
Покачався на житах...
Хтось пустив ясну жар-птицю
По повітках, по хатах.

Дим, огонь, ридання, крики,
Регіт, полум'я руїн.
Грають весело музики,
Безупинно кличе дзвін.

1917

«НА ВОЛІ РАБ! ЖИВИ, ТВОРИ!...»

На волі раб! Живи, твори!
Літай орлом в просторах!
Туман розвіяли вітри,
Зовуть шляхи на гори!

Боїться пан його, як тхір,
То виє, то голосить...
А він іде на панський двір
І в пана ласки просить.

27.09.[1917]

«ВІЮТЬ КРИЛА НАДІ МНОЮ...»

Віють крила наді мною -
Крила смерті... Боже мій,
Віють тишою страшною -
Крик і жах в душі моїй.

Ще не все, о смерте-мати,
Ще не все твій син зробив.
Можна пісню ще співати,
Коли кобзу він розбив.

Ще синіє шлях-дорога,
Ще єсть сльози у очах.
Недалеко перемога
І побідний меч в руках.

Недопитий, мати, келих,
І далеко ще до дна,
І пісень моїх веселих
Ще не чула сторона.

Смерть почула, одлетіла,
Руки вгору простяглись.
Стогін духу, стогін тіла
В сльози, злившись, полились.

26.04.1917

«НЕ СЛОВАМИ, НЕ ПЛАЧЕМ...»

Не словами, не плачем,
Волю силою боронять,-
Грудьми, кровію, мечем.

Тільки вірити собі,
І підмоги ні у кого
Не шукати в боротьбі.

Під знамена! Дійсно, геть
Приготуємось до бою,
Обороним свою честь.

Вкупі наша кров лилась,
Вкупі ми за волю бились,
А тепер нам волі зась!

Ні, не буде, краще смерть!
Бо нема терпіння жити,
В серці муки повно вщерть.

Ні, не буде! За шаблі!
Хай угледять, як боронять
Волю рідної землі.

17.05.1917

«НЕ ВАМ ВЕСТИ ЙОГО, КОЛИ ВІН СТАВ НА НОГИ...»

Не вам вести його, коли він став на ноги
І вгледів обрії ясні.
Він прагне ширшої дороги
В степах на дикому коні.

Життя не жде. За обрієм - [свобода],
За ним і день, і боротьба.
Народ одкинула негода
В ярмо закутого раба.

Вузькою стежкою не стане литись слава,
Того, хто тихше йде,- змете,
Бо в сто крат швидше гасне слава,
Ніж гасне сонце золоте!

І він в той час, коли весь світ до його
Свою увагу прикував,
Блисне він крилами орла прудкого,
Щоб світ орлом його назвав.

10.08.1917

«ЗОЛОТІ ПРЕКРАСНІ МРІЇ...»

Золоті прекрасні мрії,
Незабуті дивні сни.
Ви справились! Сонце гріє,
Сонце нашої весни!

Сходять трави, сходять квіти,
Розливаються пісні,
Найсвятіші заповіти
Славлять сурми голосні.

1917

«ГРИМІТЬ, РЕВІТЬ, ГРОМИ, ГАРМАТИ...»

Гриміть, ревіть, громи, гармати,
Сичіть, бряжчіть, січіть, мечі,
Руйнуйте тюрми, крайте ґрати,
Кричіть про сонце уночі.

Далекий схід уже палає,
Зникають привиди у млі...
Вже янгол миру в сурму грає
І доля ходить по землі.

1917

«Я ПІШОВ В ШОВКОВЕ ПОЛЕ...»

Я пішов в шовкове поле,
Я зайшов в зелений ліс,
Безліч квітів я приніс -
Повні руки, повні поли.
Як я бережно їх ніс...
Ти взяла їх з півдороги,
Наплела собі вінків,
Не згадала наших слів
І покидала під ноги.
Я одніс вам сльози-муки,
Я одніс вам кров і гнів.
Ви мені стискали руки
І найти не вміли слів.

[1917-1918]

«В СЮ НІЧ ВИ КАМІНЬ ОДВАЛИЛИ...»

В сю ніч ви камінь одвалили,
Що нас гнітив впродовж віків,
В сю ніч відкриваються могили
Великих прадідів-орлів.

В сю ніч воскресне дух народу
І скине шати жалібні,
В сю ніч в пустелях небозводу
Нові засвітяться вогні.

Немає слів! Хай грають дзвони,
Сміється сонце в небесах,
Шумлять дерева по лісах -
Одна мелодія полоне!

Чому ж не зійдуть зараз квіти,
Не розцвітуть сади, гаї,
Не заспівають солов'ї
І жайворонки у блакиті?

Ні слів, ні голосу, ні руху...
Душа всю душу віддала,
Коли вона святого духа
Торкнулась світлого крила.

11.1917

«З МОЄЮ МРІЄЮ ЯСНОЮ...»

З моєю мрією ясною
Сплелось життя в один вінок,
І слізьми, вилитими мною,
Скропило усміхи квіток.

В троянди рани розгорнула,
Надії - в келихи лілей,
В дзвіночки сині обернуло
Зітхання змучених грудей.

О, молода моя, без краю
Тобі пасує мій вінок...
А я лежу... а я вмираю:
Всю кров віддавши для квіток.

1917

«ЯКИЙ БЛИСКУЧИЙ, ДИВНИЙ РАНОК...»

Який блискучий, дивний ранок,
І день холодний і страшний,
Туман навісив свій серпанок
І погасив наш світ ясний.

Десь грім, непевний і лукавий,
То стихне враз, то загуде.
Що буде далі: дощ кривавий
Чи сонця море золоте?..

Який був схід ясний, блискучий,
Але який нас захід жде?!
Чи він несе нам біль пекучий,
Чи віру в сонце золоте?!

9.10.1917

«БОЖЕ, ЩО РАНОК І ДЕНЬ ПОСИЛАЄШ...»

Боже, що ранок і день посилаєш,
Тишу і мир нам пошли.
Ти, що орла в небесах окриляєш,
Наші думки окрили.

Боже, коли ж ти звелиш нам сьогодні
Вийняти з піхов шаблі
І захистить наші скарби народні,
Чесць і простори землі...

[1917]

«О, ДЕ ВИ, ТІ, ЩО НАМ ВІНКИ СПЛІТАЛИ...»

О, де ви, ті, що нам вінки сплітали,
Що в край ясний за нами йшли,
Що переможно клекотали,
Як в небі синьому орли?

Куди ви линете на крилах,
Що з вами сталося тепер,
Чи ви спите в сумних могилах,
Розбиті вихором химер,

Чи ще і досі, вірні волі,
Вінки із гімнів плетете,
Чи кров'ю сходите у полі,
Чи зброю в нетрях куєте?

О, де ви, лицарі прекрасні?
В темницях ваші ватаги.
В них світлий дух, як сонце, гасне,
На них сміються ланцюги.

Як чорні хмари, чорні думи
Закрили їм пречистий світ,
Хоч ще шумлять весняні шуми,
Хоч ще цвіте весняний цвіт.

[1917]

«НА РІВНИНАХ БІЛОРУСІ...»

На рівнинах Білорусі,
Де лягла журбою мла,
На мужицькій бідній ниві
Ніжна квітка розцвіла.

Ти в собі відбила ниву,
Всю журбу взяла її,-
І тому мене так ваблять
Квіти - віченьки твої.

1917

«ЗНОВ ДУШАТЬ НАС, ТОВАРИШ, БРАТ...»

Знов душать нас, товариш, брат,
Невольник, вчора скутий,
Що разом вийшов із-за ґрат,
Сьогодні ворог лютий.

Вчорашній раб - сьогодні пан,
Кричить, глузує,
Що не загоїв славних ран,
А вже зробивсь тираном.

Мовчи! Хоч вирви язика,
Коли терпець урвався,
Владика тут моя рука,
Хоч я в твоє забрався.

Ой брате, пане, не жартуй,
Бо плакати доведеться,
А ти, народе, зброю куй,
Бо битись не минеться.

1917

«ДАЙТЕ ТЕРПІННЯ!...»

Дайте терпіння!
Бракує нам лише терпіння.
А решта єсть у нас:
Наруг, і глуму, і каміння,
Прокльонів братніх і образ.

Терпіння тільки нам бракує,
Народ терпіння грізно жде,
Гримить кайданами, шумує,
Як рій схвильований, гуде.

30.05.1917

«ЩАСЛИВІ МИ! СУЧАСНИКИ МОЇ...»

Щасливі ми! Сучасники мої,
Яка багата нам судилась доля!
Беззмінна ніч, подзвін і клич, жалі..
І сонце враз! І промениста воля.

І цвіт землі! І цвіт, як шум на морі,
Як океан, схвильований народ.
О революція, о пориви прозорі,
О правдо вічна, пам'ятай приход.
І знов падіння із-за хмар безодні,
Бенкет кривавий...

О ні! Народ з орлячою душею
І з арфою Еола не умре.
(Хай пекло - все життя - воно ніщо Орфею)
Живим лишиться він і під землею
І пута куті перетре.

[1917]

«ХТО НА ВАРТІ, НА СТОРОЖІ...»

Хто на варті, на сторожі,
Хай вартує, а не спить.
Хитрі заміри ворожі,
Ворог помстою кипить.

Всі на варту! Очі, вуха
І набитий карабін.
Ворог пильно тишу слуха,
Припадаючи до стін.

Діла! Зерна, не полови!
Нам обридли вже слова!
Мокрій курці без розмови
Одсічеться голова.

[1917]

«ГЕЙ, ВПЕРЕД! КРІЗЬ ЛІС ДУБОВИЙ...»

Гей, вперед! Крізь ліс дубовий
До щасливої мети!
Тільки в вільній Україні
Відпочинемо, брати.

Більше віри і завзяття!
Гнуться, падають дуби!
Буде солодко спочити
Після лютої борби.

Друзі! Ширшає дорога,
Світить сонце крізь гілля...
Недалеко перемога
І улюблена земля.

Гей, вперед! Крізь ліс дубовий
До щасливої мети.
Тільки в вільній Україні
Відпочинемо, брати!

8.05.1917

1918

«НЕ БОЮСЬ Я ЗИМОЮ ТЕБЕ, НЕ БОЮСЬ...»

Не боюсь я зимою тебе, не боюсь.
Ти, як квітка зів'яла, стоїш,
І барвінком уже я не в'юсь,
І стократ ти в минулім миліш.

Я боюсь, що весною тебе полюблю,
Що весною і ти розцвітеш,
І обвієш всю душу мою,
І отруту в душі розіллеш.

Бо весною і наші серця молоді,
Бо весною і ми в її владі,
І прощається легше тоді,
І минулій не віриться зраді.

4.01.1918

«В ПРОМІННЯХ СОНЦЯ ВРАНЦІ, ЛІТОМ...»

В проміннях сонця вранці, літом,
Щось грає дивним самоцвітом.
Цвітуть поля, шумлять гаї,
Летять-дзвенять пісні мої.

А самоцвіт горить! Співаю
Пісень йому - як шуму з гаю!
А що горить - дарма мені,
Коли від його я в огні.

Ти не розсердишся, кохана...
Я знав, що там платівка скляна
Горить, як дивний самоцвіт...
Строфа нікчемна в двадцять літ.

4.01.1918

«ТИ ПРИЙДЕШ ЗНОВ, МОЄ СУМЛІННЯ...»

Ти прийдеш знов, моє сумління,
Моя весна,
Як день, ясна,
Вся зіткана з проміння.

Ти прийдеш зараз, ось сьогодні,
Розвієш сум
Похмурих дум...

І я нап'юсь твого проміння,
І стану знов
Під хоругов,
Моя любов, моє сумління.

8.10.1918

«ЖАРТУЙ, ОТОЧЕНА ЮРБОЮ...»

Жартуй, оточена юрбою,-
До тебе я не підійду...
Я буду марити тобою
Вночі, в забутому саду.

Нехай з тобою п'ють пілати,
Цілують щоки і уста...
Я буду слід твій цілувати,
Яким ішла ти на хреста.

Нехай веселі тарабани
Вславляють міць твою й красу...
Твої розірвані кайдани
Я на руках своїх несу...

Жартуй, оточена юрбою,
До тебе я не підійду.
Я буду марити тобою
Вночі, в забутому саду.

1918

«ДО ДОСВІТА Я ВСТАЮ...»

До досвіта я встаю...
Ходжу і дихаю, й зітхаю,
Тривожно щось страшне ловлю,
А що - і сам не знаю.

Мов перед смертю, хочу я
Познатися з душею.
Неначе душенька моя
Прощається з землею.

Вночі не сплю. Думки мої
Очей не закривають,
Далеких образів рої
До мене прилітають...

Щодня до досвіта встаю,
Ходжу, дивлюсь, зітхаю,
Тривожно щось страшне ловлю.
Прощай, прости, мій краю!

7.01.1918

«НЕХАЙ СЛІПИМИ ТАБУНАМИ...»

Нехай сліпими табунами
В багно затоптані квітки,
Вони ще зійдуть над ланами,
Ще їх розстелють килимами
І нам розкидають вінки.

Не ніч, а ранок переможе!
Не спить лише, брати, вночі,
До ранку стійте на сторожі,
Спиняйте заміри ворожі
І куйте в вогнищах мечі!

1.01.1918

«ГЕЙ, СЕМЕНИ, ПЕТЬКИ, ГРІШКИ!..»

Гей, Семени, Петьки, Грішки!
Годі бавитись, брати!
Од політики до книжки
Чи не треба перейти?!

Будем літери складати,
Хоч це діло і нудне,
Коли вивчимось читати,
Вгледим царство чарівне.

Кожна книжка - таємниця,
Кожна книжка - цілий світ,
Духу творчого скарбниця,
Серця квітнучого цвіт.

І коли б ми прочитали
Хоча деякі книжки,
Ми б по лісу не блукали
І угледіли б стежки.

А стежки ведуть по кручах,
Обережно треба йти,
Щоб з лісів страшних, дрімучих
Славно вийти до мети.

Гей, Івани, Мішки, Грішки!
Годі бавитись, брати!
Од політики до книжки
Чи не треба перейти?!

12.03.1918

«СУМУЮ... БЕЗМЕЖНО... ЛЕЛІЮ... ЛЮБЛЮ...»

Сумую... безмежно... лелію... люблю.
Вві сні і в уяві твій образ ловлю,
І знов розлучаюсь з тобою в юрбі,
І знов у [просторах] шукаю в журбі.
Сумую безмежно, лелію, люблю,
В уяві твій образ до серця тулю.
Ось-ось розцвітуть і дерева, і квіти,
Як буду без тебе весні я радіти...
Без тебе, сонце, весна не цвіте
І цвіт яблуневий снігами мете.
Ось-ось розцвітуть і дерева, і квіти,
А серденько стане ще дужче щеміти.
Навчи мене, [сонце], без тебе радіти.

11.03.1918

«КОЛИ ПРИХОДИЛА ВЕСНА В НАШ КРАЙ...»

Коли приходила весна в наш край
І кидала нам першу квітку,
Я розчинив сувору клітку
І випустив пташок у гай.

Давно пройшли дитячі дні,
Тепер пташки - пісні в мені,
Коли приходиш ти на мить,
Миліш весни, квіток і сонця,
В душі розчиняться віконця,
І рій пісень із них летить...

16.03.1918

«КОЛИ Б Я МІГ В СЮ МИТЬ СПІВАТИ...»

Коли б я міг в сю мить співати,
Мої пісні летіли б, як потік,
Курились вихором і бурею ревіли,
І плакали дитиною малою.

Коли б я грати міг! Не арфу,
Громи, громи б я в руки взяв.
Нехай би світ глухий гримів
І руки піднімав до Бога.

Коли б я волю дав сльозам!
О ні! Нехай живе життя!
Бо потонули б в них всі радощі землі
І погасилось би велике сонце.

12.10.1918

«ЯК ОСІННІЙ ЛИСТОК, МОЯ БІДНА ДУША...»

Як осінній листок, моя бідна душа,
Як листок на березі тремтить.
Тільки вітер зітхне, тільки вітер торкне,
І вона упаде, полетить.

Рвуть вітри мене, рвуть,
Бурі душать і б'ють,
Кров тече з моїх ран, як потік,
А хтось дужий мене обнімає крилом
І плете з мого зілля терновий вінок.

12.10.1918

«ВЕСНА ПРИЙШЛА, І ПОВІДЬ СПАЛА...»

Весна прийшла, і повідь спала,
І хвилі тяжко сплять в землі.
По полю де-не-де на боці
Лежать злиденні кораблі.

А все ви - бульки різнобарвні,
На темних водах пухирі.
Де зараз ви, юрби пророки,
Бурхливих хвиль проводирі?

Давно полопались, нікчемні...
Самі з повітря, з ним злились...
Почервоній за них, о земле,
Ти їм молилася колись.

3.09.1918

«ВЛЕТІЛИ В СЕРДЕНЬКО МОЄ...»

Влетіли в серденько моє
Якісь страшні пташки-тривоги.
Одна зозулею кує,
А друга вороном клює,
А третя плаче від знемоги.

Що жде мене, не знаю я...
Але душа моя німіє,
Але кричить душа моя.
Ах, наближається змія.
О, де ти єсть? Рятуй, надіє!

11.11.1918

«УСЕ: МОЯ ДУША, І КРОВ, І МОЗОК...»

Усе: моя душа, і кров, і мозок -

Були твої... тобі.

Ти скрізь була в піснях і снах,

В сльозах, падіннях, в боротьбі.

Чому ж ми розійшлися мовчки?

Ну, ти - нехай, а я, а я...

Мені б не стало віку, щоб тобі усе сказати.

І, може, через те я тільки плакав?

Ага! Тепер я розумію.

Колись сказала ти мені:

Одна сльоза гаряча варта

Мільйонів цілих слів.

12.10.1918

«РАДІСТЬ ЖИТТЯ В МОЇМ СЕРЦІ СПІВАЄ...»

Радість життя в моїм серці співає,
Горе розлуки з ним тужить в мені,
Чом тебе, щастя, зо мною немає,
Нащо лишила ти сльози одні?..

Глянь! Моя радість без тебе вмирає,
В'яне, як квітка в степу без роси,
Горе на грудях у неї ридає...
Хрест ти йому і труну принеси.

1918

«ЩЕ ЗІЙДЕ СОНЦЕ, І НЕ В ЧЕРВОНИХ ШАТАХ...»

Ще зійде сонце, і не в червоних шатах,
І не з мечем в окровлених руках,
Блисне воно на мурах і на ґратах
З великим гімном на устах...

І ранок світлий перейде в день поволі,
І стануть рідними братами вороги.
І присягнуть на вічні віки волі,
І переллють на рала ланцюги.

1918

«ЛІСИ ТЕРНОВІ, ЯРИ І КРУЧІ...»

Ліси тернові, яри і кручі
По власних трупах ми пройшли,
І перед нами ясні простори,
І ми розкуті, і ми орли.

На крила! Вгору! На вічну волю,
Вперед, до сонця, до зір ясних.
Вітаймо волю, вітаймо долю,
Квітчаймо славних, хто ліг за них.

Народ великий іде за нами.
Ми всі злилися в один потік!

Ти і вони - дві недолі мої,
Дві мої радості світлі...
Шкода, до сліз мені шкода її,
Шкода і квіток розквітлих.

Осінь вона... Але дні золоті!
Падає листя останнє.
Тихо дрімає життя в забутті,
Світиться в серці кохання...

Ти - це весна! Це надії мої,
По[тяги], думи бентежні,
Сонце і вітер! Квітки, солов'ї,
Гори! Степи необмежні...

Як я вам серце своє поділю?
Хто з вас дорожче для мене?
Двох я без пам'яті, двох вас люблю!
Рвися ж, серце шалене!

06.1918

«ДО МЕНЕ СМУТОК ЗНОВ ПРИЙШОВ...»

До мене смуток знов прийшов,
Прийшов до мене близько-близько,
Зітхнув, схилився низько-низько
І слів для мови не знайшов.

До мене мрія підійшла,
Поклала руку ніжно-ніжно
І враз заплакала неvtішно,
І біля ніг моїх лягла.

І довго втрюх сиділи ми
В вечірній сутіні, як сови...
Були в нас скінчені розмови:
Ми ждали тиші і птьми.

1918

«ПРИЙМИ МЕНЕ, ВЕСНО РОЖЕВА...»

Прийми мене, весно рожева,
Слугою твоєї краси,
Візьміть мене братом, дерева,
Візьміть мене в прийми, ліси.

Розкрию я широко віти,
До сонця гілля простягну
І буду вам пісню шуміти,
Казатиму казку ясну.

Печуть мене думи прокляті,
І привиди чорні встають,
Страховища-звірі на святі
З кривавого келиха п'ють.

Я віру згубив по дорозі
І змучене серце розбив,
Я муками висушив сльози
І розпачем душу спалив.

Візьми мене, весно кохана,
Хоч каменем кинь без життя...
Глибока, як ніч, моя рана,
Немає назад вороття.

1918

«ПОКИНЬ, МІЙ СИНОЧКУ, РИДАТИ...»

Покинь, мій синочку, ридати.
Хай сліз твоїх ворог не п'є.
Почуєм ми рідні гармати,
Угледим ми військо своє.

І рідний наш прапор замає,
Як сонце ясне вдалині,
І в сурму привітно заграє
Хтось верхи на білім коні.

І вибіжать люде убогі
Зустрінути батька свого,
Впадуть вони лицарю в ноги,
Сльозами обмиють його.

Покинь, мій синочку, ридати,-
Хай сліз твоїх ворог не п'є,
Почуєм ми рідні гармати,
Угледим ми військо своє.

1918

«ДУХ НАШ ПРЕЧИСТИЙ, ДУХ НАШ НАРОДНИЙ...»

Дух наш пречистий, дух наш народний,
Над нами сходить в сю мить, сьогодні.
На крилах в'ється,
В сльозах сміється.
І сльози щастя, обмивши рани,
Пливуть потоком, несуть кайдани.

Сьогодні дух наш зійшов над нами,
Ввійшов, влетів нам в серця пташками.
У душах б'ється,
У слові летється.
О день преславний, блаженні миті,
Сьогодні з духом святим ми злиті!

О, поведи ж нас, лицарський духу,
По вільній стежці життя і руху.
На тихі води,
На ясні зорі.
І в цю велику [страшну] годину
З'єднай в єдину всю Україну!

19.12.1918

«ТИ ЖИЛА В МОЇЙ УЯВІ...»

Ти жила в моїй уяві,
Прилітала в срібних снах,
І слова ясні, ласкаві
Розцвітали на устах.

Чи ходжу я в лісі темнім,
Чи шумить мені трава,
Чую в шелесті таємнім
Золоті твої слова.

Вийду в поле я зелене
І з волошок в'ю вінок.
Ніжно дивляться на мене
Сині очі із квіток.

І тебе я бачу всюди...
Ти, як сонце розлилась,
Затопила серце, груди,
В небо пташкою знялась.

А зустрінусь... нудно стане,
І немилим стане все...
Ах, коли ж то ніч настане,
Сон твій образ принесе.

1918

«ДУША ЇЇ - ПУСТЕЛЯ СІРА...»

Душа її - пустеля сіра,
Холодна, мертва, мовчазна...
Не розцвітала в ній ніколи
Любов, як папороть, ясна.

Як сонце, світе моє серце,
І думи хмарами пливуть,
Даремно сльози мої ллються,
Квітки в пустелі не цвітуть.

1918

«ЗАМОВКЛО ЩЕБЕТАННЯ...»

Замовкло щебетання,
Сиділи без розмов...
І це страшне мовчання
Убило в нас любов.

Ми мовчки розійшлися,
Не стиснувши руки,
Хоч вчора ще клялися
Любитися віки.

1918

«ОЧІ МОЄЇ РУСАЛКИ...»

Очі моєї русалки
В душу дивляться мою,
Не умруть твої фіалки,
Доки я тебе люблю.

Одцвіте весна рожева,
І замовкнуть солов'ї.
Стануть плакати дерева,
Стане осінь на землі,-

Не умруть твої фіалки,
Доки я тебе люблю.
Очі любої русалки
В душу дивляться мою.

15.04.1918

«ХОЧ В ГРУДЯХ ПОВНО ПОЧУТТЯ...»

Хоч в грудях повно почуття
І догоряє вогник віри,
А все ж таки люблю життя,
Люблю без пам'яті, без міри.

Хай мрії наші у труні
І духа лицарі в могилі -
Життя як море! В глибині
Нові народжуються хвилі.

Не вічно буде ніч негод,
Образ, зневір'я і сваволі...
Засяє ранок, і народ
Простягне руку знов до волі.

І знову сурми бойові
Позвуть на вулиці тривожно...
І знову прапори нові
Шуміти будуть переможно.

І вже побачимо тоді
Кого і хто з нас переможе.
Ростіть, як хвилі молоді!
А ви, ви стійте на сторожі.

23.06.1918

«НАД ТРУПАМИ В'ЮТЬСЯ КРУКИ...»

Над трупами в'ються круки,
Десь виють голодні шакали,
А в полі кривавім летять юнаки,
Що з прапором рідним упали.

Ще квітнуть на межах квітки,
Пахтять і чарують красою...
Десь кричуть-віщують круки...
Не впасти б квіткам під косою...

О ні! Не хитайтесь, полки!
Обранці і лицарі волі!
Хай сходять вогняно-гарячі квітки
На кров'ю политому полі.

12.04.1918

«ТІ ПІСНІ, ЩО Я СПІВАЮ...»

Ті пісні, що я співаю,
Хоч вві сні - чи чуєш ти?
Як люблю тебе без краю,
Як в світах тебе шукаю
Без надій тебе знайти.

Так, не жду! Поклав як мрію,
Молоду свою в труну,
А надію все лелію,
Біля серця ніжно грію,
Бережу її одну.

1918

«НЕ ДУРНО ПЛАКАВ Я В ПУСТЕЛІ...»

Не дурно плакав я в пустелі
І плакав довго без надій,
Мій крик і плач почули скелі,
Почули скелі голос мій!

Мене каміння зрозуміло,
Я чув, як серце кам'яне
В холодних грудях затремтіло
І враз покликала мене.

Я чув, як сурми загриміли,
І розчинилася труна,
Як вийшла з темної могили
Нетлінна Мрія чарівна.

І рвійно певною рукою
Із серця прапор вирвав я -
Стояли люде наді мною,
В пустелі слалися поля.

О Боже мій, це ж суд народний,
Це ж свято правди на землі!
Як ясно сяє меч народний,
Вінок терновий на чолі!

.....
.....

Лежу у полі з хоругов'ю,
І чую січу вдалині,
Лежу, мовчу і сходжу кров'ю,
І чую дзвони жалібні.

Як вечір, гасне меч народний,
Стихають сурми золоті...
Надії падають в безодні,
Конає Мрія на хресті.

1918

«ОГОНЬ, І СМІХ, І КРИКИ В ХАТІ...»

Огонь, і сміх, і крики в хаті,
Бенкет гучний справляє хтось...
А я під вікнами: на святі
Для мене місця не знайшлось.

Ну, що ж... нехай музики грають
І ллються хвилями пісні,-
Вони назад мені вертають
Гадки-сподіванки ясні.

Хай дощ холодний з неба ллється
І ніч чорніє, як труна,
Хай з мене доля зла сміється
Вогнями щастя із вікна,-

Дарма! Самотності голодній
Кричати кров'ю я не дам:
В той час, як ллється сміх народний,-
Ганебно литися сльозам.

Піду без крику, без зітхання,
В пільмі один заплачу я,
Заллють пісні мої ридання,
І прийме їх свята земля.

1918

«ТИ ЗАХОДИШ СОНЦЕМ... НЕБО І ЗЕМЛЯ...»

Ти заходиш сонцем... небо і земля -
Наче дві троянди... наче кров моя.

Наче моє серце в гніві хтось розбив
І побризкав хмари і простори нив.

І зійшла ти сонцем... небо і земля,
Як могила чорна, як душа моя...

1918

Д. МАРКОВИЧУ

В часи наруги і знущання,
В часи завій і всіх негод
Ти не звалив хреста страждання,
Ти не покинув свій народ.

Ти вів його рукою брата,
Ти в темну ніч йому зорів,
Була тобі мужицька хата
Миліш позначених домів.

Напередодні бур незнаних,
Життя чи смерті на віки,
Наш дух до образів коханих
Свої приковує думки.

О ви, що встояли в негоді
І не погнулися, дуби,
Благословіть шляхи народу -
Шляхи змагань і боротьби.

О ви, що вміли серце рвати
І кидать іскри золоті,
Навчіть і нас стяги тримати
І умирати на хресті.

До вас, до образів коханих,
Летять сполохані думки,
Напередодні бур незнаних
Життя чи смерті на віки.

8.11.1918

«СУМНО МЕНІ, СУМНО! І ЩОДНЯ СУМНІШ...»

Сумно мені, сумно! І щодня сумніш.
Притулись до мене... Тишею утіш...
Я боюсь, що серце затремтить, здригне,
Стане! І не стане через мить мене.

Не прошу нічого і не хочу я...
Бо тепер вже пісня скінчена моя.
Як любов вмирала, вмерла і вона.
А коли це сталося - знаєш ти одна.

1918

«ХАЙ ДНЯ НЕ ВИДНО З-ЗА ТУМАНУ...»

Хай дня не видно з-за туману,
Хай хмара з півночі росте,
Але хіба я перестану
Співать про сонце золоте?

Ні, ні, прекрасну нашу мрію
Я уберу в квітки весни.
Я по борах її розвію
І напою дитячі сни.

1918

«МОВЧУ! РУКА МОЯ ДРИЖИТЬ...»

Мовчу! Рука моя дрижить,
І в келих мій отрута влита...
Хтось під вікном моїм лежить,
Когось незнаного забито.

О, це не лицарі ясні...
Не вірю я, не може бути...
Це інший хтось в мої пісні
Влив смертельної отрути.

Лежить... Дві рани на чолі...
Цілує їх проміння срібне.
Невже святкуючій землі
І це життя було потрібне?

Мовчу я... Голос мій дрижить,
Не ллється пісня перемоги.
Неначе той, що там лежить,
Пісням моїм закрив дороги...

О, це не лицарі ясні...
Божусь життям. Не може бути...
Це інший хтось в мої пісні
Влив смертельної отрути.

24.12.1918

1919

М. ВОРОНОМУ

Звідки він прийшов до нас?
Мабуть, з краю чарівного...
Може, з місяця ясного
Він скотився на Парнас...

Скільки нам приніс співець
Звуків сонячно-небесних,
Слів нечувано-чудесних
Для безрадісних сердець!

Скільки він приніс жалів,
І задуми, і зітхання,
І бурхливого кохання,
І ясних, дитячих снів!..

Скільки він приніс квіток
І розкидав їх усюди:
В кожну пісню, в кожні груди,
В кожний скривджений куток!

О поете, ми тобі
З них тепер вінок сплітаєм
І твоє чоло квітчаєм,
Наш спочинку, в боротьбі.

1.01.1919

«ЗДАВАЛОСЯ Б, З ОДНИХ НЕГОД...»

Здавалося б, з одних негод,
Та сліз неvtішних, та скорбот
Сплелось життя твоє, кохана.
Здавалося б, одна велика рана,-
Душа скривавлена твоя.

Але крізь [скло] угледів я,
Що цілий всесвіт на хресті,
А ти, скорботна, як мадонна,
Припавши пташкою до лона,
Ллєш сльози, чисті і святі.

І всі були в такій красі,
Що гасли радості усі.

20.01.1919

«МИ ДОВГО БИЛИСЬ В ОБІЙМАХ ЧАДУ...»

Ми довго бились в обіймах чаду,
Ми вже не ждали собі добра,
І на шляху ми лишились ззаду,
І світ нам застуге гора.

Але огляньмось: по тій дорозі,
Де ми боролись, лишали слід,
Де проливали і кров, і сльози,
Цвіте весняний, рожевий квіт.

Погляньте, друзі: якого цвіту!
Повіють теплі вітри в маю
І понесуть той цвіт по світу,
І зійде цвіт той стократ в краю.

[1919]

ПРИМІТКИ

У цьому розділі вперше друкуються поезії Олександра Олесь, які не входили до жодного з його видань і не друкувалися в періодиці. Більшість з них - це мистецьки завершені твори, однак біля окремих чорнових автографів зустрічаємо позначки, зроблені самим письменником: «слабувати», «доопрацювати», «переписати», «скоротити» тощо. Взагалі Олександр Олесь не любив повертатися до написаного раніше, про що свідчить і його лист до редактора журналу «Малі друзі» Б. Даниловича, писаний незадовго до смерті: «Головне - переписати! Написати - «момент», але переписувати, покривати лаком - це таки нудна робота, і я місяцями і роками збираюсь за неї взятись. Це, здається, національна риса... Але я здебільшого пишу «на швидку руку» і не люблю взагалі «вигладжувати» свої вірші». Можливо, це одна з причин того, що в архіві поета зберігається велика кількість рукописів у чорновому варіанті. Деякі сам автор вважав «пройденим етапом», інші вірші тематично не підходили до його книжкових видань. Траплялося й таке, що з часом сам поет не міг прочитати свого важкого почерку (про це не раз нотував на полях). Не завжди вдалося і нам розшифрувати окремі слова чи речення з віршів, тому, не претендуючи на достовірне відтворення, в таких випадках подаємо їх у дужках. Датування окремих творів теж приблизне. В архіві знаходиться чимало варіантів одних і тих же віршів, часто дуже відмінних, що дає право говорити про самостійні твори.

Після виходу перших двох книжок Олександр Олесь, вже як визнаний поет, не поспішав видрукувати все, що написав. Навіть виконуючи обов'язки редактора найсоліднішого на той час часопису «Літературно-науковий вісник» (1912-1914), він не завжди використовував можливість друкувати на його сторінках свої твори.

Незважаючи на те, що 1911 р. Олександр Олесь видав третю книжку своїх творів, до якої, окрім поеми «Щороку», увійшло 30 віршів, на цей час їх зібралося в поета значно більше. На пропозицію М. Грушевського видати поезії окремою книжкою він від-

повів: «Вибачайте, дорогий Михайле Сергійовичу, що Вам зараз не відповідаю на Вашу пропозицію - видать збірку моїх віршів. Був дуже зайнятий в останні часи різними роботами і не переглянув свого «архіву». А без сього я не можу нічого сказати Вам певного» (ф. XV, № 1055).

Найбільше залишилось у рукописах віршів після виходу другої, третьої і п'ятої книжок. Відомо, що в шосту книгу мали ввійти вірші, написані в 1917-1918 роках. Шоста книга Олеся не друкувалася цілісно, лише окремі поезії були вміщені в тогочасній періодиці. Досі не знайдений її остаточний варіант, який, можливо, зберігається в архівах приватних осіб чи видавців. Про намір автора видати шосту книжку маємо таку інформацію. Газета «Відродження» (1918. № 207) повідомляла: «Відомий український поет кінчив і здав до друку кн. VI своїх «Поезій». Ця книжка має свою трагічну історію. Вона була виготовлена ще в січні місяці цього року. Але під час більшовицького наступу, коли стріляли з гармат по місту, одна граната залетіла до кімнати, де лежав рукопис О. Олеся. Все було знищено. Таким чином кн. VI «Поезій» злагоджена наново». Невдовзі київський журнал «Книгар» (1919.- № 17.- С. 1018) також писав про те, що «відомий український поет О. Олесь закінчив і здав до друку VI книгу своїх поезій».

Із спогадів сестри поета Марії можна дізнатись, що снаряд, який влетів у кімнату, вбив Олесевого товариша К. Хороманського і «...розкидав готовий до друку VI т.». Робоча назва книги «На хвилях», хоча сестра констатує іншу назву - «Тобі співаю» (так підписаний зошит за 1910. р.) (ф. XV, № 27).

У листах О. Олеся з-за кордону до дружини і сина (1921-1923) також згадується неодноразово шоста збірка. В одному з листів він писав: «Як будуть купувати VI кн., то треба продати, тільки звідти треба вийняти те, що перестарілось, а то яких-небудь 10 віршів можуть зіпсувати всю книжку, і її ніхто не буде купувати» (ф. XV, № 1085). В архіві поета залишилось всього шістнадцять віршів, які переписані в зошит під назвою «На хвилях. Кн. VI» (ф. XV, № 97). Далі з зшитка вирізані листки (можливо, це дружина забрала їх з собою). По різних зошитах, записниках, на окремих листках розпорошені вірші, біля яких стоїть позначка:

«В шосту книгу». До запланованих автором віршів із шостої книги нам вдалося виявити ще двадцять п'ять.

Вісімнадцять поезій до цієї збірки автор переніс із зошита, об'єднаного назвою «Прекрасній уяві» (ф. XV, № 97). Тут же подано епіграф до циклу:

Що одняло життя суворе,
Вертаєш ти в думках, вві сні...
Візьми ж оці мої пісні,
Моя ясна і ніжна зоре.

Біля наступних п'ятнадцяти віршів цього циклу позначки про належність до шостої книги немає. У зошиті № 92 зазначалось, що два вірші треба перенести до шостої книги, а поезія «Воля кров'ю сходе» записаний тут як «Умирає воля, чуєте, кохані...» (29.07.1917).

Остаточно доля шостої книги так і не відома. В листах до дружини О. Олесь пропонував продати її видавництву «Криниця», журналу «Друкар», залишити копію в «Олечки Повзнір», або ж привезти до нього, на кордоні сказавши, що вона продана видавництву «Космос», або ж прохав «взяти з собою хоч її зміст».

Усі неопубліковані до початку 1919 р. вірші Олександра Олеся подаються за автографами, що знаходяться в Центральній науковій бібліотеці ім. В. Вернадського (ф. XV). Вірш «Майові сні, майові мрії...» (1915) подається за автографом, який знаходився в державному музеї театрального, музичного і кіномистецтва УРСР (м. Київ, С - I, № 6637 с)

У примітці біля віршів зазначаємо лише номер справи.

1896 - 1897

Усі вірші подаються за чорновими автографами. П'ятдесят поезій, писаних російською та українською мовами, об'єднані в загальному зошиті під назвою «Стихотворения. Первые опыты» (1896-1897) (ф. XV, № 1) Біля окремих віршів є присвяти. Набільше їх - для сестер Марусі й Галі, для яких також написано

вірш «Маруся і Галя» (Ідилія).

1903

Погляд твій упав на серце... (№ 100).

Жита мої, жита мої розкішні!; О, не без жалю погубили... (№ 5)

Твої слова - то квіти восени... (№ 892).

1904

Натхнення час - то час святий! (№ 6).

Плава морок нічний, спочиває земля... (№ 915).

Не жди пісень і слів признання...; Журнися? (№ 7)

Поможи ж йому мерщій!.. (№ 437)

Ах, так несподівано сонце зійшло... (№ 18).

*Почувши перший скрик дитини...; Щось плаче десь в душі
моїй... (№ 17).*

Я з вогню душі своєї... (№ 10).

Весняної ночі (№ 8).

Храм мого серця від слова упав... (№ 676).

Коли нас сніг не зміг убить... (№ 25).

Твої чари, як в'юнок... (№ 437).

За глум ваш, за кривду лукаву... (№ 104).

Як засне гаряче сонце... (№ 740).

Десь голосять та скигять звуки... (№ 800)

Пролетіла зоря, пролетіла ясна... (№ 1107).

1905

*Квіток в моїм гаю - без ліку квіток!; Ті, що звуться людьми,
перед світом усім... (№ 378)*

Тобі дарма, тобі дарма... (№ 892).

Серце - море. Пісня - хвиля (№ 174).

Ой в саду росла троянда... (№ 29).

Гроза пройшла... Повітря чисте...; Гей, спинися, вітре буй-

ний! (№ 7)

Я молодість люблю. Цвіте вона і сяє... (№ 725)

Цілють квітеня солов'ї... (№ 689)

Пісня селян (№ 533).

Ще в нас вогонь не згас в грудях... (№ 702).

Як?! Сонця теплого нема? (№ 744).

Спи, моя милая, спи, моя любая... (№ 607).

Не зляка нас ні даль, ні борня, ні кати... (№ 484).

Досить були ми німими рабами... (№ 756).

Чому не радує весна... (№ 496).

О, не життя, а люде злі...; Слова в поезії - квітки (№ 8).

Була чудова ніч - вгорі...; В ранах моє серце... (№ 10)

Навік твої погасли очі... (№ 100).

О, де вогню дістать для крові... (№ 520).

Так бути повинно...; Ви не забудете мене, квітки і трави милі... (№ 621).

О сонце! Виглянь із-за хмар... (№ 1122).

1906

«Нащо жити?» - стогне ліс... (№ 611).

Покохав я дівчину... (№ 564).

Мій дух - труна зотлілого мерця...; В агонії лежить і корчиться дитя... (№ 10).

Глянь, повстає поневолений люд... (№ 308).

Гуманність (№ 319).

Знову я в лісі стою... (№ 360).

Я стояв на ниві в сірих тисках мли... (№ 12).

Хай гасне вечір - ти зійшла... (№ 663).

Хто боїться сонця... (№ 679).

1907

Нема тебе - мій зір тебе не баче... (№ 1240).

Ні, не встигну я нарвать... (№ 1272).

Ледве спуститься ніч, як вони оживуть... (№ 406).

Повне серце в мене звуків... (№ 561).

В той вечір, як уперше я вгледів кохану...; Життя мене без жалю б'є..., Сонце моє, сонце... (№ 18).

Ти все, що щедро дарувала... (№ 13).

Щось унадився занадто... (№ 71).

Я так сказав: «О брате бідний!» (№ 729).

Косі твоїй (№ 17).

Не журись, коханий друже... (№ 13).

Ти днем була... (№ 103).

Боровся народ наш за волю і світ... (№ 162).

Ой світе, світе... (№ 542).

Смієсь! Давно не чув я сміху... (№ 176).

Нехай під вашою рукою...; В тумані дні мої минають... (№ 12)

1908

Пісня («Розбите серце умира...»); Чарує ніч, п'янить, полоне...; Чорний ліс, мертвий ліс... (№ 103).

Я зараз сплю, і морем розлилась... (№ 104).

Привіт тобі, зелений саду...; Коли впаду, знесилений украй... (№ 107).

Так, він давно вже вмер... (№ 508).

З-під темної хмари самотній, високий... (№ 29).

О зграї хмар на крилах легких! (№ 523).

Ось і сонце! Ніч розтала... (№ 545).

Зараз я покинув гори... (№ 346).

Летіли хмароньки ясні... (№ 748).

Там, в ясній сторонці... (№ 106).

І розкрив своє серце закоханий я... (№ 368).

Він не любе, він покине... (№ 281).

Нехай тобі минуле наше... (№ 962).

Тебе я більше не шукаю... (№ 628).

Іди собі, іди, не оглядайся... (№ 369).

І сонне знов життя пливе...; Віки цвинтар народний спить... (№ 18).

В сльозах твої небесні очі... (№ 238).

А може, я тебе шукаю... (№ 237).

Туди, де сонце погасає... (№ 29).

1909

Голосе серце, сльози ллє... (№ 106).

Мовчить, дрімає літня ніч... (№ 431).

Повірили в мрії і сон золотий... (№ 559).

Над чим задумалась ти так... (№ 459).

Проснулось серце! То зомліє... (№ 574).

Теплом і ясністю душа моя повита...; Ти смутна - і я сумую...; Я радію, як мати дитині своїй...; Невже це ті дерева голі...; Потоптав її, билину...; Хай струни стануть крем'яними...; Немає сил ні вірити, ні йти... (№ 103).

Сад і квітне, і пахтить...; Прийди, схопи нене і вирви...; Пролинуть їх міщанські дні...; Минають дні солодким сном...; Раз прийшла Церера вранці...; Розкажи нам, розкажи нам...; Прокинувся я в волошках польових...; Він все ішов, ішов в негоду...; Пішла... Ні відгуку, ні погляду, ні слова...; Розквітла ти і всіх зачарувала... (№ 29).

Коли палаю я в огні думок; Не любиш ти, знущаєшся, глузуєш...; Підбитий кулею зневір'я і розпуки... (№ 24).

О Україно-мати! Зглянься, заспокой... (№ 800).

В туманах тоне Божий світ...; Голубка моя і марніє, і в'яне...; О, як я вірити б хотів...; Тихо! Як тихо у лісі!..; Ми божевільні. Із мертвого моря...; На вулиці між панською юрбою... (№ 25).

Іде він, згорблений хрестом...; По саду, по темнім гаю...; Круг мене голуби літали... (№ 104)

Замовкли струни і мовчать... (№ 344).

Годі, старці, на других нарікати... (№ 310).

Горів в його серці огонь золотий... (№ 315).

У саду зеленім... (№ 657).

Плач, моя кобзо, невтішно ридай... (№ 556).

1910

Зустрінемося, хвилину поговорим...; Не жаль, що знову чорний піт...; Циганку я спіткав...; І ви нарешті вилізли з печер...; Вчора ти спитала в мене...; Стою над кручею, жахаюсь і сміюсь...; Чорні голови дельфінів...; В сяйві ночі ллються хвилі...; В дитинстві тебе загубив я...; Поле застигло у фарбах осінніх...; Всміхнешся ти - і лине море світла...; Не тужи над моєю труною...; Думаю про тебе. Бачу, моя мила...; В часи весни, коли птахи співають...; Полюбила, покохала...; Із струн моїх летить ридання... (№ 25).

Дня я мову не люблю...; Після дикої оргії-ночі...; Тобі хотілось сліз моїх..., Б. Грінченкові; Душа в росі тривожних сліз...; Щасливий той, хто в час весни...; Не любила, не любила...; Буря наблизилась... море шумить...; В країнах теплих, полудневих... (№ 29).

У містах блищать будинки...; Поховали багатого пана...; Коли подумаю, яка неправда в світі... (№ 27).

Із дна свого серця я ліру дістав...; Розлука навіки... (№ 576).

Молюсь, твою благословляю вроду... (№ 434).

Лежу, простертий, на землі... (№ 408).

На двірцю (№ 451).

Троянда і ти (№ 654).

Ніщо не радує. Ні небо, ні земля (№ 963).

Я знаю вас, нащадки запорожців... (№ 721).

Стогнали ми безсилим рабами... (№ 235).

Та як весело співати... (№ 617).

Раз весною, раннім ранком... (№ 612).

Надія, як і ти! (№ 460).

Хотіти зняти зорі... (№ 673).

Прощай! Як мертве місто спить...; Краса, несказанна краса! (№ 800)

1911

Тебе нема... Цвіте весна...; Де ти, друже, де ти, вірний...; Зне-

віривсь я. Пішов в безодні...; Минає все, і все мине...; Я умирав, душа вмирала...; О, він ще задзвонить, мій бідний дзвін...; Кинув я кобзу. Гри ви не варті...; Могила вирита. За мною тільки діло...; Лежить моє перо. Мовчать мої уста...; Не присягайсь, не падай на коліна...; Я умираю, я умираю... (№ 800)

Лебідонько, що плаваєш в пустині...; Як падають влітку з троянд пелюстки... (№ 405).

Як довго ждали ми своєї волі слова... (№ 738).

Побачу? Погано?! (№ 30).

Сиджу, в столі перебираю... (№ 18).

Грають в морі між камінням... (№ 753).

Музо-голубонько! Людьми ображений... (№ 436)

Бризнуло сонце дощами вогняними... (№ 34).

В той час, коли від муки і безслав'я... (№ 92).

Не встигли ще зотліти трупи... (№ 29).

Не зустрінемось з тобою... (№ 25).

Коли зо мною ти - душа моя, як арфа... (№ 390).

І ви нарешті вилізли з печер... (№ 363)

Не винен ти, що пізно так родився... (№ 473).

Не вір мені, музо! Я друг твоїй повік!.. (№ 474).

1912

Умер кобзар, порвались струни...; Смієшся ти, як хвиля в морі...; Сміх і плач - два рідні брати...; Кобзу! Ліру!..; Тебе сьогодні вже немає...; Любов, як сонце...; Там, на Альпах - орлах білокрилих... (№ 92).

Сестро, навколо злість гадюча...; Усміхалось сонце, і пташки співали... (№ 800)

Cogito ergo sum... (№ 690).

Ранений в груди смертельно... (№ 580).

Десь далеко, десь вгорі... (№ 964) .

Мовчить, дрімає літня ніч... (№ 431).

Співаю я! Любов моя... (№ 608).

Слухайте лірників, слухайте... (№ 27).

Спи, голубко, спи, ясна... (№ 606).

Серце, як клітка порожня... (№ 594).

1913

Сни розцвітають, сні одцвітають...; Хоч ридай над минулим невтішно... (№ 92)

Шаліє надія! Париж великий...; Париж (№ 29).

На струнах, на крилах місяця ночі рука... (№ 651).

Коли нема пророка на землі... (№ 394).

Весна, весна! І сонце золоте... (№ 270).

Туманом вкрилось верхогір'я... (№ 655).

З напіввідкритого вікна... (№ 350).

Мій кінь злетів на кручі-гори... (№ 428).

Над труною М. Коцюбинського (№ 457).

Ні, не прощай. Ми зустрінемося з тобою... (№ 44).

І. Франкові (№ 662).

Тільки гаснуть день почне... (№ 647)

Рознач (№ 277).

1914

Ти не признаєшся, а я знаю, хто ти...; Ходжу, блукаю по саду..., Цвіте весна, шумлять гаї...; Як я люблю тебе, небо Італії!..; Ти не та, ти наче друга...; Я хотів тебе на гори...; Замовкніть всі: великий час прийшов (№ 47)

З боліт, з гущавини, із ярів...; Чогось я жду, чого - і сам не знаю...; Без надій на волю...; Я гнів втопив, і кобза знов... (№ 100).

Всю темну ніч мого життя страшного... (№ 298).

Війна, війна! І знов криваві ріки... (№ 278)

Геть рахівницю! К бісу все! (№ 305).

Кожний погляд твій, зітхання... (№ 381)

Коли її ступали ніжки... (№ 393)

Сидіть в тюрмі і прагнуть волі... (№ 595)

Сама прийшла, заговорила... (№ 48)

1915

Обірвалася нагло, як крик солов'я...; На кон твій погляд ли-
не...; Ти всім була! Моїм прекрасним сонцем...; Ти ждеш мене, в
сльозах зітхаєш...; О Вінчі, Вінчі, де ти? Встань!..; В твоїх очах
кривавий захід...; Уже замовкли соловії...; Я думаю, я марю про
лілеї...; Ти знов прийшла, зійшла зорею...; Так, я впевнивсь! Я люб-
лю...; О, дзвени голосніш, розвивайся повніш...; Хто щасливий ба-
чив...; Нехай лежу я на землі...; Не співаю... в думці ти...; Як засне
гаряче сонце... (№ 47)

І знов любов, і знов пісні...; Піду я в ліс! Впаду на землю...; Ні-
коли ранок не настане...; Як крила янголів, сніги, сніги...; Зацвіли
зелені сосни...; Музо! Палітру і пензель мерщій!..; Неначе ніч, небе-
сна ніч...; О, де ви? де ви? Чи в землі...; Кажу, кажи чудесну ка-
зку... (№ 93).

Нема того, за ким сумує доля...; Поезій вам?! Хи-хи-хи!..; Із пі-
сень своїх, як з квітів...; Стояла в хмарах ти, а я літав над ни-
ми...; Нема тії, якій співаю...; Відкіль, відкіль тебе я знаю...; Си-
джу... бандура на стіні... (№ 100).

Ми не зустрінемося до суду...; Плазую я по багнах всюди...; По-
ете! Лицарю краси!..; Я умирав, а ви дивились...; ...Мачуха до зги-
ну!..; Вночі (№ 48).

Впустіть! Рятуйте! Горе! Горе! (№ 838)

Срібна сутінь... і ліс... (№ 610)

Я хочу слів, потоків-слів... (№ 733)

Перший сніг (№ 551)

Розбита арфа, а струни стогнуть... (№ 583).

Єсть душі прекрасні, єсть душі святі... (№ 172).

Я цілий день про тебе думав... (№ 49).

Майові сні, майові мрії... (№ 637).

1916

Люблю тебе якоюсь дивною любов'ю...; Не брат я вам, брати
мої...; О, як я змучився, о Боже, Боже!..; Давно гармати змовк-
ли...; О, як я плакав! Скільки сліз...; Слова розкидані, забуті...; Не

зрадникам-братам, не крамарям...; На бенкеті...; На крилах радості, на крилах мрій кохання...; В степу до срібного струмочка...; Болить моє серце...; Хтось сон злякав, а світ світає (№ 47).

Погас огонь в душі моїй...; Замовкла кобза золота...; Що з тобою, серце? Вмерло ти чи спиш?...; Коли б лишився я в селі...; Красі твоїй молюсь!..; Ти бідна лілея, побита вітрами...; Вас наче гріла кров моя...; І знов журба, нудьга безмірна... (№ 50).

Перша блискавка весняна... (№ 53).

Нехай старці ми і каліки... (№ 54).

Ідіть собі, я вас не знаю... (№ 65).

Погляньте ви: я сплів вінок... (№ 60).

Невесело! Недоля серце точе... (№ 66).

Ти тільки погляд спинула на мить... (№ 52).

Побіжім з тобою, люба... (№ 55).

Я не зберіг пісень, що ти співала... (№ 49).

О, де ти, сестро милосердя...; Заграйте струни! Заплачте кров'ю... (№ 69).

Гніздо? Чи небо і вітри...; Неси мене, пісне, далеко неси...; Де ти, кого ім'я не знаю...; Жду я тебе, не діждуся, і жду... (№ 93).

Коли б я очеретом був...; В білім ти - лілея біла...; Ти в бузовім - кущ бузовий...; Сьогодні ти вже в синьому, як хмарка...; Перший раз співаю ніжкам...; Лийтесь, сльози, доки здібні...; А грім реве, а дощ гуде... (№ 100).

На землю капає гаряча кров... (№ 440).

Ти землю всю квітками завітчала... (№ 638).

Скільки лавра розцвіло навесні... (№ 599).

Цвітуть акації, залиті білим цвітом... (№ 100).

Ти й не знала, що пісні... (№ 640).

1917

Остання пісня жалібна...; Не вернуться крилаті мрії... (№ 100).

На волі сокіл! В небі зник!..; Люблю! Без пам'яті люблю...; Ваші брехні і знущання...; Спочиньмо! На бік тарабан!..; Не раз душа моя до вас летіла...; Радійте, співайте пісні голосні...; Він все не вірив крику ран...; Хай хмара йде, хай грім гуркоче... (№ 969).

Пісне, ще одна година...; Я тобі зостанусь вірний...; Золоті листки злітають...; Стоїть, сміється і віта... (№ 95).

Ви сонця ждали так давно...; Прийми уклін, шляхетний друже...; Не пізнаю тебе, мій краю...; Ридайте, струни! Знову хмари...; Хай гасне вечір, ніч прийшла...; Так і ллються струмки...; Моя душа жила в бандурі...; Криваво-чорні хвилі йдуть...; Не вам судить мене, пігмеї...; Однаково! Не жити вдруге...; Серед примар і з гір в долину... (№ 94).

Хіба ви знаєте - хто ваша рідна мати...; Де ти, свято, свято згоди?...; Вже рік старий в могилі темній...; Огнів, огнів! Бо сонце гасне...; Чого я плакав, сам не знаю...; Гей, гостри, народе, зброю...; Як крижаний бескет стою...; В час смеркання, в час вмирання... (№ 97).

Пісня - се туга кохання...; Три старці до мене прийшли...; На- зустріч сонцю золотому...; Накладали їй полуду... (№ 92).

На вулиці (№ 82).

З ланів життя в провалля смерті йти...; Мовчать уста, хоч серце б'ється... (№ 968).

Душно! Повітря!.. Вікна розчиніть...; Дим, огонь, ридання, крики... (№ 330).

На волі раб! Живи, твори! (№ 90).

Віють крила наді мною... (№ 283).

Не словами, не плачем... (№ 492).

Не вам вести його, коли він став на ноги... (№ 468).

Золоті прекрасні мрії... (№ 361).

Гриміть, ревіть, громи, гармати... (№ 311).

Я пішов в шовкове поле... (№ 425).

В сю ніч ви камінь одвалили... (№ 265).

З моєю мрією ясною... (№ 349).

Який блискучий, дивний ранок... (№ 747).

Боже, що ранок і день посилаєш... (№ 247).

О, де ви, ті, що нам вінки сплітали... (№ 519).

На рівнинах Білорусі... (№ 447).

Знов душать нас, товариш, брат... (№ 358).

Дайте терпіння! (№ 469).

Щасливі ми! Сучасники мої... (№ 700).

*Хто на варті, на сторожі... (№ 681).
Гей, вперед! Крізь ліс дубовий... (№ 303).*

1918

*Не боюсь я зимою тебе, не боюсь...; В проміннях сонця вранці,
літом...; Ти прийдеш знов, моє сумління...; Жартуй, оточена юр-
бою...; До досвіта я встаю...; Нехай сліпими табунами... (№ 97).*

*Гей, Семені, Петьки, Грішки!..; Сумую... безмежно... лелію...
люблю...; Коли приходила весна в наш край (№ 95).*

*Коли б я міг в сю мить співати...; Як осінній листок, моя бі-
дна душа...; Весна прийшла і повідь спала...; Влетіли в серденько
моє...; Усе: моя душа, і кров, і мозок... (№ 970).*

*Радість життя в моїм серці співає...; Ще зійде сонце, і не в
червоних шатах...; Ліси тернові, яри і кручі... (№ 577).*

До мене смуток знов прийшов... (№ 92).

Прийми мене, весно рожева... (№ 570).

Покинь, мій синочку, ридати... (№ 563).

Дух наш пречистий, дух наш народний... (№ 757).

Ти жила в моїй уяві... (№ 638).

Душа її - пустеля сіра... (№ 329).

Замовкло щебетання... (№ 345).

Очі моєї русалки... (№ 94).

Хоч в грудях повно почуття... (№ 674).

Над трупами в'ються круки... (№ 458).

Ті пісні, що я співаю... (№ 645).

Не дурно плакав я в пустелі... (№ 479).

Огонь і сміх, і крики в хаті... (№ 534).

Ти заходиш сонцем... (№ 637).

Д. Марковичу (№ 418).

Сумно мені, сумно! (№ 615).

Хай дня не видно з-за туману... (№ 666).

Мовчу! Рука моя дрижить... (№ 432).

1919

М. Вороному (№ 293).

Здавалося б, з одних негод... (№ 353).

Ми довго бились в обіймах чаду... (№ 100).

Олександр Олесь

З НЕОПУБЛІКОВАНОГО

310

Друкований текст для вчитування взято з:
Олександр Олесь. Твори в 2-х томах. Київ, «Дніпро», 1990.

т. 1: Поетичні твори. Лірика. Поема збірками. З неопублікованого. Сатира.

ISBN 5-308-00322-X (т. 1)
ISBN 5-308-00537

Відмінна якість:
електронний текст книги
повністю відповідає друкованому оригіналу!

© Оцифрування, вчитування,
правка, форматування і оформлення: [OpenBook](#), 2018

© Електронна бібліотека
класики української та світової літератури
[«Відкрита книга»](#)

2018